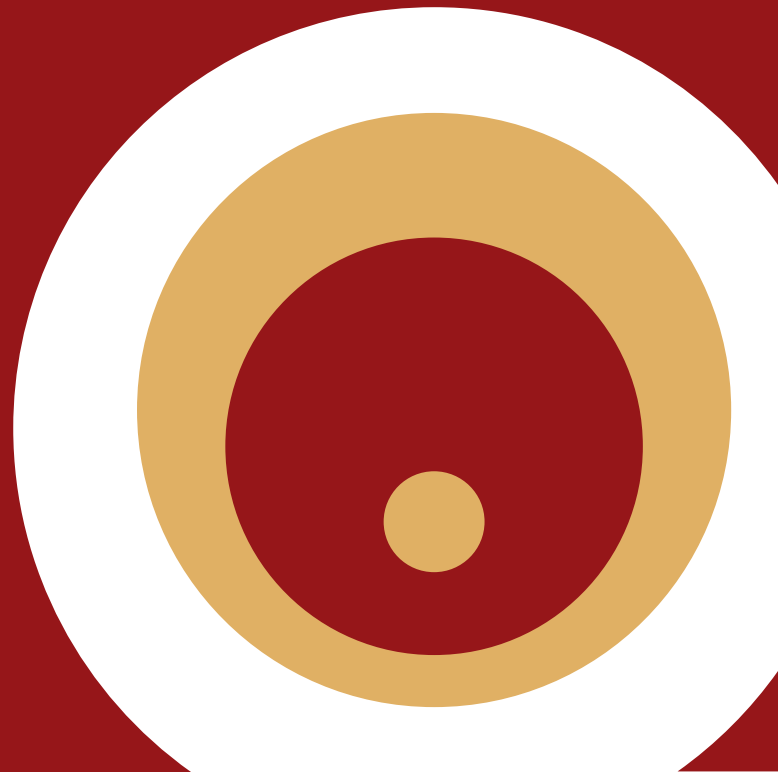

Kronotop

İLETİŞİM DERGİSİ

Temmuz - 2024
Cilt 1 - Sayı 2

Kronotop İletişim Dergisi | KİD | Kronotop Journal of Communication
Cilt / Volume: 1 | Sayı/Issue: 2 | Temmuz / July 2024

İmtiyaz Sahibi | Owner
Prof. Dr. Ömer ALANKA

Editör | Editor
Dr. Öğr. Üyesi Yunus ERGEN

Editör Yardımcıları | Associate Editors
Dr. Öğr. Üyesi Burak ÖZYAL
Dr. Öğr. Üyesi Semanur SİVRİTEPE
Dr. Öğr. Üyesi Cansu BİRİN ATILGAN

Yayın Kurulu | Editorial Board

Prof. Dr. Sedat CERECİ
Doç. Dr. Ülhak ÇİMEN
Doç. Dr. İbrahim Etem ZİNDEREN
Doç. Dr. Burak KARABULUT
Doç. Dr. Fatih DEĞİRMENÇİ
Doç. Dr. Elifnur TERZİOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Özden TOPRAK

Alan Editörleri | Field Editors

Doç. Dr. Türker ELİTAŞ
Doç. Dr. Serpil KIR ELİTAŞ
Doç. Dr. Nil ÇOKLUK
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ferhat SÖNMEZ
Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk ÖZCAN

Dil Editörleri | Language Editors

Dr. Öğr. Üyesi Tülay ATAY | İngilizce/English
Dr. Öğr. Üyesi Azra Kardelen NAZLI | Türkçe/Turkish

Mizanpaj Editörü | Layout Editor

Doç. Dr. Burak KARABULUT

Bilim ve Danışma Kurulu | Scientific Advisory Board

Prof. Maria DOLORES BAÑÓN CASTELLÓN - Universitat de València
Prof. Mohamed El MOUDEN - Universidad de Cadiz
Prof. Kazimierz PAWLAK - Eugeniusz Geppert Academy
Prof. Anna Calluori HOLCOMBE - University of Florida
Prof. Martin BAEYENS - School of Arts Gent
Prof. Dr. Selçuk KARAMAN - Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Ersin KARAMAN - Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Niyazi AYHAN - Kırgızistan Manas Üniversitesi
Doç. Dr. Erdoğan AKMAN - Kırgızistan Manas Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf DEVRAN - Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Haldun NARMANLIOĞLU - Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Yavuz BAYRAM - Trabzon Üniversitesi
Prof. Dr. Şule YÜKSEL ÖZMEN - Trabzon Üniversitesi
Prof. Dr. Şükrü BALCI - Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet FİDAN - Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Nazım ANKARALIGİL - Kâtip Çelebi Üniversitesi
Doç. Dr. İlker ERDOĞAN - İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi
Prof. Dr. Hasip PEKTAŞ - İstinye Üniversitesi
Prof. Dr. Ata Yakup KAPTAN - Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Doç. Laze TRIPKOV - Uluslararası Balkan Üniversitesi

Editörden,

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İletişim Fakültesi akademik dergisi Kronotop İletişim'in ikinci sayısıyla karşınızda olmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Bu sayımızda üç araştırma makalesi, iki derleme makale ve bir de görüş makalesi yer alıyor.

Araştırma makalelerinin ilkinde Emine Yarım *Watching The Clan of the Cave Bear from a Feminist Dystopian Perspective* başlıklı çalışmasıyla *Mağara Ayısı Klanı (The Clan of the Cave Bear)* filmi feminist-distopyan çerçevede analiz ediyor. Araştırma makalelerinin ikincisinde Bünyamin Uzun "*Sosyal Medya Okuryazarlığı*" ile ilgili çalışmaların incelenmesi: *Bibliyometrik Bir Analiz* başlıklı çalışmasıyla sosyal medya okuryazarlığıyla ilgili yayımlanan makalelerin görsel haritalandırmasını yaparak, konuyla ilgili kapsamlı bir bibliyometrik araştırma gerçekleştiriyor. Son araştırma makalesinde ise Gökhan Topal *Modern Toplumda Mitlerin Dönüşümü ve Sinemanın Rolü: Kültür Dünyası İnsanın Gündüz Düşleri Üzerine Bir İnceleme* başlıklı çalışmasıyla sinemanın modern toplumlardaki rolünü çeşitli açılardan irdeleyiyor.

Ülhak Çimen ve Öznur Çimen'in kaleme aldıkları *Sağlık İletişiminden Fitness İletişimine: Postmodern Dönemde Sağlık Anlam Yitimine Zygmunt Bauman Yaklaşımı* başlıklı derleme makalede postmodern dönemde sağlık iletişiminin dönüşen ve değişen yönüne ışık tutuluyor. Derleme makalelerin ikincisinde Hasan Tutar ve Esra Ayaz *Hesaplamalı Sosyal Bilimlerden Ne Anlamalıyız? Bir Literatür İncelemesi* başlıklı çalışmalarıyla geniş ölçekli bir literatür incelemesi yaparak hesaplamalı sosyal bilimler alanındaki önemli gelişmeler, metodolojiler ve uygulamalar hakkında genel bir bakış açısı sunuyor.

Bu sayımızda yer alan son makale ise Steven Youngblood'un barış gazeteciliğine ilişkin değerlendirmelerini içeriyor. Youngblood, *Peace Journalism: An Introduction to Peace Journalism, the Center for Global Peace Journalism, and the Peace Journalist Magazine* başlıklı çalışmasıyla barış gazeteciliğine yönelik uzun yıllar boyunca yaptığı araştırmaları özetleyerek dünyada ve özellikle Türkiye'de barış gazeteciliğinin genel durumuna yönelik bir projeksiyon tutuyor.

Kronotop İletişim'in ikinci sayısının hazırlanmasına katkıda bulunan yazarlarımıza, editör kurulumuza ve hakemlerimize çok teşekkür ediyorum. Önümüzdeki sayılarda buluşmak ümidiyle, iyi okumalar dilerim.

Dr. Öğr. Üyesi Yunus ERGEN

İÇİNDEKİLER

Araştırma Makaleleri | Research Articles

Watching The Clan of the Cave Bear from a Feminist Dystopian Perspective
Mağara Ayısı Klanı Filmini Feminist Distopyan Bir Perspektiften İzlemek 95- 110

Emine Yarım

"Sosyal Medya Okuryazarlığı" ile İlgili Çalışmaların İncelenmesi: Bibliyometrik Bir Analiz
An Examination of Studies on "Social Media Literacy": A Bibliometric Analysis 111-138

Bünyamin Uzun

Modern Toplumda Mitlerin Dönüşümü ve Sinemanın Rolü: Kültür Dünyası İnsanının Gündüz Düşleri Üzerine Bir İnceleme
Transformation of Myths in Modern Society and the Role of Cinema: A Study on the Daydreams of the People of the Culture World 139-168

Gökhan Topal

Derleme Makaleler | Review Articles

Sağlık İletişiminden Fitness İletişimine: Postmodern Dönemde Sağlıkın Anlam Yitimine Zygmunt Bauman Yaklaşımı
From Health Communication to Fitness Communication: Zygmunt Bauman's Approach to the Loss of Meaning of Health in the Postmodern Era 169-189

Ülhak Çimen & Öznur Çimen

Hesaplamalı Sosyal Bilimlerden Ne Anlamalıyız? Bir Literatür İncelemesi
What Should We Understand from Computational Social Sciences? A Literature Review 190-209

Hasan Tutar & Esra Ayaz

Görüş Makalesi | Opinion Article

Peace Journalism: An Introduction to Peace Journalism, the Center for Global Peace Journalism, and the Peace Journalist Magazine
Barış Gazeteciliği: Barış Gazeteciliğine Giriş, Küresel Barış Gazeteciliği Merkezi ve Peace Journalist Dergisi 210-222

Steven Youngblood

Watching *The Clan of the Cave Bear* from a Feminist Dystopian Perspective

Emine Yarım*

ABSTRACT

This study aims to present feminist dystopian elements in *The Clan of the Cave Bear* (1986) directed by Michael Chapman and to point out the role of women in societies dominated by patriarchy through the film. In the film, the situation of women imprisoned in silence and the behavioral structures that a character who is the subject of double marginalization because she is both a member of the group described as "Others" and a woman is exposed to in a patriarchal society are revealed. The priorities of this study are to draw attention to the type of society dominated by masculine thought, to reveal the position of women in these societies, and to underline the importance of the equal positioning of all individuals for the development of societies by way of the film being a fictional representation. For this purpose, in the first part, the notions of feminist utopia and dystopia have been discussed; in the second part, a feminist dystopian perspective and feminist analysis have been used for an analysis of the movie, *The Clan of the Cave Bear*. It has been concluded that the film contains feminist dystopian elements and that women must be brave and not remain silent in the face of the patriarchal order.

Keywords: Feminist Utopia, Feminist Dystopia, The Clan of the Cave Bear, Woman, Other

Article Type: Research Article

Submitted: 01.04.2024

Accepted: 30.05.2024

* Lecturer, Atatürk University, emineyarim@atauni.edu.tr, 0000-0002-2148-8207

Mağara Ayısı Klanı Filmini Feminist Distopyan Bir Perspektiften İzlemek

Emine Yarım*

ÖZ

Bu çalışmada, Michael Chapman'ın yönettiği *Mağara Ayısı Klanı* (1986) filmindeki feminist distopik unsurları ortaya koymak ve film üzerinden, ataerkilliğin egemen olduğu toplumlardaki kadının rolüne işaret etmek amaçlanmaktadır. Filmde, sessizliğe hapsedilen kadınların durumu ve hem "Ötekiler" olarak tanımlanan grubun bir üyesi hem de bir kadın olduğu için çifte ötekileştirmenin öznesi olan bir karakterin ataerkil bir toplumda maruz kaldığı davranış yapıları gözler önüne serilmektedir. Kurgusal bir temsil olan söz konusu film aracılığıyla, eril düşüncenin hâkim olduğu toplum tipine dikkat çekmek, bu toplumlarda kadının konumunun ne olduğunu ortaya koymak ve tüm bireylerin eşit konumlandırılmasının toplumların gelişimi için önemini altını çizmek bu çalışmanın öncelikleridir. Bu amaçla, ilk bölümde feminist ütopya ve distopya kavramları tartışılmış; ikinci bölümde ise feminist distopyan perspektiften ve feminist çözümlenmeden yararlanılarak *Mağara Ayısı Klanı* filmi incelenmiştir. Filmin feminist distopik öğeler içerdiği, kadınların cesur olmaları ve ataerkil düzen karşısında sessiz kalmamaları gerektiği sonuçlarına varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Feminist Ütopya, Feminist Distopya, Mağara Ayısı Klanı, Kadın, Öteki

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi: 01.04.2024

Kabul Tarihi: 30.05.2024

* Öğretim Görevlisi, Atatürk Üniversitesi, emineyarim@atauni.edu.tr, 0000-0002-2148-8207

Introduction

The feminist dystopian interpretation of the film *The Clan of the Cave Bear* will be the basis for this study. To better comprehend feminist dystopia, it will be useful to start with the concepts of utopia, feminist utopia, dystopia, and ustopia.

Humans are constantly striving for better things: better jobs, a better environment, a better world, a better life, and so on. Humans, the only beings capable of “thinking,” have gone through various stages and faced numerous challenges throughout history but have ultimately overcome them. They have adapted to their surroundings through their cognitive abilities. They have also dreamt of an ideal society, and so they have observed all of the issues in the societies in which they live and attempted to find solutions. Humans, driven by the desire for the best, strive for more in order to build a better society, rather than settling for what they have. The emergence of “utopia” as a genre may be related to this situation. Utopia was written and published by Thomas More in 1516. Thanks to More, it has become both an important work and the name of a genre. Utopia, a term coined by More, has ambivalent meanings. While coining utopia, More intended to do a wordplay, so a word with two meanings was created, meaning both no place and an ideal place. This ambivalence can be seen in his work.

In Utopia the nature of the truly ideal society is implied by its absence. On one level, Utopia denies the possibility of a perfect social community through the creation of an environment which seems as good as can be but is really too good to be true (Houston, 2007, p. 436).

A utopian dream differs from person to person and what is utopian for one can become a dystopia for another. “Utopia means nowhere” (Cioran, 2015, p. 144), but the ‘ideal’ side of utopia as a genre gives rise to various definitions of utopia. To Vivien Green, “utopia is a malleable and elastic concept. The term can refer to an ideal society, but what constitutes this society remains a point of disagreement” (2011, p. 2). Just as people have different kinds of characteristics, they also have different ways of thinking, different desires, different dreams, and so on. As a result, their dream societies are also different and subjective, so there can be no consensus on the ideal one. Writers of utopia use rose-colored glasses and believe their made-up societies are ideal for everyone. Feminist utopias are realistic works. “Feminist utopias are critiques of patriarchal society, they tend to emphasize the forces which most directly oppress women” (Pearson, 1977, p. 50). Feminist utopian writers construct an idealized alternative society for

women, illustrate how miserable women's conditions are in societies where men rule, emphasize that equality is at the core of the ideal societies that exist for all people, and aim to draw attention to the male rule that dominates the real world, through feminist utopian works.

Dystopia means bad place and "takes its material from utopia and reconstructs it in a manner that rejects the affirmation of utopia" (Kumar, 2006, p.172). Earthly hell is what dystopias are. Dystopian authors use observations of current societies to construct the most horrific societies possible. They provide no alternatives, unlike utopias. They have realistic points of view and portray the worst outcomes for the cultures in which they live. Goals in feminist dystopias are similar. According to Booker, in certain respects, feminist authors seem to belong to the genre of dystopian fiction, even though they are usually connected with utopian literature. Dystopian fiction, which centers on the conflict between societal expectations and personal desires, frequently highlights gender roles and sexuality as aspects of this struggle (1994b, p. 337). Margaret Atwood believes that utopia and dystopia are related, despite their seeming contrasts. This relatedness is described in *Utopia* made up by her. She expresses that both utopian and dystopian traces can be seen in a work at the same time since people differ in their opinions, beliefs, lives, and desires (2011, p. 132). A dystopia for some people may be a utopia to other people.

Based on the novel written by Jean M. Auel and published in 1980, *The Clan of the Cave Bear* is an American film. Following in-depth discussions of utopia, feminist utopia, dystopia, feminist dystopia, and *ustopia*, *The Clan of the Cave Bear* will be examined from a feminist dystopian angle, with feminist dystopian traits found throughout the film.

Methodology

First of all, a literature review has been conducted to determine the conceptual framework for the study. The study has benefited from English and American literature, sociology, philosophy, and communication sciences and feminist analysis has been applied to the analysis of the film.

The Scope of the Study

The film, *The Clan of the Cave Bear* has been examined in the study.

The Conceptual Framework

The conceptual framework of the study consists of feminist utopia and feminist dystopia.

Feminist Utopia

“Woman must write herself: must write about women and bring women to writing, from which they have been driven away as violently as from their bodies – for the same reasons, by the same law, with the same fatal goal. Woman must put herself into the text – as into the world and into history – by her own movement.”

Helene Cixous, *The Laugh of the Medusa*

It feels appropriate to begin with an anecdotal event from Ursula K. Le Guin in this study that scrutinizes feminist utopia and feminist dystopia. Le Guin says that until the mid-seventies, the novels were about heroic adventures, high-tech futures, and men in the corridors of power; men were the protagonists, and women were peripheral, that is, secondary. Her mother asked her why she did not write about women, and she answered that she did not know how to write. This was a stupid and honest answer, according to Le Guin. She did not know how to write about women (few of the women did), for she used to think that what men wrote about women was true and that it was the right way to write about women (Le Guin, 2015, p. 127-128). Le Guin's account of the incident provokes contemplation. Writing about women was traditionally the domain of men, and their perspectives were often viewed as legitimate. This resulted in a male-dominated literary landscape and a silent female voice. But things have changed since then. Women writers speak for themselves and other women. Women give voice to the world of women in two domains: feminist dystopia and feminist utopia.

Thomas More defined utopia as both the perfect place and nowhere at all. This indicates that utopian writers portray their ideal society from their points of view through no place of utopia readily, and that the social, economic, and political standards they depict are too perfect to be true. With the comfort of this situation, fictional situations are used to illustrate real-world issues in utopian thought. Similar to Thomas More, the authors of utopian works conjure up a fictitious world with the aim of imparting ideas about necessary reforms to the current social structure. Their idealized version of society also critiques the one they currently reside in. The goals of feminist utopias are also the same. In a male-dominated society, men are at the top of the hierarchy they create, whereas women are exploited. Women are in danger of losing their freedom to work, think, speak, and live. Liberty, justice, and equality are in second place in these kinds of societies. According to men's world, it is a utopia, but it is necessary not to forget that “the idea of utopia is frequently intertwined with notions of

dystopia” (Greene, 2011, p. 2). For women, the patriarchal structure of society is dystopian. Feminist utopian fiction writers typically start by illustrating how much patriarchal society limits and alienates women. They then introduce the reader to a different kind of society where women are free to express their full potential and feel comfortable (Pearson, 1977, p. 50). Feminist utopian works are also a challenge to the roles given by patriarchal societies. The feminist utopian author describes places where women are still unable to reside. Here, she challenges the conventional coding of social biases in texts to reveal them as modern. Reversing the reader’s assumptions regarding the distribution of gender roles – dominance, parenting, sexuality, language, reliance, employment, money, and female competition – the feminist utopia gives up on the marriage narrative (Pfaelzer, 1988, p. 282). The writers also tell the world that every human being is free and equal. Feminist writers oppose tyranny and denounce gender discrimination. They envision a society in which prejudice and discrimination do not exist for any individual. Nobody is pushed into the background due to their sex, colour, lifestyle, or the place they were born, and every individual is seen as important and valuable for society in feminist utopias.

Feminist Dystopia

Dystopia, first used by John Stuart Mill, means a *bad place*. It is “traditionally a bleak, depressing genre with no space for hope” (Baccolini, 2004, p. 520). Dystopia is “a negative cousin of the Utopia proper” (Jameson, 2005, p. 198) and presents hell-esque worlds. Dystopian works are a warning for societies. It can be said that “dystopian societies are generally more or less thinly veiled refiguration’s of a situation that already exists in reality” (Booker, 1994a, p. 15). The writers of dystopia describe the unhappy and irrevocable endings of existing retrogressive societies. Utopia writers create a new world as an alternative to the troubled society, whereas dystopia writers, rather than present an alternative, focus on the results, that is, where the society goes unless citizens’ object to the troubles in it. While the perfect social order and the necessity to conform to this order are seen as the basic conditions of happiness in utopia, dystopia expresses the pain of the individual who is oppressed and destroyed in the name of the realization of a harmonious society (Temizarabacı Yıldırım, 2016, p. 25). Winston Smith in 1984, written by George Orwell, and D-503 in We, by Yevgeni Zamyatin, can be two examples of oppressed and destroyed individuals in dystopias. Winston Smith’s writing “DOWN WITH BIG BROTHER” (Orwell, 2012, p. 30) in his diary turns into “he loved Big Brother” (Orwell, 2012, p. 451) at

the end. D-503 who is a patriot at the beginning but later turns into a traitor because of his love for a woman (from the perspective of a male writer), becomes a patriot again after the lobotomy and continues to live in harmony with the society he resides in (Zamyatin, 2012). According to Elisabetta Di Minico, “dystopia describes desperate worlds, dominated by the hyperbolic evolution of history and contemporaneity’s worst nightmares, including nuclear and ecological disasters, dictatorships, racial or gender-based violence, corruption, overpopulation, hyper-urbanization, and excess of consumerism and publicity” (2019, p. 1).

As for feminist dystopia, it depicts worlds in which women are desperate. Feminist dystopian fiction addresses issues like sexism, gender inequality, and patriarchy. A message is conveyed to women emphasizing the value of standing up for themselves in a society that views them as inferior. According to Margaret Atwood,

The majority of dystopias—Orwell’s included—have been written by men, and the point of view has been male. When women have appeared in them, they have been either sexless automatons or rebels who’ve defied the sex rules of the regime. They’ve acted as the temptresses of the male protagonists, however welcome this temptation may be to the men themselves (2011, p. 154).

Dystopias written by male writers have otherized women. The issues with how they are portrayed in the works have permeated real life. This implies that women need to express themselves through writing. Their representative issues must not be met with any tolerance on their part. Feminist dystopias are an opportunity for women to talk about women’s real-life problems. Through feminist dystopian works, they point to their existing issues in patriarchal society. Inequality is a common issue that should be solved. Feminist dystopian works focus on not only inequality among women and men but also among all beings. For Deborah Wills, the relationship between feminist utopia and feminist dystopia needs to be carefully considered. Because the feminist utopia and the feminist dystopia are more like reflections in a mirror, displaying odd reversals but still being identifiable as the same image, than the classic utopia and dystopia, which might be represented as polar opposites, as predictions or visions that negate or contradict each other (1994, p. 41). Feminist utopia and feminist dystopia, as previously stated, have similar objectives but differ in how they are presented. The former criticizes society through an alternative, whereas the latter does so by showing a possible end.

It is crucial to note that utopia and dystopia are interwoven. The word coined by Margaret Atwood perfectly captures this combination: Ustopia. Atwood says, “ustopia is a word I made up by combining utopia and dystopia – the imagined perfect society and its opposite—because, in my view, each contains a latent version of the other” (2011, p. 132). *Swastika Night* by Katharine Burdekin and *Benefits* by Zoe Fairbairns, both of which are significant feminist dystopian works, can be given as examples of ustopia. In the patriarchal society depicted in *Swastika Night*, Adolf Hitler is revered as a god and a group of Nazi knights is in control. Women are only considered to be “breeding animals” and they are anonymous and silent (Burdekin, 2014). For women and those who believe that women should not be subjugated, such a society is a dystopia; but, for those who advocate male-dominated opinions, it is a utopia. *Benefits'* patriarchal government puts pressure on women’s lifestyles through the social security system, and every choice made by officials makes life miserable for women (Fairbairns, 2007). *Benefits'* society is a nightmare for women, much like in *Swastika Night*, but it is a utopia for those who support male hegemony and men who are free from any issues and pressures.

Watching *The Clan of the Cave Bear* from a Feminist Dystopian Perspective

The Clan of the Cave Bear starts with this prologue:

At the dawn of Mankind there were the Neanderthals. During the long Ice Age, they lived in caves scattered across Europe and the Near East. Then 35,000 years ago, a new people appeared, the Cro-Magnon. For a brief moment in time these two groups shared the stage of pre-history. What happened to the Neanderthals is still a mystery, but it was the Cro-Magnon who survived and began the long climb towards the world we know now (Chapman, 1986).

An American film called *The Clan of the Cave Bear* was made in 1986. Michael Chapman directed the movie, which was written by John Sayles and is based on Jean M. Auel’s novel of the same name. The movie tells the story of Ayla, a young Cro-Magnon woman who lived among Neanderthals, and exposes the situation of women imprisoned in silence as well as the behavioral structures that Ayla experiences in a patriarchal society as a result of being both a woman and a member of the group referred to as “Others.” Ayla becomes alone after her family dies in an earthquake when she is a child. Little Ayla is found unconscious after being attacked and bitten by a cave lion by a group of Neanderthals who are looking for a new cave to call home. *The Clan of the Cave Bear* is how they are known. The members communicate mostly through sign language and a limited

vocabulary; thus, voiceover narration narrates the plot, and subtitles explain their dialogue. The chief of the clan, Brun, his son Broud, who will succeed him as chief, Creb, the clan's shaman, also known as Mog-ur, and Iza, the medicine woman, are the key members of the group.

Iza and Creb adopt Ayla in the group. For other members, she is of the new people, that is, of the Others and so she is a threat. According to Margaret Atwood, "It has a small, powerful group at the top that controls – or tries to control – everyone else, and it gets the lion's share of available goodies" (2011, p. 273-274). That privileged group mentioned by Atwood consists of the male members in the movie. Since men hold power within the clan, they also make up all the rules. The women belong inside the cave and are in charge of cooking, feeding the males, having children, and other tasks and they are suppressed and oppressed. The men are in charge of the outside of the cave and are tasked with hunting, fighting, and protecting the clan. Due to her combined status as a woman and one of the Others, Ayla exposes these issues twice as often as she should. Atwood says that "being the odd man out is never easy, but the real danger comes when we turn around and discover that there are no longer any odd men among our public voices – because that's when we'll be following along in lockstep" (Atwood, 2011, p. 275-276).

Ayla is the odd one in the clan; the other members especially women accept their role and status. She fights against being marginalized by her group and against male dominance. In Ayla's case, the characteristics that make her different from other people – even though they hurt her and keep her from fitting in with the Clan – turn into a tool for her freedom. She is stronger, taller, and more athletically built than any of the Clan's males, making her physically superior to both genders. Because of her height, she can only truly gaze up at a man when she is on her knees. Her strength and agility allow her to become more proficient than most men at swimming and hunting. She is a bright woman with a curiosity, a sense of fairness, and an ability to reason and think abstractly that baffles the Clan elders, Creb and Brun. In order to preserve their culture, her cognitive abilities surpass and supersede the clan's use of memory (Jones, 1991, p. 8). Ayla is unique by nature, even if she aspires to be like them. She picks things up quickly. She quickly picks up their sign language as well.

Dystopia is the antithesis of utopia. A dystopian novel's core theme is hellish environments. There are realistic points of view in dystopias. Since dystopian writers do not have hope, they explore the worst-case situations in

their works. Their intention is to alert the members of the actual society about impending dangers. Feminist dystopian works seek to warn readers – especially women – about the challenges they will face in the patriarchal society. The horrific universes that female writers conjure up should serve as a warning to everyone in society to proceed with caution since once one succumbs to a mindset dominated by men, one will always be stuck with it and face the consequences. Yasemin Temizarabacı Yıldırım says that feminist dystopias analyze the patriarchal order, highlight its expressions, and describe societies where women’s lives are oppressed. Women’s subjugation in public and private areas, the impact of patriarchal violence on women’s lives, and the need for struggle are all scrutinized, particularly in these dystopian scenarios (2016, p. 172).

In *The Clan of the Cave Bear*’s society, the viewpoints above are legitimate. Women are expected to serve men according to their status within the clan hierarchy, as per patriarchal norms. For example, Broud hits Ayla and tells her he is the future chief since she did not bring the dinner to him first. The rule that women kneel before men is another patriarchal norm. When Broud hits Ayla for it again, she pushes back. Throughout the whole movie, viewers can feel their power struggle. Broud has hated Ayla from the very beginning. “His cruel treatment of her in the name of a clan man’s rights represents the most poignant differences between the customs of the clan and of the Others – and symbolizes the impending path of progress and change for humanity” (Downs Danaher, 1997, p. 96). The struggle between them is actually the one between men and women.

Ayla is made to feel like one of them only by Iza and Creb. In order to preserve Ayla’s standing in the clan, Iza teaches her healing techniques because the other members of the clan think she is very ugly and would never find a partner. There is an herbalist in every clan, who is invariably female, in addition to the Mog-ur and clan chief, who are always male. According to Jean M. Auel, this is the outcome of the genetic memory of the Neanderthals. The deep knowledge of medicinal plants that is passed down from mother to daughter in the female line of healers is something that no man could possess. In the same way, no woman could possess the leadership skills and spirit-world communication that come from the masculine line (Clasquin-Johnson, 2012, p. 85). According to Janet Maslin, “it is the film’s little joke that Ayla is so disadvantaged by her long, tawny body and luxuriant blond hair that the darker, dumpier Neanderthals find her unattractive (1986). The definition of beauty

differs among individuals and cultures. Tracey Owens Patton says, “Beauty is subject to the hegemonic standards of the ruling class” (Patton, 2006, p. 25).

The ruling class in the film consists of Neanderthals, and their perception of beauty is shaped by the dominating features of their bodies. Different interpretations might be made of physical traits like hair, face, length or shortness, thinness or fatness. Ayla is different because she is one of the Others. Since Ayla’s physical attributes differ from theirs, it is understandable that they would not consider her attractive. Unlike the others, Ayla also lacks an animal totem to defend her, which puts her in danger and makes her the target of hatred for Broud, the hunter and future chief. Creb as a Mog-ur introduces Ayla’s protector in a short time: a cave lion. Mog-ur is an important member of the clan. Every clan has a “Mog-ur,” a religious specialist whose primary duty is to interact with the totems. The decision to expel a member, which renders them “dead” in the eyes of the other clan members, may be made by the clan chief; nevertheless, the Mog-ur is required to carry out the ritual that actually delivers this punishment (Clasquin-Johnson, 2012, p. 84).

Broud protests, stating that it is a hunter’s sign and too powerful for a woman. Michel Clasquin-Johnson says that men and women have different totems ascribed to them. Women’s totems are smaller and weaker creatures (rabbit, roe deer, owl, etc.), whereas men are linked with enormous and fierce animals (wild boars, wolves, aurochs, etc.). The difference is explained by the fact that conception, according to Auel’s Neanderthals, is more closely associated with a man and a woman’s spirits fighting than with sexual activity. These spirits take on the strengths of the man and woman’s totems, respectively. If a woman’s totem is very strong, she will be unable to combat any male spirits and become infertile (2012, p. 84). Despite the women’s reliance on males, the cave lion is a representation of Ayla because she is independent and free-spirited, but according to Iza, since Ayla’s totem is a cave lion, she cannot be pregnant.

Broud rapes Ayla after his being a hunter and her having the protector of the lion. According to Daphne Patai,

In a traditional sexually polarized society, women challenge male supremacy by their right of rejection. What is ‘natural’ in the animal world – the female’s selection of a sexual partner – becomes a perpetual affront to men’s vanity. By depriving women of this right, men transform them into mere objects to be used solely according to men’s wishes. Given the cult of masculinity, of course men could not permit women to continue to exercise this right of rejection. Hence the institutionalization of rape as a routine practice, a

constant reminder to women of their lack of importance, lack of autonomy, lack of personhood (Patai, 1984, p. 89).

About her beliefs regarding rape, Patai is correct. To establish his dominance, Broud repeatedly rapes Ayla, causing her to get pregnant. He rapes her in the hope to subjugate her. Men impose their dominion on women in societies where men predominate. The same is the aim of Broud. He seeks to subjugate Ayla. He despises her but finds her challenging and perceives her as a threat to his despotism. But Ayla will overcome these obstacles and come out on top. To Kumar, utopia is, first and foremost, an imaginary work of fiction, and its difference from other works of fiction is that its main subject is the good society (Kumar, 2005, p. 47). For dystopia, the situation is vice versa. "Dystopia is the coming to the fore of this "bad place" hidden behind the "good place" of utopia" (Çörekçioğlu, 2015, p. 28). In dystopian worlds, the bad results of a troubled society in the real world are shown through the bad society. Male authors' dystopias have dehumanized women. Real life has been affected by the problems with women's representation in the works of male writers. This suggests that writing is the necessary medium for women to express themselves. They must not tolerate their representational difficulties. Feminist dystopian writers create a world for discussing issues that affect women in their everyday lives. They draw attention to the problems they see in patriarchal society through their feminist dystopian works. One major problem that needs to be resolved is inequality. The subject of feminist dystopia is inequality – not just between men and women, but also between all living things.

The Clan of the Cave Bear is a dystopian work and a feminist dystopian work due to its man-dominant way of living. It is against the rules for women to handle hunting weapons, and doing so carries a death sentence. Despite being aware of it, Ayla attempts to learn how to sling in secret. One day, Ayla uses her sling to protect a child from a wolf attack and succeeds in it. All the members of the clan are surprised by her being so good at hunting because in the men's world, that a woman can use a hunting weapon giftedly is unexpected and unwanted. Despite the fact that her punishment is death, she is sentenced to exile for a set amount of time because of saving the child in spite of being pregnant. According to the clan's beliefs, she is just a spirit, it is forbidden to even look at her as evil comes by just staring at her. However, thanks to her skills in hunting and survival, she has returned from exile with her baby, Durc. This is another challenge and yet another success for Ayla as a woman.

Ayla does not own a partner. Consequently, her child ought to die because there is no one to hunt for him, so Ayla transforms into “the huntress” through the scarification ceremony. In a manhood ceremony that is prohibited for women, scarification is done to permanently mark a male individual with a symbol of his totem (Clasquin-Johnson, 2012, p. 84). It represents how she transcends gender norms. After Iza, she also assumes the role of the medicine woman in the clan. “Her position as Medicine Woman gives her high status in the Clan and among other Clans” (Jones, 1991, p. 9). She is told, “You do not belong here, and you will never be from the clan. It is important that you locate the Others. You must,” by Iza, after all and later Iza passes away. Broud declares that Ayla will be his mate, that she will never hunt, and that Durc will be the son of another couple as soon as he succeeds his old father as chief. Given his old age, Creb will be banished. “In feminist dystopias, totalitarian, fundamentalist societies formed by the extremization of patriarchy are described. Especially since dystopias also include a warning about the present, they reveal the necessity of struggle more strikingly” (Temizarabacı Yıldırım, 2016, p. 124). The necessity of the struggle is displayed through Ayla in the movie. She rebels for Creb and all the pressure dictated by Broud, but Broud punishes her with death. “The voices of women in dystopias are doubly powerful, as they rebound from negative silencing into clamorous sound” (Jones, 1991, p. 11). After all these things, Ayla never gives up and she beats Broud during their battle. Brun claims that Ayla defeated Broud and won. When compared to Ayla, he is nothing. “I wish Ayla were my child,” remarks Brun. This is a sign that Ayla should break away from the clan and go it alone, as well as the triumph of a woman in a group that is controlled by men. Durc, Ayla’s son, is one of them, but she needs to find her own people. She has to go by herself, saying goodbye to her son.

In the clan where women are obedient to men and accept the roles and responsibilities that come with them, Ayla has stood for bravery, rebellion, strength, and accomplishment. She faced hardships imposed by men, but she persisted and eventually proclaimed her freedom. *The Clan of the Cave Bear* presents a feminist dystopian society while highlighting the necessity for women to fight for their independence in this manner. Ayla is the emblem of women. In the film, some women have come to terms with their harsh conditions and their imprisonment in silence. Women must not put up with living in a society where men rule since it is a nightmare for them. Like Ayla, they have to face patriarchy if they want to be free.

Discussion and Conclusion

This study has used a feminist dystopian viewpoint to analyze the movie *The Clan of the Cave Bear*. The ideas of utopia, feminist utopia, dystopia, feminist dystopia, and ustopia have all been discussed before the film analysis. The utopian societies portrayed in fiction, starting with Thomas More's Utopia, are subtly critical of the current society. Utopia holds great importance for female authors as well. Through their alternative societies, they construct their ideal worlds for all women and demonstrate how ideal societies ought to be. In feminist utopian works, "virtually every author lyrically describes freedom from fear of rape or assault" (Pearson, 1977, p. 51). The ideal society would not only benefit women but also all individuals, with women living their lives in accordance with their own norms, not suppressed and oppressed, and whose bodies are free from the control of a male-dominated group, with gender equality at its core, discrimination in all areas descope, and freedom felt by all.

The dark side of utopia is dystopia. Hellish worlds are the central theme of dystopias. Dystopias have reasonable points of view. Since dystopian authors lack hope, their works uncover the worst scenarios that could exist. Their goal is to forewarn the actual society's members about what is ahead. The goal of feminist dystopian fiction is to forewarn readers – particularly women – about what lies ahead for them in the patriarchal society. Female writers create terrifying worlds so that everyone in society must exercise caution because once they give in to a male-dominated way of thinking, they will never be able to break away from it and will always suffer from it.

Despite their apparent differences, utopia and dystopia are actually related. Ustopia invented by Margaret Atwood describes this entanglement. Since people differ in their views, attitudes, lives, and aspirations, she believes that both utopia and dystopia can be witnessed in a work. For some people, what is a dystopia is a utopia.

This study has taken a close look at the movie *The Clan of the Cave Bear* from the perspective of a feminist dystopia. Dystopian features, particularly with regard to women, have been shown in the movie. A young Cro-Magnon woman who was attempting to coexist with Neanderthals had experienced double oppression. Ayla has been a symbol of bravery, defiance, strength, and success in the clan where women are subordinate to men and accept the responsibilities that come with it. She has been subjected to male-dominated sanctions, but she has persevered and ultimately declared her liberation. *The Clan of the Cave Bear*

emphasizes that women must battle for their independence in this way while presenting a dystopian feminist world. The symbol for women is Ayla. Other women in the movie have accepted their oppressive circumstances and been imprisoned in silence. Women must not tolerate a society where men predominate since these circumstances are a nightmare for them. They must confront patriarchy, just like Ayla did, in order to be free.

References

- Atwood, M. (2011). *In other worlds: SF and the human imagination*. Doubleday.
- Baccolini, R. (2004). The persistence of hope in dystopian science fiction. *PMLA*, 119(3), 518-521.
- Booker, M. K. (1994a). *The dystopian impulse in modern literature: fiction as social criticism*. Greenwood Press.
- Booker, M. K. (1994b). Woman on the edge of a genre: the feminist dystopias of Marge Piercy. *Science Fiction Studies*, 21(3), 337-350.
- Burdekin, K. (2014). *Swastika geceleri (Swastika Night)*. Encore Yayınları.
- Chapman, M. (Director). (1986). *The clan of the cave bear* [Film]. Producers Sales Organization; The Guber-Peters Company; A Jozak/Decade Production.
- Cioran, E. M. (2015). *History and utopia*. Arcade Publishing.
- Cixous, H. (1976). The laugh of the Medusa. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 1(4), 875-893.
- Clasquin-Johnson, M. (2012). Religion in the earth's children series of books by Jean M. Auel. *Journal for the Study of Religion*, 25(1), 81-92.
- Çörekçioğlu, H. (2015). *Modernite ve ütopya: Ütopya, 1984 ve mülksüzler üzerinden*. Sentez Yayıncılık.
- Di Minico, E. (2019). Spatial and psychophysical domination of women in dystopia: swastika night, woman on the edge of time and the handmaid's tale. *Humanities*, 8(38), 1-15.
- Greene, V. (2011). Utopia/dystopia. *American Art*, 25(2), 2-7.
- Downs Danaher, A. (1997). Wild imagination. *The English Journal*, 86(2), 95-96.
- Fairbairns, Z. (2007). *Kadınlar kulesi (Benefits)*. Everest Yayınları.
- Houston, C. (2007). Utopia, dystopia or anti-utopia? Gulliver's travels and the utopian mode of discourse. *Utopian Studies*, 18(3), 425-442.

- Jameson, F. (2005). *Archaeologies of the future: the desire called utopia and other science fictions*. Verso.
- Jones, L. F. (1991). Breaking silences in feminist dystopias. *Utopian Studies*, (3), 7-11.
- Kumar, K. (2005). *Ütopyacılık*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Kumar, K. (2006). *Modern zamanlarda ütopya ve karşıütopya*. Kalkedon Yayıncılık.
- Le Guin, U. K. (2015). *Kadınlar rüyalar ejderhalar*. Metis Yayınları.
- Maslin, J. (1986, January 17). *Screen: 'clan of the cave bear'*. New York Times.
<https://www.nytimes.com/1986/01/17/movies/screen-clan-of-the-cave-bear.html>
- Orwell, G. (2012). *1984*. Pergamino Publishing.
- Patai, D. (1984). Orwell's despair, Burdekin's hope: gender and power in dystopia. *Women's Studies Int. Forum*, 7(2), 85-95.
- Patton, T. O. (2006). Hey girl, am I more than my hair?: African American women and their struggles with beauty, body image, and hair. *NWSA Journal*, 18(2), 24-51.
- Pearson, C. (1977). Women's fantasies and feminist utopias. *Frontiers: A Journal of Women Studies*, 2(3), 50-61.
- Pfaelzer, J. (1988). The changing of the avant garde: the feminist utopia (La transformation de l'avantgarde: l'utopie féministe). *Science Fiction Studies*, 15(3), 282-294.
- Temizarabacı Yıldırım, Y. (2016). *Ütopyanın kadınları kadınların ütopyası*. Sel Yayıncılık.
- Wills, D. (1994). *Representing resistance: feminist dystopia and the revolting body* [Unpublished doctoral dissertation]. University of Alberta.
- Zamyatin, Y. (2012). *Biz*. İthaki Yayınları.

“Sosyal Medya Okuryazarlığı” ile İlgili Çalışmaların İncelenmesi: Bibliyometrik Bir Analiz

Bünyamin Uzun*

ÖZ

Dijital teknolojiler, sosyal medya ağlarının gündelik yaşamda önemli bir yer kaplamasına olanak sağlamıştır. İnsanların yaşamda önemli bir yer tutan sosyal medyanın, olanakları ve riskleri de içinde barındırdığı düşünüldüğünde verimli ve doğru bir kullanım için sosyal medya okuryazarlığı ön plana çıkmaktadır. Çünkü sosyal medya, insanların sosyal ilişkilerini biçimlendirmektedir. Sosyal medya okuryazarlığı, kullanıcıların aldığı mesajlara karşı bilinçli, sorgulayan ve eleştirel yaklaşarak mesaj üretirken de doğru iletişim sağlama becerilerini kapsamaktadır. Nitekim bu beceriler doğru ve verimli bir sosyal medya kullanımı için bir zorunluluktur. Bu çalışmada sosyal medya okuryazarlığı konusunda yapılan çalışmalar incelenmiştir. Çalışma, sosyal medya okuryazarlığı konusunda yapılan araştırmaların bibliyometrik profilini sunmayı amaçlamaktadır. Web of Science veri tabanında yer alan sosyal medya okuryazarlığı konulu 98 araştırma makalesi bibliyometrik yöntemle incelenmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen veriler VoSviewer yazılım programı aracılığıyla haritalandırılmıştır. İncelenen 98 araştırma makalesi ortak yazarlarla birlikte 272 araştırmacı tarafından hazırlanmış ve 71 farklı dergide yayımlanmıştır. Çalışmanın önemli sonuçları arasında sosyal medya okuryazarlığı konusunda yayımlanan çalışmaların %60'ının iletişim ve psikoloji alanından araştırmacılar tarafından hazırlanırken eğitim alanından araştırmacıların oldukça az çalışma yapması yer almaktadır. Çalışmanın en önemli sonuçlarından bir diğeri de sosyal medya eğitimi, sosyal medya davranışları ve sosyal medya tehditleri gibi sosyal medya okuryazarlığı için önemli kavramların odağını oluşturduğu çalışmaların yetersiz olmasıdır.

Anahtar Sözcükler: Medya Okuryazarlığı, Sosyal Medya, Sosyal Medya Okuryazarlığı, Web Of Science, Bibliyometrik Yöntem

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi: 08.05.2024

Kabul Tarihi: 31.05.2024

* Dr., Bağımsız Araştırmacı, uzunbnyamin17@gmail.com, 0000-0002-5697-5080

An Examination of Studies on “Social Media Literacy”: A Bibliometric Analysis

Bünyamin Uzun*

ABSTRACT

Digital technologies have enabled social media networks to occupy an important place in everyday life. Considering that social media, which has an important place in people's lives, contains both opportunities and risks, social media literacy comes to the fore for an efficient and correct use. Because social media shapes people's social relations. Social media literacy includes the skills of being conscious, questioning and critical of the messages received by users and providing accurate communication while producing messages. As a matter of fact, these skills are a necessity for a correct and efficient use of social media. In this study, studies on social media literacy were examined. The study aims to present a bibliometric profile of the research on social media literacy. A total of 98 research articles on social media literacy in the Web of Science database were analyzed by bibliometric method. The data obtained within the scope of the study were mapped through VoSviewer software program. The 98 research articles were prepared by 272 researchers with co-authors and published in 71 different journals. Among the important results of the study, 60% of the studies published on social media literacy were prepared by researchers from the fields of communication and psychology, while researchers from the field of education conducted very few studies. One of the most important results of the study is the lack of studies focusing on important concepts for social media literacy such as social media education, social media behaviors and social media threats.

Keywords: Media Literacy, Social Media, Social Media Literacy, Web of Science, Bibliometric Method

Article Type: Research Article

Submitted: 08.05.2024

Accepted: 31.05.2024

* Dr., Independent Researcher, uzunbnyamin17@gmail.com, 0000-0002-5697-5080

Giriş

Kitle iletişiminin ortaya çıkması ve insan yaşamına etki etmesi neredeyse iki asırlık bir süreci kapsamaktadır. Ancak kitle iletişiminin insanların yaşamına ve düşüncelerine etkisi yaklaşık 100 yıldır başta iletişim bilimciler olmak üzere araştırmacıların ilgi odağını oluşturmaktadır. Gazete ve dergilerle başlayan süreç sinema, radyo ve televizyon ile devam ederek günümüzde dijital iletişim ağlarıyla doruk noktasına ulaşmıştır. Kitle iletişimini gerçekleştiren medyanın insanlara olumlu ve olumsuz etkileri iletişim araştırmaları tarihi boyunca tartışılmıştır (Tokgöz, 2010). Anaakım olarak tanımlanan medyanın yanı sıra sosyal medya günümüzde çok daha geniş bir kitleyi bir araya getirmekte ve bireylerin gündelik yaşamlarına etki etmektedir. Sosyal medyanın ortaya çıkışı ve kitleleri çeşitli platformlar bünyesinde toplaması günümüzde medya çalışmalarının merkezini oluşturmaktadır. Bu nedenle sosyal medyanın gelişimi ve toplumsal bağlamının tartışılmasında yarar vardır.

Sosyal medya ağlarının beslendiği dijital medya teknolojileri iletişim ve kitle iletişimde önemli değişimlere yol açmıştır. Bu anlamda yaşanan en önemli değişim ise iletişim sürecine halkın dahil edilmesiyle alıcı konumundaki kitlelerin iletişim sürecinin üreticileri de olmalarıdır. Bunun yanı sıra sosyal medya zaman ve mekân sınırlamasının olmadığı katılım ve paylaşım esasına dayanan bir iletişim biçimidir (Castells, 2016, s. 170; Karadoğan, vd., 2014, s. 220; Biçel, 2012, s. 47). Elbette bu iletişim şeklinin ortaya çıkması bir teknolojik gelişim ve bir ağ oluşumu sürecinin sonucudur. Sosyal medyanın ortaya çıkması ve yaygınlaşma sürecini Web teknolojilerinin gelişimiyle açıklayan Murat Kahraman (2014, s. 19), Web 2.0 ile sosyal medya ağlarını geliştirmenin mümkün olduğunu düşünmektedir. Web 2.0, bütün kullanıcıların dijital ağlarda içerik üretmesine ve tüketmesine olanak veren bir teknolojik altyapıya dayanmaktadır. Bir önceki teknoloji olan Web 1.0 yalnızca kullanıcıların internette basit okuyucular olmasına olanak sağlamıştır. Başka bir deyişle Web 1.0 anaakım medyanın işlevlerini dijital dünyada yerine getirirken Web 2.0 köklü bir yeniliği de beraberinde getirmiştir. Bu anlamda sürekli içerik üretilebilmesi ve yayında olan içeriklerin güncellenerek yeniden paylaşılabilmesi ve etkileşim olanakları, Web 2.0 ile mümkün olmuştur. Web 2.0 teknolojisi 2004 yılında dünyaya duyurulmuş ve hemen ardından sosyal medya ağları ortaya çıkmaya başlamıştır. Sosyal medya platformlarının ilk 5 yıl içerisinde toplumda kabul görme ve insanların yaşamında yer edinme süreci tamamlanmıştır. Söz konusu ilk dönemde birçok sosyal medya ağı ortaya çıkmış ve bunların bir kısmı kısa bir

süre sonra ortadan kalkarken diğerleri başarılı olarak hâlâ geniş kullanıcılara sahip ağlar olarak varlıklarını sürdürmüştür (Fuchs, 2014, s. 49-50).

Sosyal medya platformlarının ilk denemeleri aslında Web 2.0 teknolojisi geliştirilmeden önce olmuştur. 1997 yılında kurulan SixDegrees platformu ilk sosyal medya denemesi olarak kabul edilmektedir. Bunun ardından dört yıl içerisinde AsianAvenue, BlackPlanet, MiGente, Friendster ve MySpace gibi sosyal medya denemeleri ortaya çıkmıştır. Ancak bugün kabul ettiğimiz ve kullandığımız anlamda ilk sosyal medya platformu Web 2.0'ın tanıtıldığı yıl kurulan Facebook ile başlamıştır. Facebook hem kişilerarası iletişimde hem de kitle iletişimde yeni bir model oluşturmuş ve basit arayüzü sayesinde dünya genelinde hızla yayılmıştır. Dolayısıyla gerçek anlamda ilk sosyal medyanın Facebook olduğunu söylemek mümkündür. 2004 sonrasında ortaya çıkan sosyal medya platformlarının neredeyse tamamı ya Facebook'a benzemeye çalışmış ya da onunla rekabet etmek için çabalamıştır (Irak ve Yazıcıoğlu, 2012, s. 16; Kırık, 2014, s. 281-283). Sosyal medyanın yaygınlaşma sürecinde etkili olan bir diğer platform ise 2006 yılında kurulan X (ilk adı Twitter platformu) olmuştur. X, mobil kullanım olanağı, basit arayüzü ve anıdalık özelliğini çok iyi bir şekilde karşılaması nedeniyle dikkat çekmiştir (Irak ve Yazıcıoğlu, 2012). Facebook ve X'in yanı sıra günümüzde Instagram, Youtube, TikTok, LinkedIn, Threads ve WhatsApp ya da Telegram gibi mesajlaşma uygulamaları yaygın kullanılan sosyal medya ağları arasındadır. Öte yandan Swarm, Snapchat, Foursquare ve sözlük ya da blog sayfaları gibi sosyal medya ağlarının bir kısmı ortadan kalkmış veya oldukça az kullanılan platformlar haline gelmiştir.

Sosyal medya dünya genelinde çok yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. We are Social (2024) verilerine göre dünyada neredeyse her ülkenin nüfusunun yarısından fazlası sosyal medya kullanıcısıdır. Türkiye'ye ilişkin verilere bakıldığında nüfusun %77,8'inin (66,8 milyon) sosyal medya kullanıcısı olduğu görülmektedir. Buna ek olarak Türkiye'de insanlar ortalama günde 6 saat 57 dakika internette ve ortalama 2 saat 23 dakikalarını da sosyal medya platformlarında geçirmektedir. Öte yandan Türkiye, sosyal medya kullanıcı sayısı ve kullanıcıların nüfusa oranına bakıldığında en yüksek rakamlara sahip ülkeler arasında değildir. Buna karşın internette ve sosyal medyada geçirilen zaman bakımından yüksek ortalama sahip ülkelere biridir. We are Social verilerinde de görüldüğü gibi dünyada çok yoğun bir sosyal medya kullanımı vardır ve buralarda geçirilen zaman oldukça fazladır. Böylesine fazla zaman geçirilen bir ortamın insanları birçok anlamda etkilemesi kaçınılmazdır. Sosyal medyada yer alan bilgilerin güvenliği ve doğrulamasının yapılmasının sorunu

olması ya da manipülatif içeriklerin sıkça yer alması gibi durumlar da göz önüne alındığında bilinçli ve verimli kullanımın önemi artmaktadır (Morozov, 2019). Bunun yanı sıra sosyal medya kullanım yaşının da oldukça düşük olması ile buradaki gerçekliği bilişsel ve duygusal olarak anlamakta zorlanacak kullanıcıların olması medya okuryazarlığı ve sosyal medya okuryazarlığını daha önemli hale getirmektedir (Yardım ve Uzun, 2023). Nitekim sosyal medyada bulunan kötü içerikler ve tehlikelere karşı korunmak ve verimli bir şekilde sosyal medyayı kullanmak için sosyal medya okuryazarlığı kaçınılmaz hale gelmektedir.

Sosyal medya kullanımının daha verimli hale getirilmesi ve doğru bir sosyal medya kullanımının yollarını sosyal medya okuryazarlığı bağlamında inceleyen çeşitli akademik çalışmalar bulunmaktadır. Sosyal medya okuryazarlığı başta iletişim bilimleri olmak üzere birçok alanda çalışmalara konu olmaktadır. Sosyal medya okuryazarlığının iletişim boyutunu (bknz. Cho, vd., 2024; Çimen, 2020; Durak ve Seferoğlu, 2016; Karaduman, 2019; Kartal ve Yazgan, 2017; Livingstone, 2014; Newman, 2015; Polanco-Levican, vd. 2022; Sezgin ve Ünal, 2022), eğitim boyutunu (bknz. Ata ve Yıldırım, 2016; Çelik, 2019; Karaa ve Kuğu, 2016; Nagle, 2016 Tran-Duong ve Vo-Thi, 2023; Üztemur, Dinç, 2020) ve psikolojik boyutunu inceleyen çalışmalar vardır (bknz. Gordon, vd., 2020; Paxton, vd., 2022; Tamplin, vd., 2018). Bu bakımdan çalışmada, sosyal medya okuryazarlığı ile ilgili yapılan çalışmalar bibliyometrik yöntemle incelenmiştir. Çalışma, bugüne kadar yapılan çalışmalardan hareketle alandaki eksiklikleri, araştırmacıların odaklandığı noktaları ve sosyal medya okuryazarlığının konumuna ilişkin çalışmaların gelişimini açıklamayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra sosyal medya okuryazarlığı konusunda bundan sonra çalışma yapacak olan araştırmacılara da alanda yapılmış önemli çalışmalar ve eğilimler özetlenmektedir.

Sosyal Medya Okuryazarlığının Temel Çerçevesi

Sosyal medya okuryazarlığı, medya okuryazarlığının bir alt alanı olarak değerlendirilmektedir. Medya okuryazarlığı, haber okuryazarlığı, reklam okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı ve sosyal medya okuryazarlığı gibi farklı alt alanları içinde barındırmaktadır. İnsanların sosyal medyada çok fazla zaman geçirmesi ve sosyal medyanın hızla anaakım medyanın yerini almaya başlamasıyla birlikte sosyal medya okuryazarlığı önem kazanmıştır. Buna ek olarak sosyal medya kullanım yaşının da oldukça düşük olması nedeniyle sosyal medya okuryazarlığı toplumun gelişimi ve teknolojik yenilikleri daha doğru bir

şekilde benimsemesi anlamında önemlidir (Sezgin ve Ünal, 2022, s. 94). Sosyal medya okuryazarlığını daha iyi anlayabilmek ve çerçevesini çizebilmek için öncelikle medya okuryazarlığı kavramına bakmakta yarar vardır. Dolayısıyla sosyal medya okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ile ilişkili olarak değerlendirilip tartışılmıştır.

Türkiye’de görsel işitsel medyanın kontrol ve denetimini gerçekleştiren Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) (2024) medya okuryazarlığını: “Yaygın kabul gören tanımıyla, çeşitli türden (görsel, işitsel, basılı, vb.) medya mesajlarına erişebilme, erişilen medyaları eleştirel bakış açısıyla çözümleyip değerlendirebilme ve kendi medya iletilerini üretebilme becerisidir” şeklinde tanımlamaktadır. Bu anlamda medya okuryazarlığı; gazete, televizyon, sinema, radyo ve internet gibi görsel ve işitsel formatlardaki mesajlara ulaşma, mesajları anlamlandırma, mesajları değerlendirme/yorumlama ve yeniden iletme yetilerinin tamamıdır (Çimen, 2020, s. 126). Medya okuryazarlığı sürecinde insanların, medyanın ürettiği mesajları alması ve kendi birikimi çerçevesinde yorumlayarak kendi mesajını oluşturarak iletişim sürecini sürdürmesi söz konusudur.

Medya okuryazarlığı, tanımlarda da görüldüğü gibi çeşitli aşamaları içermektedir. Karaduman (2019), medya okuryazarlığını erişim, anlama, analiz, değerlendirme ve üretim aşamalarında sınıflandırmıştır. Burada belirtilen her bir aşama medyayı doğru kullanma ve verimli bir iletişim süreci için temel gerekliliktir. Medya okuryazarlığının genel çerçevesi, medya mesajlarının oluşturulmasındaki ekonomik ve sanatsal etkenlerin farkında olunması ve bu mesajların eleştirel bakış açısıyla anlaşılabilir olarak aktif katılım geliştirmeyi kapsamaktadır. Öte yandan eleştirel çözümleme sürecinin yanı sıra kişinin kendi basılı, işitsel, görsel mesajlarını yaratmayı öğrenmesi gerçek anlamda bir medya okuryazarlığı sürecini tanımlamaktadır (Hobbs, 2010, s. 88). Medya okuryazarlığı, bir eğitim süreci sonucunda elde edilebilecek bir bilinç ve uygulama pratiğidir. Bu anlamda medya okuryazarlığı eğitimi, medyayı daha bilinçli bir şekilde kullanan bir toplum için oldukça önem taşımaktadır.

Dünyada medya okuryazarlığı eğitiminin önemi 1970’li yıllarda gelişmiş ülkelerde fark edilerek uygulama çalışmaları başlamıştır. Başta ABD ve Kuzey Avrupa ülkeleri olmak üzere bazı gelişmiş ülkelerde medya eğitimi ya da medya okuryazarlığı eğitimi eğitim öğretim programlarına dahil edilmiştir. Bunun ardından gelişmekte olan ülkelerde de medya okuryazarlığı eğitimi çalışmaları başlamıştır. Özellikle 2000’li yıllarda medya okuryazarlığı, hızla artan oranlarda

eğitim ğretim programlarına eklenmiştir. Türkiye’de medya okuryazarlığı ilk olarak 2003 yılında İletişim şurası’nda gündeme gelmiş ve bu anlamda çalışmalar başlatılmıştır. 2004 yılında Mill Eğitim Bakanlığı ve RTÜK tarafından imzalana protokolle medya okuryazarlığı projesi başlatılmıştır. Proje alışmaları kapsamında ilk olarak seçilen pilot illerde 2006-2007 eğitim-ğretim yılında yedinci sınıf öğrencilerine medya okuryazarlığı dersi seçmeli ders olarak verilmiştir. Bir sonraki eğitim-ğretim yılından itibaren ülke genelinde 6, 7 ve 8. Sınıf ğrencilerine seçmeli olarak medya okuryazarlığı vermeye başlanmıştır (Avşar, 2013; zgr ve Eskicumalı, 2023).

Medya okuryazarlığı eğitimi ile toplumun medyayı daha bilinçli kullanması amaçlanmaktadır. Bu anlamda medya okuryazarlığı eğitimi ile her yaştan bireylerin sorgulama alışkanlığı kazanması, eleştirel düşünme pratiklerinin geliştirilmesi, kendini ifade edebilme biçimlerinin geliştirilmesi ve iletişim süreçlerinde etkili ve aktif bireylerin yetiştirilmesi ön plana çıkan amaçlar arasında yer almaktadır (Avşar, 2013, s. 7). Buna ek olarak medya okuryazarlığı eğitimi ile medyanın bilinçli okunması sağlanarak bireylerin medyadan aldığı mesajları doğru bir şekilde iletme yeteneği kazandırılmaktadır. Böylece bireyin toplumsal yaşamda daha aktif ve yapıcı olarak katılımı görünür hale gelmektedir. Öte yandan bireylerin medyanın iyileştirilmesi ile ilgili hareketlere katılım bilincinin oluşturması bakımından da önem taşıdığı unutulmamalıdır (Avşar, 2013, s. 12).

Bireyler, medya okuryazarlığı eğitimi ile medya mesajlarına karşı daha bilinçli ve eleştirel yaklaşabilmektedir. Medya içeriklerine karşı eleştirel yaklaşarak ve sorgulayarak mesajları anlamlandırma bazı bilinç süreçlerini kapsamaktadır. Medya okuryazarı bir birey, medya içeriklerinin kurgusal olduğu ve medyanın gerçekliği kurgulayarak aktardığı bilincinde olmalıdır. Bunun yanı sıra medya kuruluşlarının ekonomi politik konumları içeriklerin ve söylemlerin oluşmasında etkili olmaktadır. Medya kuruluşları birer ticari işletme olarak faaliyet göstermekte ve bu nedenle de politik bir konumlanışa sahip olmaktadır. Ekonomik kaygılar ve politik konumlanış içeriklerin söylemini doğrudan etkileyerek medya içeriklerinde politik söylemler yer almaktadır. Bunun yanı sıra medya kurumlarının tamamının kullandığı bir etik kurallar bulunmamakta ve her medya kuruluşu kendi etik ilkeleri çerçevesinde yayın yapmaktadır. Medya okuryazarı bunun farkında olarak medya içeriklerinin etik konumunu sorgulamalı ve mesajı anlamlandırma sürecinde bunu da göz önüne almalıdır. Öte yandan bir medya okuryazarı ileteneği medya mesajının farklı kişiler tarafından farklı şekillerde anlamlandırılabileneğini unutmamalıdır. Her

insanın kendine özgü bir anlamlandırma düzeyi ve medya okuryazarlığı düzeyi olabilir (Avşar, 2013; Kartal, vd., 2017; Sezgin ve Ünal, 2022).

Öte yandan medya okuryazarlığı eğitimi, günümüz şartlarına uygun olarak değişim ve gelişim göstermek zorundadır. Medya kullanımının dijital dünyaya kaydığı bir dönemde medya okuryazarlığının dijital medya okuryazarlığını da kapsayacak şekilde olması gerekmektedir. Dijital medya okuryazarlığı yeni medya, yeni mesaj formlarını ve yeni sosyal meseleleri kapsamalıdır. Yeni medya ile hem akıllı telefon ve tablet gibi cihazları kullanma becerisi hem de dijital dünyayı oluşturan ağlar kapsamaktadır (Karaduman, 2019). Dijital medya okuryazarlığının bir bileşeni de sosyal medya okuryazarlığıdır ve özellikle ergenlere hatta daha alt yaş gruplarına sosyal medya okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması toplum yararına oldukça önemlidir.

Günümüzde medya okuryazarlığı, dijital teknolojilerin gelişimi ve toplumsal yaşamda kapladığı alanın da etkisiyle dijital dünyanın ön plana çıktığı bir bağlama oturmuştur. Nitekim yeni medya ve sosyal medyanın çok geniş bir kullanıcı alanı olması ve kullanım yaşının oldukça düşük olması nedeniyle bu alanlardaki medya okuryazarlığı becerilerinin ve eğitiminin önemini belirginleştirmiştir. Özellikle gençler, dijital dünyayı çok yoğun bir şekilde kullanmaktadır. Bu nedenle medya okuryazarlığının odak noktası dijital tabanlı ağlara ve onlara ilişkin beceri ve gereksinimlere kaymıştır (Festl, 2021; Livingstone, 2010). Bu çalışmada dijital ağlara ilişkin medya okuryazarlığı içerisinde değerlendirilen sosyal medya okuryazarlığına odaklanılmıştır.

Sosyal medya okuryazarlığı, kullanıcıların internet bağlantısı ile sosyal etkileşim ve iletişim kurabilmek amacıyla sosyal medyayı etkili ve verimli bir şekilde kullanmaları için gerekli olan teknik ve bilişsel yeterlilikler olarak tanımlanmaktadır. Burada yer alan teknik yeterlilikler, sosyal medyayı kullanabilme yani içerik üretme ve paylaşmayı kapsamaktadır. Bilişsel yeterlilikler ise, sosyal medyada karşılaşılan içerikleri analiz etme, bağlam ve uygunluğunu saptama ve bilginin güvenilir olup olmadığını eleştirel olarak değerlendirebilmedir (Daneels & Vanwynsberghe, 2017). Bir diğer tanımda sosyal medya okuryazarlığı, dijital teknolojiler ve yeni medya ile değerlendirilerek bilgisayar, akıllı telefon, tablet vb. araçlar aracılığıyla dijital dünyadaki her türlü yazılı ve görsel içeriğe erişme, okuma, anlama, çözümlenme, sorgulama ve içerik üretmek paylaşabilme yeteneği olarak tarif edilmiştir. Buna ek olarak sosyal medya okuryazarlığı, ağlarda bulunan olumsuz tarafların

süzgeçten geçirilmesi ve olumlu tarafların da geliştirilmesine olanak sağlamaktadır (Karaboğa, 2019, s. 2065).

Sosyal medya okuryazarlığını tanımlarken ve genel çerçevesini çizerken medya okuryazarlığının kapsamı göz önüne alınmaktadır. Sosyal medya okuryazarlığı sürecinde de mesajı alma, anlamlandırma, değerlendirme ve çözümlenme aşamaları yer almaktadır. Başka bir deyişle sosyal medya kullanıcılarının bilinçli bir şekilde kullanım aşamalarının sonuncusu dışındakiler genel medya için de geçerli olan aşamalardan oluşmaktadır. Geleneksel medyaya karşı bilinçli bir okuryazar olan bireylerin sosyal medya okuryazarlığına daha kolay uyum sağlaması beklenebilir. Ancak burada sosyal medya kullanıcıları medya içeriğinin üreticisi konumundadır ve medya okuryazarlığının iletim aşaması başat konumdadır. Sosyal medya okuryazarı bireylerin; başkalarını taciz etmeme, diğer insanlarla iletişim kurabilme, yeni uygulamaları kullanabilme ve çevrimiçi ortamda etik davranması gerekmektedir (Festl, 2021).

Sosyal medya kullanıcılara birçok kolaylık sağladığı gibi birçok riski de barındırmaktadır. Sosyal medya kişilerarası iletişimi oldukça kolay, ucuz ve hızlı hale getirmiştir. Öte yandan sosyal medya kullanımı, siber zorbalık, dijital şiddet, özel alan ihlalleri, ticari riskler ve tam anlamıyla görülemeyen yeni riskleri doğurma potansiyelini de taşımaktadır. Sosyal medya ortamlarının kendi doğasında olmayan bu riskler ve fırsatlar kullanıcılar tarafından ağlarda oluşturulmaktadır. Elbette kullanıcıların bu durumu oluşturması ise sosyal medya okuryazarlığı ile oluşmakta ve şekillenmektedir (Vanwysberghe, vd., 2015). Sosyal medyanın bilgi paylaşımı ve belirli bir çerçevede kamusal tartışma alanı oluşturabilmesi sosyal medya okuryazarlığı ile mümkün olacaktır. Sosyal medya okuryazarı bir birey mahremiyet, ifade özgürlüğü, iletişim hukuku ve sosyal ağlarda bilgi üretimi ve dağıtımını konularında yeterli becerilere sahip olacaktır. Birey elde ettiği bu beceri ile sosyal medyayı tam da sosyal medya okuryazarı olmanın gereğine uygun olarak olumsuz yanlardan kaçınarak ve olumlu özellikleri genişleterek kullanacaktır.

Yöntem

Çalışmada sosyal medya okuryazarlığı ile ilgili çalışmaları incelemek için bibliyometrik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bibliyometrik yöntem, incelenen araştırma konusundaki yayınların nicel verilerinden hareketle betimlenmesine dayanmaktadır. Yayınlar, yayınların hazırlandığı yıllar, ülkeler, üniversiteler, disiplinler, çalışmalarda kullanılan anahtar kelimeler, atıf yapılma sayıları, en çok atıf yapılan çalışmalar ve yazarları gibi nicel veriler üzerinden araştırma

konusunun profili çıkarılmaktadır. Bu anlamda yayınların bağlantı güçleri ve bağlantıları bibliyometrik analiz yöntemiyle betimlenmekte, analiz edilmekte ve ağ haritaları aracılığıyla görselleştirilmektedir (Wallin, 2005; Öztürk ve Demir, 2023).

Bibliyometrik analiz, yayınlanmış çalışmaların nicel verilerini analiz ederek sistematik bir şekilde yayın modelleri oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Böylece incelenen konudaki zaman içerisinde oluşan eğilimler saptanmakta ve alana yapılan katkılar belirginleştirilmektedir. Bibliyometrik analiz gerçekleştirilirken ağ haritalarına başvurulmaktadır. Bu anlamda incelenen konuda araştırma yapan akademisyenler ve bağlı buldukları kurum, ülke ya da yazarlar arasındaki ilişkiler anlamlı görseller haline getirilmektedir. Bibliyometrik yöntemle oluşturulan söz konusu ağlar araştırma konusundaki dinamikleri, çalışmaların önemini ve işlevsel konumunu ortaya koymaktadır (Chen, vd., 2015; Chen, 2017; Van Eck & Waltman, 2014).

Çalışma kapsamında incelenen sosyal medya okuryazarlığı ile ilgili araştırma makalelerinin bibliyometrik verileri, 27 Nisan 2024 tarihinde Web of Science veri tabanından elde edilmiştir. Web of Science, Thomson ve Reuters Bilimsel Bilgi Enstitüsü tarafından 1900'lü yılların başlarında geliştirilmiş bir veri tabanıdır. Web of Science veri tabanı ulaştığı geniş ağ ile yayımlanan kitap, dergi, makale ve bildirileri kapsayan geniş bir atıf indeksini içermektedir. Buna ek olarak Web of Science veri tabanı araştırmacılara, dergi seçimi, araştırma değerlendirmesi ve bibliyometrik analizler için kullanılan etkili veri setleri gibi olanaklar sunmaktadır (Chadegani vd., 2013: 19; Li, vd., 2018).

Çalışmanın veri toplama aşamasında Web of Science veri tabanında, "Social media literacy" (Sosyal medya okuryazarlığı) anahtar kavramı taratılmış ve 124 çalışma saptanmıştır. Yapılan arama sonucunda elde edilen çalışmalar araştırma makaleleri ile sınırlandırılmış ve 98 çalışma elde edilmiştir. Bu doğrultuda yüksek nitelikli indekslerde taranan dergilerde yayımlanan 98 araştırma makalesi çalışmanın inceleme alanını oluşturmuştur.

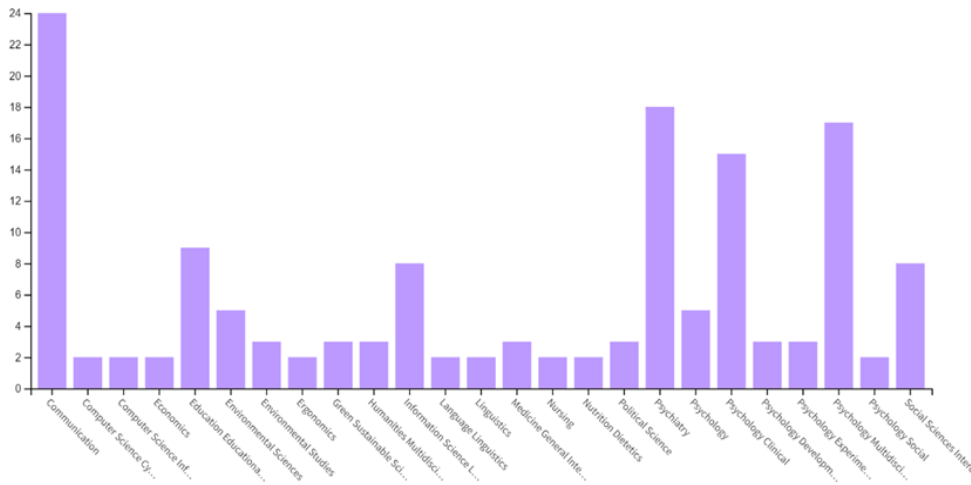
Sosyal medya okuryazarlığı konusunda Web of Science veri tabanından elde edilen veriler, dışa aktarılarak VOSviewer analiz programı aracılığıyla ağ haritaları oluşturulmuştur. VOSviewer yazılım programı, bibliyometrik çalışmalarda ağları görselleştirmek ve ağ haritaları elde etmek için kullanılmaktadır. Bu anlamda VOSviewer programı, bibliyometrik verilerin işlenmesi ile anlamlı görseller elde etmeye ve veriler arasındaki ilişkileri haritalandırmaya yaramaktadır (Rodrigues vd., 2014; Van Eck ve Waltman,

2017). Çalışmada Web of Science veri tabanından elde edilen, 98 araştırma makalesinin, atıf, yazar, dergi, kurum/kuruluş, ülke ve ortak anahtar kelime verileri VOSviewer programı aracılığıyla haritalandırılarak anlamlı görseller elde edilmiştir (Van Eck ve Waltman, 2010; Demir ve Öztürk, 2023). Buna ek olarak incelenen araştırma makalelerinin yayımlandığı yıl, çalışma alanları, çalışmaların hazırlandığı ülkeler ve üniversitelerle ilgili veriler Web of Science veri tabanının “analiz sonuçları” kısmından elde edilmiş ve tablo olarak çalışmaya eklenmiştir.

Bulgular

Bu çalışmada Web of Science veri tabanında yer alan “Social media literacy (sosyal medya okuryazarlığı)” anahtar kavramını içeren 98 araştırma makalesinin bibliyometrik verileri incelenmiştir. Çalışma kapsamında incelemeye alınan araştırma makaleleri ortak indekslerle birlikte SSCI (n=71) %72,499, SCI-E (n=21) %21,429, AHCI (n=6) %6,122 ve ESCI (n=19) %19,388 indekslerinde taranmaktadır.

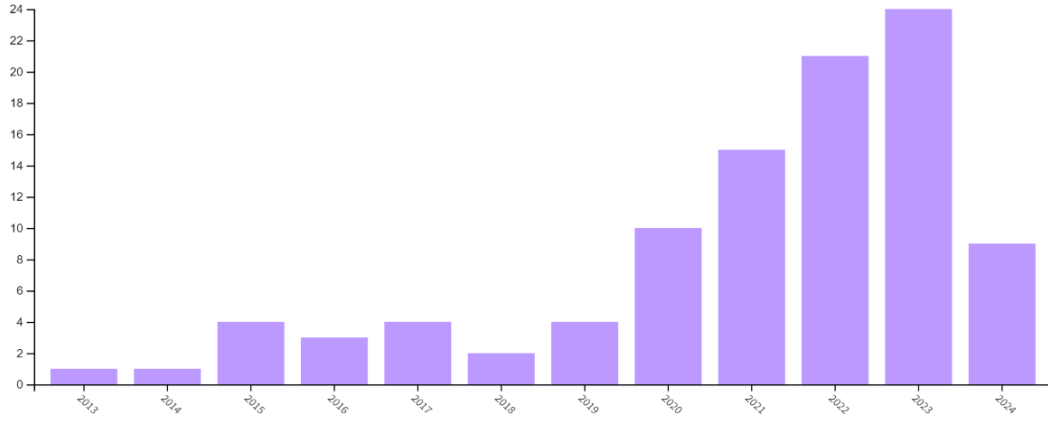
Tablo 1: Sosyal Medya Okuryazarlığı Çalışmalarının Hazırlandığı Alanlar

Tablo 1’de “sosyal medya okuryazarlığı” konusunda hazırlanan araştırma makalelerinin Web of Science veri tabanına göre çalışma alanlarının dağılımı görülmektedir. İncelenen çalışmaların 38 farklı alandan araştırmacılar tarafından yayımlandığı saptanmıştır. Tablo 1’de de görüldüğü gibi en fazla çalışma (n=24) “iletişim” alanında yapılmıştır. Öte yandan “psikoloji” alanı ve alt alanlarında hazırlanan çalışmalara bakıldığında (n=28) çalışma görülmektedir. Web of Science veri tabanı “klinik psikoloji, deneysel psikoloji, sosyal psikoloji ve gelişim psikolojisi” gibi alanları ayrı ayrı kategorilendirmiş ve psikoloji alanı tabloda

farklı bir şekilde yer almıştır. Bu anlamda incelenen araştırma makalelerinin %53'ü iletişim ve psikoloji alanlarında hazırlanmıştır. Medya okuryazarlığı ve sosyal medya okuryazarlığının insan yaşamında en fazla iletişim ve psikoloji ile ilişkili olduğu düşünüldüğünde bu beklenen bir sonuçtur.

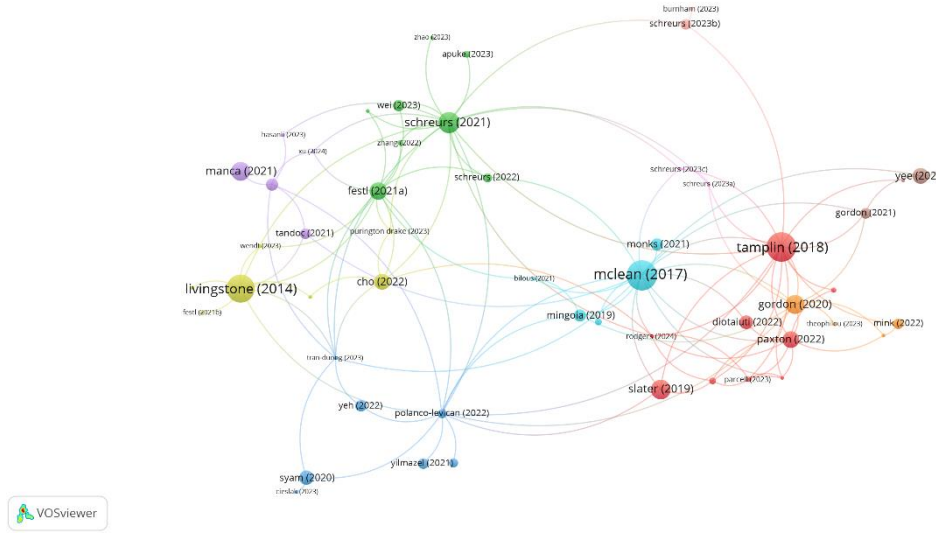
Tablo 2: Sosyal Medya Okuryazarlığı Konusunda Yapılan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 2’de incelenen çalışmaların Web of Science veri tabanına göre yayımlandığı yıllar yer almaktadır. Sosyal medya okuryazarlığı ile ilgili ilk çalışma (n=1) 2013 yılında yayımlanmıştır. Sosyal medya okuryazarlığı konusunda yayımlanan ilk çalışma Vanwysberghe ve Verdegem (2013) tarafından hazırlanan Integrating Social Media in Education başlıklı makaledir. Söz konusu çalışmada Vanwysberghe ve Verdegem (2013) sosyal medyanın öğrencilerin yaşamında önemli bir yer tutması nedeniyle eğitim sisteminin çocuklara medya okuryazarlığı ve sosyal medya kullanımı bakımından bilinçlendirmesini önermiştir. Buna göre öğrenciler sosyal medyayı kullanırken içerik oluşturma süreçleri ve diğer kullanıcıların içeriklerine ilişkin yaklaşımlarında pratik, bilişsel ve duygusal yeterlilikleri içeren bir eğitimin verilmesi gerekmektedir. Eğitim bilimlerinde hazırlanan ilk çalışmanın ardından sonraki yıllarda sosyal medya okuryazarlığına diğer disiplinlerden araştırmacıların ilgisi görülmüş ve yeni çalışmalar yayımlanmaya başlamıştır. Ancak sosyal medya okuryazarlığı ile ilgili çalışmaların büyük bir çoğunluğunun (%80,613) son 4 yılda hazırlandığı saptanmıştır. En fazla çalışma (n=24) 2023 yılında yayımlanırken 2024 yılının ilk 4 ayında 9 araştırma makalesi

yayımlanmıştır. Dolayısıyla sosyal medya okuryazarlığının son yıllarda büyük bir ilgi çekmekte olduğunu söylemek mümkündür.

Grafik 1: İncelenen Çalışmalar İçerisinde En Fazla Atıf Alan Yazarlar ve Çalışmalar

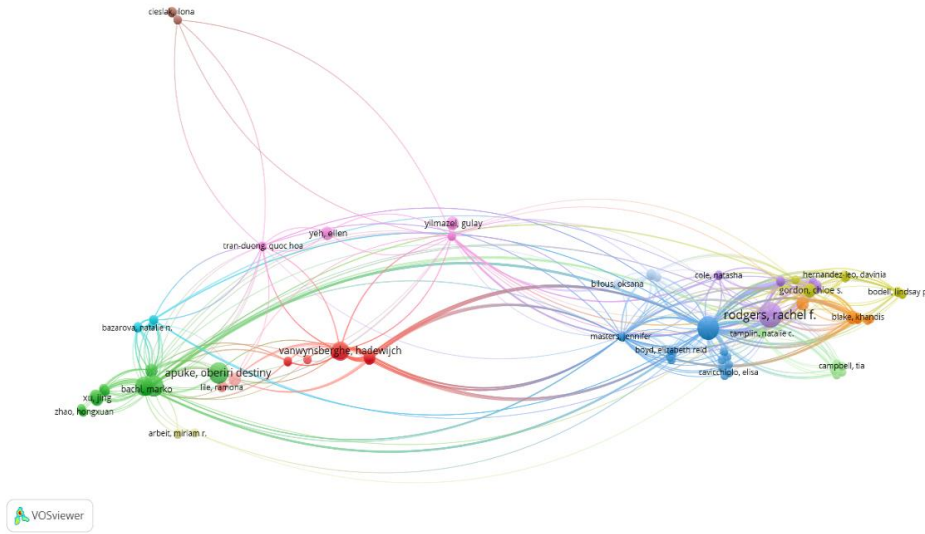

Grafik 1’de sosyal medya okuryazarlığı konusunda yayımlanan araştırma makaleleri içerisinde en fazla atıf yapılan çalışmaların ağ haritası gösterilmektedir. Grafikte en az 1 atıf yapılan 71 araştırma makalesi ve bağlantı ağları yer almaktadır. Web of Science veri tabanına göre bu çalışmalar içerisinde en çok atıf alan (n=102) çalışma Mclean ve arkadaşları (2017) tarafından hazırlanan A pilot evaluation of a social media literacy intervention to reduce risk factors for eating disorders başlıklı çalışmadır. Mclean ve arkadaşları (2017), sosyal medya okuryazarlığının insanların gündelik yaşamlarındaki kararlarına etkisini yeme bozukluğu üzerinden deneysel bir gözlemlerle incelemiştir. Sosyal medya okuryazarlığı konusunda dersler verilerek gerçeklik ve şüphecilik anlamında bilinç kazandırılan katılımcıların yeme bozukluğunun daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu anlamda sosyal medya okuryazarlığının insanlara psikolojik olarak daha güçlü olmaya yardımcı olduğu görülmüştür.

İncelenen çalışmalardan en fazla atıf yapılan (n=93) ikinci çalışma Tamplin ve arkadaşları (2018) tarafından hazırlanan *Social media literacy protects against the negative impact of exposure to appearance ideal social media images in young adult women but not men* başlıklı araştırma makalesidir. Söz konusu çalışmada Taplin ve diğerleri (2018), sosyal medyada imaj ve benlik sunumu üzerinden bir inceleme yapmıştır. Çalışma, sosyal medyada görülen vücut temsilinin kendi

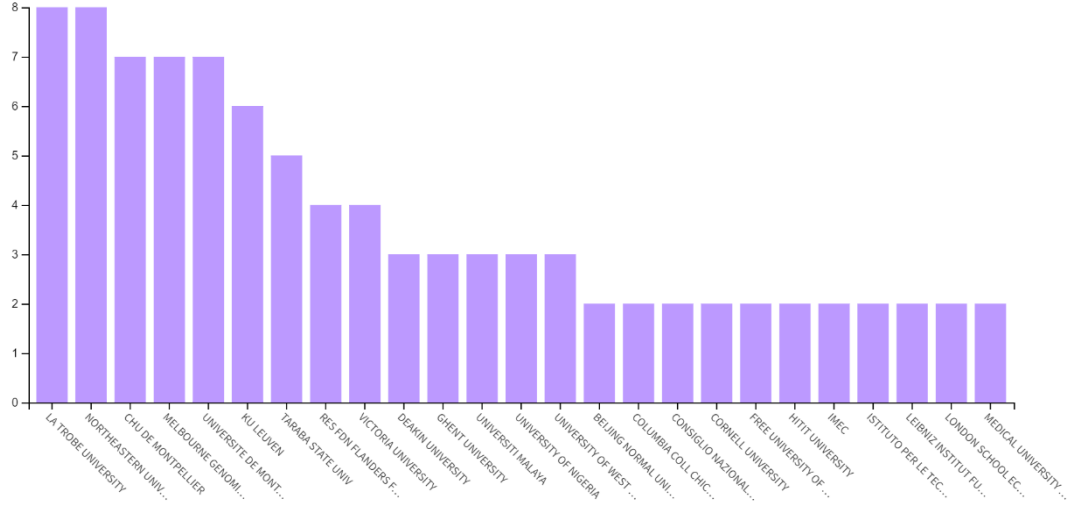
bakımdan International Journal of Eating Disorders dergisinde yayımlanan bir araştırma makalesi 102 atıf ile en fazla atıf yapılan ve ağ haritasının merkezindeki dergiyi oluşturmaktadır. Dergi ortak indekslerle birlikte SCI-E ve SSCI indekslerinde taranmakta ve Beslenme ve diyetetik, Psikiyatri ve Psikoloji alanlarında Q1 çeyreklik diliminde yer almaktadır. Onun ardından ise Communications-European Journal Of Communication Research dergisinde yayımlanan bir araştırma makalesi 86 atıf ile ikinci sıradadır. Dergi SSCI indeksinde taranmakta ve İletişim alanında Q4 çeyreklik diliminde yer almaktadır. Öte yandan Body Image dergisinde yayımlanan 9 araştırma makalesine 256 atıf yapılmıştır.

Grafik 3: İncelenen Çalışmaların Yazarlara Göre Dağılımı ve Bağlantı Ağı Haritası

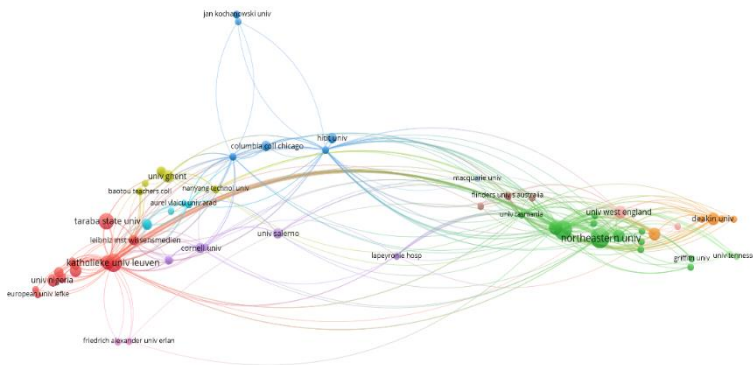
Grafik 3'te sosyal medya okuryazarlığı konusunda çalışma yapan araştırmacıların ağ haritası yer almaktadır. İncelenen çalışmaların yazarlara göre dağılımına bakıldığında 98 araştırma makalesinin ortak yazarlarla birlikte 272 araştırmacı tarafından hazırlandığı saptanmıştır. Bu araştırmacılar arasında Rachel Rogers, ortak yazarlarla birlikte hazırladığı 8 araştırma makalesi ile en fazla çalışma yayımlamış ve bu çalışmalara 95 atıf yapılmıştır. Siean Mclean ve Susan Paxton ise ortak yazarlarla birlikte yayımladıkları 7 araştırma makalesi ile en fazla yayım yapan ikinci araştırmacılarıdır. Her iki araştırmacının da çalışmalarına 280 atıf yapılmıştır. Öte yandan Sonia Livingstone'un hazırladığı 2 çalışmaya 105 atıf yapıldığı görülmektedir.

Tablo 3: Sosyal Medya Okuryazarlığı Çalışmalarının Hazırlanıldığı Üniversiteler

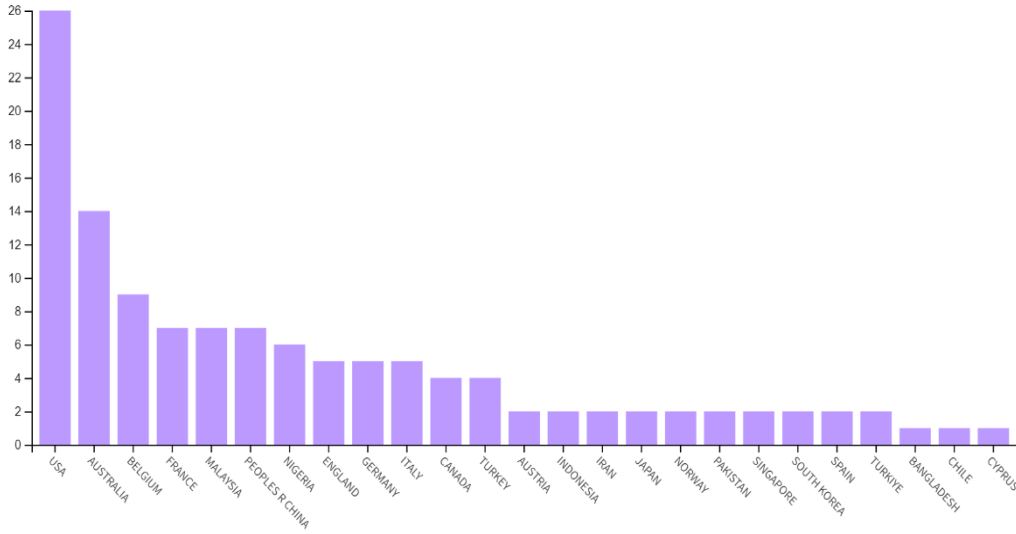
Tablo 3'te sosyal medya okuryazarlığı konusunda çalışma yapan araştırmacıların yer aldığı kurumlar gösterilmektedir. La Trobe University ve Northeastern University en fazla çalışma ($n=8$) hazırlanan üniversitelerdir. Bu iki üniversitenin ardından ise Chu De Montpellier, Melbourne Genomics Health Alliance ve Université De Montpellier üniversiteleri ikinci en fazla çalışmaların ($n=7$) hazırlandığı kurumlardır. Öte yandan Türkiye'den üniversitelere bakıldığında 5 farklı üniversiteden 6 araştırma makalesi görülmektedir. Hitit Üniversitesi ($n=2$) ile en fazla çalışmanın hazırlandığı Türk üniversitesi konumundadır.

Grafik 4: İncelenen Çalışmaların Yazarlarının Yer Aldığı Kurumlara Göre Dağılımı

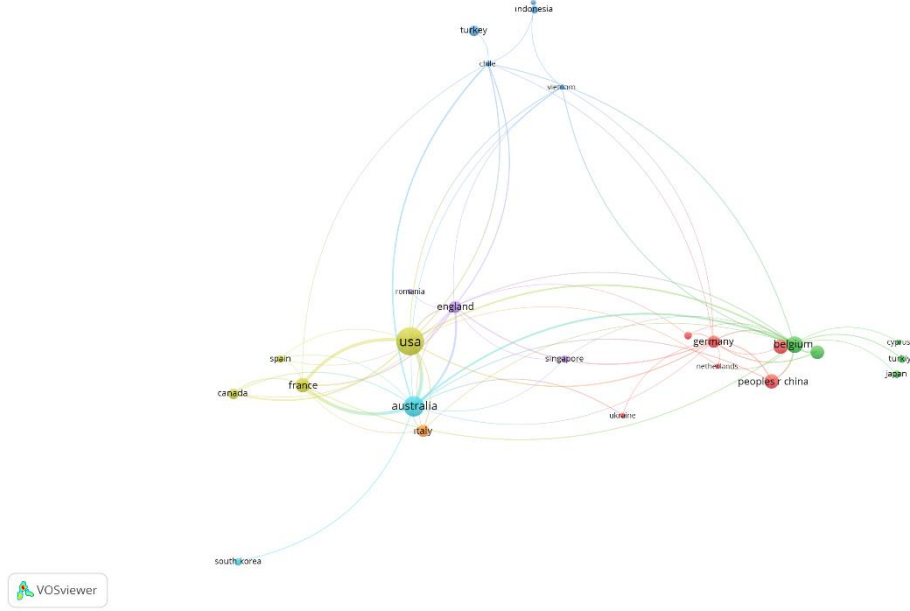
Grafik 4'te sosyal medya okuryazarlığı konulu araştırma makalelerini yayımlayan araştırmacıların yer aldığı kurum ve kuruluşların ağ haritası gösterilmektedir. Araştırmacıların yer aldığı kurumların neredeyse tamamı üniversitelerden oluşmaktadır. Sosyal medya okuryazarlığı konulu çalışmaları ortak yazarlarla birlikte 152 üniversiteden araştırmacı hazırlamıştır. Grafik 4'te de görüldüğü gibi ağ haritasında atıf bağlantıları en yoğun olan üniversite, University Of Tasmania olmuştur. Bu üniversiteden araştırmacılar tarafından yayımlanan bir araştırma makalesi 102 atıf ile en etkili çalışma konumundadır. Ağ haritasında ön plana çıkan bir diğer kurum ise Victoria University'de çalışan araştırmacıların hazırladığı 4 araştırma makalesine 236 atıf yapılmıştır. Öte yandan en fazla çalışma hazırlayan üniversiteler olan La Trobe University bünyesindeki araştırmacıların hazırladığı 8 araştırma makalesine 295 atıf yapılırken Northeastern University bünyesindeki araştırmacıların hazırladığı 8 çalışmaya 95 atıf yapılmıştır.

Tablo 4: İncelenen Çalışmaların Yayımlandığı Ülkeler

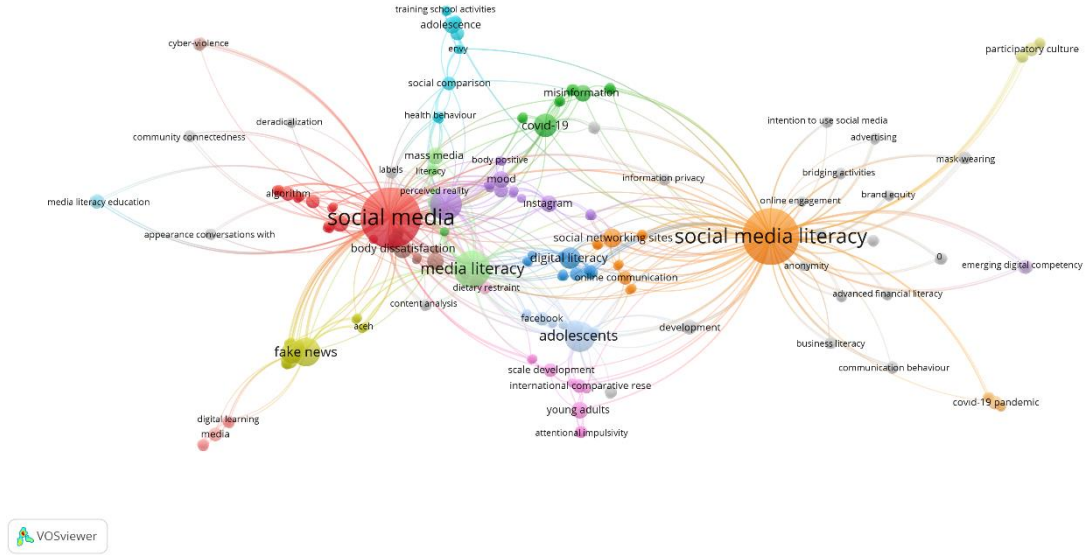
Tablo 4'te sosyal medya okuryazarlığı konusunda çalışma yapan araştırmacıların ve kurumlarının yer aldığı ülkelerin dağılımı yer almaktadır. Web of Science veri tabanına göre sosyal medya okuryazarlığı konusundaki çalışmalar 36 farklı ülkeden araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. En fazla çalışma (n=26) Amerika Birleşik Devletleri'nden araştırmacılar tarafından yayımlanmıştır. ABD'nin ardından ikinci sırada (n=14) Avustralya ve üçüncü sırada (n=9) da Belçika yer almaktadır. Öte yandan Türkiye'den araştırmacılar ortak yazarlarla birlikte 6 araştırma makalesi yayımlamıştır.

Grafik 5: İncelenen Çalışmaların Yazarlarının Yer Aldığı Ülkelere Göre Dağılımı

Grafik 5'te sosyal medya okuryazarlığı konusunda yayımlanan araştırma makalelerinin ağ haritaları gösterilmektedir. Ağ haritasında atıf bağlantı ağlarına bakıldığında en yoğun ülkenin İngiltere olduğu görülmektedir. Nitekim İngiltere'den araştırmacıların yayımlanmış olduğu 5 araştırma makalesine 201 atıf yapılmıştır. İngiltere'nin ardından Avustralya gelmekte ve bu ülkeden araştırmacıların yayımladığı 14 araştırma makalesine 390 atıf yapıldığı görülmektedir. Ağ bağlantıları oldukça geniş olan ABD ise yayımlanan 26 araştırma makalesine yapılan 230 atıf ile ön plana çıkmaktadır. Öte yandan Türkiye'den araştırmacılara bakıldığında farklı ülkelere olan ortak yazarlarla birlikte 6 araştırma makalesinin yayımlandığı saptanmıştır. Ülkemizden araştırmacıların yayımlanmış olduğu çalışmalara Web of Science veri tabanına göre 25 atıf yapılmıştır.

Grafik 6: İncelenen Çalışmaların “Ortak Anahtar Kelime” Analizi

Bibliyometrik çalışmalarda, araştırmaların kapsamı ve araştırmacıların odaklandığı noktaları saptamak için “ortak anahtar kelime” analizi gerçekleştirilmektedir. Çalışma kapsamında incelemeye alınan 98 araştırma makalesinde 318 farklı anahtar kelime kullanılmıştır. Grafik 6’da da görüldüğü gibi çalışmaların merkezini “Social media (sosyal medya)” (n=41) ve “Social media literacy (sosyal medya okuryazarlığı)” (n=35) oluşturmaktadır. Bunun ardından ise en fazla kullanılan ortak anahtar kelime “Media literacy (medya okuryazarlığı)” (n=15) olmuştur. Buna ek olarak “Adolescents (ergenler)” (n=10) ile en fazla kullanılan ortak anahtar kelimeler arasında dikkat çekmektedir. Sosyal medyadan en fazla etkilenmesi muhtemel gruba yönelik sosyal medya okuryazarlığı çalışmalarının yapılması beklenen bir sonuçtur. Bunun yanı sıra sosyal medya okuryazarlığının eğitimin bir parçası olarak düşünen ve bu anlamda öneriler getiren çalışmalar da bunda etkili olmaktadır. Bu yöndeki çalışmaların yaygınlaşması ve eğitim sistemlerine dahil edilmesi sosyal medya okuryazarlığını daha etkili ve verimli hale getirecektir.

Öte yandan çalışma kapsamında oldukça az kullanılan ortak anahtar kelimelere de odaklanılmıştır. Nadiren kullanılan ortak anahtar kelimelere bakıldığında “Social media education (sosyal medya eğitimi), Social media behaviour (sosyal medya davranışları), Social media threats (sosyal medya tehditleri) ve new media literacy (yeni medya okuryazarlığı)” (n=1) dikkat

çekmektedir. Söz konusu kelimelere bakıldığında sosyal medya okuryazarlığının yararlı ve koruyucu bağlamlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Sosyal medya eğitiminin ve sosyal medya okuryazarlığı eğitiminin özellikle gençler için çok önemli bir yere sahip olduğu unutulmamalıdır. Bu anlamda sosyal medya eğitimi çalışmalarının hem sosyal medyada nasıl davranılması gerektiği hem de oradaki tehlikelere karşı insanları bilinçlendirmeye yardımcı olacaktır. Bunun yanı sıra söz konusu bilincin yalnızca sosyal medyayı kapsamayıp bütün yeni medyayı ve dolayısıyla internetin tamamını kapsayacak şekilde derinlemesine çalışmaların yapılması gerekliliğini belirginleştirmektedir.

Sonuç

Bu çalışma, sosyal medya okuryazarlığının önemi, gelişimi ve topluma aktarılmasını inceleyen çalışmaların bibliyometrik verilerinden hareketle alanın gelişimini saptamayı amaçlamıştır. Söz konusu amaca uygun olarak dünyanın en geniş veri tabanlarından biri olan Web of Science veri tabanında yer alan sosyal medya okuryazarlığı konulu araştırma makaleleri incelenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen sosyal medya okuryazarlığı konulu araştırma makalelerinin 38 farklı bilim dalı tarafından hazırlandığı saptanmıştır. Sosyal medyanın geniş kullanımı ve toplumsal yaşamdaki yeri düşünüldüğünde farklı bilim dalları tarafından araştırma konusu olması beklenen bir sonuçtur. Buna ek olarak sosyal medyanın kullanımının her geçen gün arttığı düşünüldüğünde yeni çalışmaların ve farklı bilim dallarının konuya ilgisinin artması beklenmektedir.

Sosyal medya okuryazarlığının oldukça geniş bir alanda ilgi gördüğünü söylemek mümkündür. Çalışma kapsamında incelemeye alınan 98 araştırma makalesi ortak yazarlarla birlikte 272 araştırmacı tarafından hazırlandığı saptanmıştır. Bunun yanı sıra çalışmaların 71 farklı dergide yayımlandığı görülmüştür. Öte yandan hem yayım sayıları hem de atıf sayıları ile değerlendirildiğinde sosyal medya okuryazarlığı konulu çalışmalar için *Body & Image*, *International Journal of Eating Disorders*, *Communications-European Journal Of Communication Research* ve *Journal of Children and Media* dergileri ön plana çıkmaktadır. Bu dergiler hem sosyal medya okuryazarlığı konusunda yayınladıkları çalışma sayısı hem de yayımlanan çalışmaların geniş okuyucu kitlesine ulaşarak atıf yapılması bakımından dikkat çekmektedir. Sosyal medya okuryazarlığı konulu çalışma yapmak isteyen araştırmacılar için bu dergiler önemli bir yol gösterici olacaktır.

Sosyal medya okuryazarlığı konusunda yapılan çalışmaların bölgesel dağılımına bakıldığında ABD en fazla çalışmanın yapıldığı ülke konumundadır. İncelemeye alınan 98 araştırma makalesinin 26'sı ABD'li araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Onun ardından 14 çalışma ile Avusturalya gelmektedir. Görüldüğü gibi çalışmaların neredeyse yarısı İngilizce konuşulan ülkelerden araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Bu durum çalışmaların diline de yansımış ve İngilizce dışında yalnızca bir çalışma Almanca ve bir çalışma da Felemenkçe dillerinde hazırlanmıştır. Öte yandan Türkiye'den araştırmacılar 6 araştırma makalesi yayımlamıştır. Türkiye'de sosyal medya okuryazarlığı konulu çalışmalar elbette bu 6 çalışma ile sınırlı değildir ve çalışmanın sınırlılıkları içerisinde kalan araştırma makaleleri burada gösterilmektedir.

Çalışmanın önemli sonuçlarından biri de sosyal medya okuryazarlığı konulu çalışmaların odaklandığı noktaları saptamaya yönelik olan ortak anahtar kelime analizinde yer almaktadır. Çalışma kapsamında incelenen araştırma makalelerinde en çok kullanılan ortak anahtar kelimeler beklenen sonuçlar olurken oldukça az kullanılan ortak anahtar kelimeler önemli bir veri sunmaktadır. Nitekim "Sosyal medya eğitimi", "Sosyal medya davranışları", "Sosyal medya tehditleri" ve "Yeni medya okuryazarlığı" gibi kavramlar yalnızca birer kez kullanılmıştır. Söz konusu ortak anahtar kelimelerden sosyal medya eğitimi, sosyal medya okuryazarlığı için oldukça önemli bir yere sahiptir. Buna ek olarak sosyal medya davranışları ve sosyal medya tehditleri gibi kavramlar ise sosyal medya okuryazarlığı için önemli olmanın yanı sıra bilinçli kullanım için gereklidir. Sosyal medyada var olan tehdit ya da riskleri kullanıcıların oluşturduğu düşünüldüğünde sosyal medya eğitimine buna bağlı olarak sosyal medya davranışları ve sosyal medya tehditlerinin ön plana çıkması beklenebilir.

Çalışma, Web of Science veri tabanında yer alan sosyal medya okuryazarlığı konulu araştırma makalelerine odaklanmış ve çalışmaların bir profilini ortaya koymuştur. Sosyal medya okuryazarlığı konulu çalışma yapmak isteyen araştırmacılar için bir yol haritası oluşturmaktadır. Bu anlamda sosyal medya okuryazarlığı konulu çalışma yapmak isteyen araştırmacıların çalışmada belirtilen ve oldukça az kullanılan anahtar kelimeleri merkeze alan çalışmalar yapabilir. Sosyal medya tehdidi ve davranışları, iletişim, psikoloji ve eğitim gibi alanların doğrudan ilgilenebileceği konular arasındadır. Bunlara ek olarak sosyal medya etiği ve sosyal medya okuryazarlığı da önemli sonuçlar elde edilebilecek çalışmalar arasında sıralanabilir.

Extended Abstract

This study, which focuses on the development of the concept of social media literacy and its importance for society, examines the research articles published on social media literacy. Social media, which has become widespread rapidly in the last 20 years, has an important place in people's socialization and communication. In addition, the use of social media has reached very high rates worldwide and the age of use has decreased to 7-8 years old. Education to raise awareness and consciousness about a tool that has such an intensive use and has an impact on human life gains importance. Social media literacy is defined as the technical and cognitive competencies required for users to use social media effectively and efficiently for social interaction and communication via internet connection. In this sense, social media literacy has become a necessity in terms of raising awareness in social media use. As a matter of fact, social media literacy enables individuals to gain critical thinking and questioning skills in the processes of receiving, interpreting, evaluating and communicating social media content.

Considering the position of social media in society and the importance of social media literacy, academic studies on social media literacy gain importance. This study aims to create a bibliometric profile of the studies published on social media literacy. In this sense, it was tried to determine the topics focused on in the studies and to identify the gaps in the field. In this direction, research articles on social media literacy in the Web of Science database were analyzed. As a matter of fact, Web of Science is one of the largest databases worldwide and was preferred because it contains indexes where quality academic publications are scanned.

The data obtained from the Web of Science database were processed through bibliometric method, one of the quantitative research methods. With bibliometric analysis, the profile of the field of study is created and the prominent researchers, journals, countries and subject trends are statistically revealed. With bibliometric analysis, the profile of the field is presented through meaningful visuals. In this sense, network maps of studies on social media literacy were created. These visuals were prepared with the help of VOSviewer software program. In addition, with the data obtained from the Web of Science database, the years, fields, countries and institutions where the studies were prepared are presented in tables.

According to the Web of Science database, the first research article on social media literacy was published in 2013. On the other hand, it was observed that the interest in social media literacy has increased in recent years and 80% of the total studies were published in the last 4 years. It was found that studies on social media literacy were published by researchers from 38 different disciplines. Among these, communication sciences and psychological sciences stand out. In this sense, it is an expected result that researchers from communication sciences conduct research on social media literacy. On the other hand, the studies of researchers from the field of education, which has an important place for social media literacy, are quite few. There are only 9 research articles on social media literacy in the Web of Science database from the field of educational sciences.

According to the Web of Science database, the first research article on social media literacy was published in 2013. On the other hand, it was observed that the interest in social media literacy has increased in recent years and 80% of the total studies were published in the last 4 years. It was found that studies on social media literacy were published by researchers from 38 different disciplines. Among these, communication sciences and psychological sciences stand out. In this sense, it is an expected result that researchers from communication sciences conduct research on social media literacy. On the other hand, the studies of researchers from the field of education, which has an important place for social media literacy, are quite few. There are only 9 research articles on social media literacy in the Web of Science database from the field of educational sciences.

The common keywords used in the research articles on social media literacy analyzed in this study are important in terms of identifying trends and gaps in the field. The main focus of the studies was on the concepts of “social media literacy” and “media literacy” and the social media literacy levels of students and adolescents. On the other hand, concepts such as social media education, threats in social media, social media behaviors and social media ethics have rarely been focused on. These concepts are important components of social media literacy and education is indispensable for the continuity of social media literacy. In addition, it should not be forgotten that social media behaviors are among the skills that social media literacy will develop.

Kaynakça

- Ata, R., & Yıldırım, K. (2016). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı dersi kapsamında internet ve sosyal medya kullanımları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 581-602.
- Avşar, Z. (2013). Medya Okuryazarlığı. *İletişim ve Diplomasi*, (2), 5-17.
- Biçel, Ç. (2012). "Dijital Toplumda Deneyim ve Sosyal Medya Belleği". P. M. Yelsalı Parmaksız, (Ed.). *Neye Yarar Hatıralar? Bellek ve Siyaset Çalınmaları*. İçinde (s. 47-78). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Castells, M. (2016). *İletişimin gücü*. (Çev: E. Kılıç). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chadegani, A. A., Salehi, H., Yunus, M., Farhadi, H., Fooladi, M., Farhadi, M. ve Ebrahim, N. A. (2013), A Comparison Between Two Main Academic Literature Collections: Web Of Science And Scopus Data Bases, *Asian Social Science*, 9(5), s.18-26.
- Chen, C. (2017), Science Mapping: A Systematic Review Of The Literature, *Journal of Data and Information Science*, 2(2), 1-40.
- Chen, H., Jiang, W., Yang, Y., Yang, Y. ve Man, X. (2015), Global Trends Of Municipal Solid Waste Research From 1997 To 2014 Using Bibliometric Analysis, *Journal of The Air & Waste Management Association*, 65(10), 1161-1170.
- Cho, H., Cannon, J., Lopez, R., & Li, W. (2024). Social media literacy: A conceptual framework. *New Media & Society*, 26(2), 941-960. <https://doi.org/10.1177/14614448211068530>
- Çelik, T. (2019). Teknoloji ve medya okuryazarı vatandaş yetiştirme sürecinde öğrencilerin sosyal medya algılarının metaforlar aracılığıyla incelenmesi. *International Journal of Scholars in Education*, 2(1), 40-57.
- Çimen, Ü. (2020). Yöndeşen medyayı doğru algılama bağlamında medya okuryazarlığı eğitimi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 117-137.
- Daneels, R. & Vanwynsberghe, H. (2017). Mediating social media use: Connecting parents' mediation strategies and social media literacy. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 11(3), 1-13. <https://doi.org/10.5817/CP2017-3-5>
- Demir, Y., & Öztürk, M. (2023). Tarihsel süreçte "çevrimiçi taciz": Bibliyometrik bir analiz. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 939-953. <https://doi.org/10.11616/asbi.1265610>

- Durak, H., & Seferoğlu, S. S. (2016). Türkiye'de Sosyal Medya Okuryazarlığı Ve Sosyal Ağ Kullanım Örüntülerinin İncelenmesi. *Journal of International Social Research*, 9(46).
- Festl, R. (2021). Social media literacy & adolescent social online behavior in Germany. *Journal of Children and Media*, 15(2), 249-271. <https://doi.org/10.1080/17482798.2020.1770110>
- Fuchs, C. (2014). *Sosyal medya eleştirel bir giriş*. (Çev: D. Saraçoğlu ve G. Kalaycı). Ankara: NotaBene Yayınları.
- Gordon, C. S., Rodgers, R. F., Slater, A. E., McLean, S. A., Jarman, H. K., & Paxton, S. J. (2020). A cluster randomized controlled trial of the SoMe social media literacy body image and wellbeing program for adolescent boys and girls: Study protocol. *Body & Image*, 33, 27-37. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2020.02.003>
- Hasanlı, A. (2023). Social Media Literacy Level of Students in Primary Schools: A Case of Baku City. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 26(2), 99-121. <https://doi.org/10.5782/2223-2621.2023.26.2.99>
- Hobbs, R. (2010b). Dijital Çağda Medya Okuryazarlığını Yeniden Tanımlamak, (Çev: F. Yıldız), *Erciyes İletişim Dergisi*, 87-95.
- Irak, D. Ve Yazıcıoğlu, O. (2012). *Türkiye ve sosyal medya*. İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Kahraman, M. (2014). *Sosyal medya 101 2.0 pazarlamacılar için sosyal medyaya giriş*. İstanbul: MediaCat Kitapları.
- Karaa, I. E., & Kugu, T. D. (2016). Determining advanced and basic financial literacy relations and overconfidence, and informative social media association of university students in Turkey. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 16(6), 1865-1891. 10.12738/estp.2016.6.0415
- Karaboğa, M. T. (2019). Dijital medya okuryazarlığında anne ve baba eğitimi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 14(20), 2040-2073. <https://doi.org/10.26466/opus.601942>
- Karadoğan Doruk, E., Çavdar, D. ve Okumuş, M. (2014). "Sosyal Medya Kullanıcılarının Sanal ve Gerçek Hayattaki Protestolara Katılma Durumlarının Karşılattırılması ve Sanal Protestoların Kullanıcı Algısı Bakımından Etkililiği". M. Demir (Der.). *Yeni medya üzerine İçinde* (s. 213-342), Konya: Literatürk Yayınları.
- Karaduman, S. (2019). Yeni medya okuryazarlığı: Yeni beceriler/olanaklar/riskler. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 683-700.
- Kartal, O. Y., Yazgan, A. D., & Kıncal, R. Y. (2017). Bilişim çağında sosyal sermayenin yeni belirleyicileri: dijital uçurum ve sosyal medya

- okuryazarlığı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 353-373.
- Kılıç, O. H. T., Anıl, M., Göksu, M. G., Varol, U., Güvendi, G., Haytabey, B., Çoban, İ. & Mete, B. D. (2021). Medical Faculty Students' Attitudes, Behaviors and ID Beliefs About Covid-19 Pandemic. *Journal of Dr. Behcet Uz Children's Hospital*, 11(1), 57-65. [10.5222/buchd.2021.87360](https://doi.org/10.5222/buchd.2021.87360)
- Kırık, A. M. (2014). "Sosyal medya-tv etkileşimi bağlamında twitter bazlı reyting ölçümlemesi". M. Demir (Der.). *Yeni Medya Üzerine... Vol.2. İçinde* (s. 271-309). Konya: Literatürk Yayınları.
- Li, K., Rollins, J. ve Yan, E. (2018), Web of science use in published research and review papers 1997-2017: a selective, dynamic, cross-domain, content-based analysis, *Scientometrics*, 115(1), s.1-20.
- Livingstone, S. (2010). Media literacy and the challenge of new information and communication technologies. *The Communication Review*, 7(1), 3-14. <https://doi.org/10.1080/10714420490280152>
- Livingstone, S. (2014). Developing social media literacy: How children learn to interpret risky opportunities on social network sites. *Communications-European Journal Of Communication Research*, 39(3), 283-303. <https://doi.org/10.1515/commun-2014-0113>
- McLean, S. A., Wertheim, E. H., Masters, J., & Paxton, S. J. (2017). A pilot evaluation of a social media literacy intervention to reduce risk factors for eating disorders. *International Journal of Eating Disorders*, 50(7), 847-851. <https://doi.org/10.1002/eat.22708>
- Morozov, E. (2019). *Twitter'dan sonra bir tarih kaldı mı? sanal ağ yanılısaması*. (Çev: M. Tekin). İstanbul: Açılım Kitap.
- Nagle, J. (2018). Twitter, cyber-violence, and the need for a critical social media literacy in teacher education: A review of the literature. *Teaching And Teacher Education*, 76, 86-94. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2018.08.014>
- Newman, M. J. (2015). Image and identity: Media literacy for young adult Instagram users. *Visual Inquiry: Learning & Teaching Art*, 4(3), 221-227. https://doi.org/10.1386/vi.4.3.221_1
- Öztürk, M., & Demir, Y. (2023). Bilgilendirme ve kaos arasında: afet yönetiminde medyanın rolüne yönelik bibliyometrik bir analiz. *TRT Akademi*, 8(18), 506-527. <https://doi.org/10.37679/trta.1270615>
- Paxton, S. J., McLean, S. A., & Rodgers, R. F. (2022). "My critical filter buffers your app filter": Social media literacy as a protective factor for body image. *Body & Image*, 40, 158-164. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2021.12.009>

- Polanco-Levicán, K., & Salvo-Garrido, S. (2022). Understanding social media literacy: A systematic review of the concept and its competences. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(14), 8807. <https://doi.org/10.3390/ijerph19148807>
- Rodrigues, S. P., Van Eck, N. ve Waltman, L. (2014), Mapping patient safety: a largescale literature review using bibliometric visualisation techniques, *BMJ Open*, 4, e004468
- RTÜK (2024). *Medya okuryazarlığı nedir?*. Erişim Tarihi: 02.05.2024. https://www.medyaokuryazarligi.gov.tr/menu_goster.php?Guid=B7AA7732-1593-4B32-BDE5-D76E64C2A5FA&MenuId=2
- Sezgin, A. A., & Ünal, S. (2022). Sosyal medya okuryazarlığı çerçevesindeki yeni kavramlar üzerine bir haritalandırma çalışması. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(Dijitalleşme), 93-107. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1121223>
- Tamplin, N. C., McLean, S. A., & Paxton, S. J. (2018). Social media literacy protects against the negative impact of exposure to appearance ideal social media images in young adult women but not men. *Body & Image*, 26, 29-37. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2018.05.003>
- Tokgöz, O. (2013). *Temel gazetecilik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Tran-Duong, Q. H., & Vo-Thi, N. T. (2023). The influence of social media literacy on student engagement in online learning. *Journal of Computer Assisted Learning*, 39(6), 1888-1901. <https://doi.org/10.1111/jcal.12849>
- Üztemur, S., & Dinç, E. (2020). Medya okuryazarlığı bağlamında ortaokul öğrencilerinin sosyal medya algıları: bir metafor çalışması. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 6(1), 92-103. <https://doi.org/10.34137/jilses.698764>
- Van Eck, N. J. ve Waltman, L. (2017), Citation-based clustering of publications using citnetexplorer and Vosviewer, *Scientometrics*, 111, s.1053-1070.
- Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2014). "Visualizing bibliometric networks". Y. Fing, R. Rousseau ve D. Wolfram (Ed.). *Measuring Scholarly Impact: Methods and Practice*. İçinde (s. 285-320). Cham: Springer International Publishing.
- Van Eck, N. ve Waltman, L. (2010), Software survey: Vosviewer, a computer program for bibliometric mapping, *Scientometrics*, 84(2), s.523-538.
- Vanwysberghe, H., & Verdegem, P. (2013). Integrating social media in education. *CLCWeb-Comparative Literature and Culture*, 15(3). <https://doi.org/10.7771/1481-4374.2247>

- Vanwynsberghe, H., Boudry, E., & Verdegem, P. (2015). The impact of parenting styles on the development of social media literacy. *Tijdschrift Voor Communicatiewetenschap*, 43(1), 84-+.
- Wallin, J. (2005). Bibliometric methods: Pitfalls and possibilities. *Basic and Clinical Pharmacology and Toxicology*, 97(5), 261-275.
- We are Social. (2024). *Digital 2024 Reports*. Erişim Tarihi: 29.04.2024. <https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024-5-billion-social-media-users/>
- Yardımlı, G. ve Uzun, B. (2023). "Sosyal medyada dijital ebeveynlik ve sharenting". B. Ayhan ve E. Baloğlu (Ed.). *Çocuk ve Medya*. İçinde (ss. 151-180). Konya: Tablet Yayınları.
- Yılmazel, G. (2021). Orthorexia tendency and social media addiction among candidate doctors and nurses. *Perspectives in Psychiatric Care*, 57(4), 1846-1852. <https://doi.org/10.1111/ppc.12758>
- Yılmazel, G., & Bozdoğan, S. (2020). Limited health literacy increases the risk of orthorexia nervosa among urban schoolteachers. *Universa Medicina*. 39(3), 162-170. 10.18051/UnivMed.2020.v39.162-170
- Ziapour, A., Malekzadeh, R., Darabi, F., Yıldırım, M., Montazeri, N., Kianipour, N., & Nejhadadgar, N. (2024). The role of social media literacy in infodemic management: a systematic review. *Frontiers in Digital Health*, 6, 1277499. <https://doi.org/10.3389/fdgth.2024.1277499>

Modern Toplumda Mitlerin Dönüşümü ve Sinemanın Rolü: Kültür Dünyası İnsanın Gündüz Düşleri Üzerine Bir İnceleme

Gökhan Topal*

ÖZ

Evrimsel süreç boyunca insan türü, zihinsel ve fiziksel güçlerini harmanlayarak ilkel bedeni organizmalardan bilinçli varlıklara dönüşmüştür. Bu dönüşümde, olaylar arası nedensellik ilişkisi kurabilme yeteneği, algının gelişmesi ve aletlerin kullanımı gibi faktörler önemli rol oynamıştır. Her çağda, bu gelişmeler doğrultusunda insanlık, kendine özgü dil, ifade ve mit biçimi yaratmıştır. Buna karşın mitsel inançlar; eleştirel akıl, tek tanrılı dinler ve bilim insanları karşısında savunmasız kalmıştır. Ancak insan, doğasının kusurlu yanlarını kendinden önce var olmuş olanı ortadan kaldırarak veya yeniden kurgulamış olduğu düşlerine eski inançlarını eklemeyerek gidermeye çalışmıştır. Bu kapsamda içinde yaşanan toplumun kabullenme çarklarını oluşturan mitler; insanın mitsel düşünceyle özellikle de bir mit üretim sahası olarak sinema ile sıkı sıkıya bağlı olduğunu göstermiştir. Bu bakımdan çalışma, teknolojik yeniliklerin rasyonel düşüncenin mitsel inançları ortadan kaldırma girişimlerine rağmen, benzer psikolojik ihtiyaçları karşılayan yeni mitler yaratma potansiyelini ortaya koymaktır. Ayrıca çalışmada bilgi ve iletişim teknolojileri ile sinemanın modern mitolojinin merkezi rolü üzerine kolektif bilincin şekillendirilmesindeki önemi araştırılmaktadır. Bu çalışma, nitel araştırma yöntemini kullanarak yürütülmüştür. Veriler, literatür taraması ve analizleri yoluyla toplanmıştır.

Anahtar Sözcükler: İnsan, Mitoloji, BİT, Sinema, Teknoloji

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi: 29.04.2024

Kabul Tarihi: 04.06.2024

* Öğr. Gör., Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, gokhan.topal@gibtu.edu.tr, 0000-0001-6280-1346

Transformation of Myths in Modern Society and the Role of Cinema: A Study on the Daydreams of the People of the Culture World

Gökhan Topal*

ABSTRACT

Throughout the evolutionary process, human beings have transformed from primitive organisms into conscious beings by blending their mental and physical powers. In this transformation, factors such as the ability to establish causal relationships between events, the development of perception and the use of tools have played an important role. In every age, in line with these developments, humanity has created its own unique form of language, expression and myth. However, mythical beliefs have remained vulnerable to critical reason, monotheistic religions and scientists. However, man has tried to overcome the imperfections of his nature by eliminating what existed before him or by adding his old beliefs to his dreams that he has reconstructed. In this context, myths, which constitute the wheels of acceptance of the society in which we live, have shown that human beings are closely connected with mythical thought, especially with cinema as a myth production field. In this respect, the study aims to reveal the potential of technological innovations to create new myths that meet similar psychological needs, despite the attempts of rational thought to eliminate mythical beliefs. The study also explores the importance of information and communication technologies and cinema in shaping collective consciousness on the central role of modern mythology. This study was conducted using qualitative research method. Data were collected through literature review and analyses.

Keywords: Human, Mythology, ICT, Cinema, Technology

Article Type: Research Article

Submitted: 29.04.2024

Accepted: 04.06.2024

* Lecturer, Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji University, gokhan.topal@gibtu.edu.tr, 0000-0001-6280-1346

Giriş

“Atalarımızın söylediklerinin doğru olup olmadığından emin değilim. Eğer bize anlattıkları doğruysa, o halde benim söyleyeceklerim de doğrudur; eğer değilse, bununla ilgili herhangi bir şey yapamam.”

Mineke Schipper

Jung’a göre arkaik insan neden sonuç bağlamını reddedip olayların rastlantısallığına, tesadüfi güvenilmez ve değişkenliğine duyduğu tereddütle “yaban ruhun” içerisinde benliğini şekillendirmiştir. Bu ruh “tarihsel varoluş serüveni içerisinde insanlıkla birlikte süregelen, değişen zamana ya da insanlara bağlı kalmaksızın insan kitlelerinde ortak bilinçdışı” olarak mitlerle, arketiplerle, semboller vasıtasıyla aktarılmıştır (Jung, 2005, s. 20). Mit, algılanan dünyanın soyut düşüncelerini Tanrı’nın buyruğu, gerekli ve değiştirilemez bir yasa olarak sunar (Assmann, 2011, s. 77-81). Bu özelliği sayesinde kendisini var etmesi zaman ve uzamdan bağımsızdır. Bu doğrultuda doğayla iç içe yaşayan yabanıl insanın doğaüstü varsayımları yerini, modern evcil insanın akli tarafından üretilen elektrik, telgraf, telefon, radyo, TV, internet ve sinema gibi çağdaş mitlere bırakmıştır. Bu çağdaş mitler, modern toplumda anlam arayışında ve kimlik oluşturmada önemli bir rol oynamaktadır. Teknolojinin ilk aşamalarında, elektrik, telgraf, radyo, televizyon, internet, sinema gibi bilgi ve iletişim teknolojileri toplumu dönüştürecek mucizevi buluşlar olarak görülmüştür. Bu araçlar, bilgi ve iletişimin sınırlarını aşarak farklı kültürler arasında etkileşimi ve bağlantıyı mümkün kılmıştır. Medya ve sinema, bu mitlerin yayılmasında ve pekiştirilmesinde önemli bir araçtır. Ancak zamanla bu teknolojik yeniliklerin sadece mucizevi araçlar olmadığı, aynı zamanda ekonomik ve ideolojik çıkarlara hizmet eden araçlara dönüştüğü ortaya çıkmıştır. İletişim araçlarının yarattığı mitler, kapitalist sistemin ve belirli ideolojilerin güçlendirilmesi için kullanılmıştır. Sinema da bu bağlamda modern mitolojinin merkezi bir rolünü üstlenmiştir. Mitolojik ve fantastik unsurlar içeren filmler, anlatıları ve sembollerini yapılandırmak için mitlerden yararlanmaktadır. Hollywood filmleri, karakterler ve hikayeler aracılığıyla belirli ideolojileri teşvik ederek kapitalist sistemin çıkarlarına hizmet etmektedir.

Hatırlama işleviyle sorumlu insan akli, muğlak bir sınırlılık içerisinde düşsel yeteneğinin çekirdeği olan hayal kurabilme mekanizmasına bağlı öyküler devşiren bir canlıdır. Ateş başında anlatılan mitsel öğelerin sunağı olan gökyüzündeki yıldızların yerini Hollywood’un sinema perdesinde yaratmış olduğu starlar ve sinema salonları olarak adlandırabileceğimiz modern

ibadethaneler almıştır. Bu doğrultuda sinema teknolojisinin tarihsel serüveni başlı başına mitsel bir anlatılar çağı yaratmıştır. Mitsel anlatıların tasarladığı kompozisyonlar dilsel ürünler olmasına karşın hem zihinsel hem de görsel algıya hitap ederler. Sinema, mitsel yaratıları ve arketipleri kullanarak izleyicilerde güçlü duygusal tepkiler uyandırabilir ve onları ortak bir kolektif bilinçdışı deneyimine dahil edebilir. Epik fantezi ve fantastik sinema türleri, mitsel yaratılara ve arketiplere odaklanarak izleyicilere mitsel düşüncenin modern bir yorumunu sunmaktadır. Böylelikle modern toplumlarda mitler ve sinema, rasyonel düşüncenin yerini almadığı, aksine onunla iç içe geçtiği ve modern yaşamın karmaşık dokusunda önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Sinemanın mit yaratma, sürdürme gücü ve kolektif bilincimizi şekillendirmedeki rolü göz ardı edilemez. Bu nedenle, modern toplumlarda mitlerin ve sinemanın rolüne dair daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamla araştırma mitlerin ve sinemanın, kimlik, ekonomi, ideoloji ve teknolojiyle bağlantılı olarak, anlam ve inanç oluşturmadaki rolünün daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Mitsel Dünyanın Yapıbozumu

Australopithecus'tan Homo Sapiens'e uzanan insanlığın uzun ve karmaşık evrimi, alet teknolojisindeki gelişmeler ve somut problemlere karşı önlem alma yeteneğiyle karakterize edilir. Bu evrim süreci boyunca, becerikli avcılar olarak kabul edilen Homo Habilis'ten, varlığını ve farkındalığını bilen bir benlik taşıyan Homo Erektus'a, bilinçli bir şekilde ölülerini gömen ve inanç sisteminin varlığına ilk kez rastlanılan Neanderthalensis'ten ve nihayetinde düşünen insan Homo Sapiens'e kadar her tür, bu evrimin bir aşamasını temsil eder. Doğal olaylara karşı alet yaparak fiziksel becerisini güçlendiren insan, ölüm korkusunun ve soyut anlamda cevaplayamadığı olaylar karşısında kendisini ayakta tutabilecek olan sembolik göstergelerin dışı vurumu olarak mitsel düşünce yapılanmasını meydana getirmiştir. Yunan mitolojisine göre Prometheus'un erkek kardeşi olan Epimetheus; canlılar doğasına aslana avcılık, ceylana hız gibi yetenek ve benzersiz nitelikler bahşetmekle görevlendirilmiştir. Ancak bu Tanrı tüm ihtişamlı özellikleri canlılar arasında pay ederken insan türüne herhangi bir özellik vermeyi unutmıştır. Bu unutkanlık durumuna karşılık Prometheus da kendi yarattığı varlıkların acı ve ıstırap dolu dünyasına refah getirmek adına Tanrılardan ateşi ve sanat/zanaati/tekhnei çalıp götürmüştür. Antik Yunan insanların inanç sistemi, athropomorph (insan biçimcilik) bir yapıya hizmet ederken, Homeros da bu halk için din ve tarihin öğrenildiği bir kaynak olmuştur.

Ancak Heseidos'un yazmış olduğu İşler ve Günler adlı eser toplumsal yapı içerisinde akıl egemen bir yapının ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Hesiados bu eseriyle insan yaşamının iki temel ögesi olan Ethos (akıl) ve Pathos'u (kahramanca atılım, coşkunluk) kurgulayarak, tercihini Ethos'tan yana kullanmıştır (Erdemli, 2015, s. 103). Ancak Homeros ve Hesiados'un Tanrılar üzerine oluşturmuş olduğu mitsel anlatılar, kutsal olanı yalan ve inkârlarla kirletmiş olduğu gerekçesiyle Xenophanes tarafından reddedilmiştir (Batuk, 2009, s. 30). Bu bağlamda Aziz Hieronymos, Pythagoras'ın Hades'e indiğini ve tanrılar hakkında yergiler, karalamalar taşıyan yazılarından dolayı "Hesiados'un ruhunun bronz bir sütuna zincirlenmiş, Homeros'un ruhunun ise yılanlarla çevrili bir ağaca asılı" olarak gördüğünü ifade etmiştir (Çevik, 2019). Antik Yunan toplumunun mitostan uzaklaşma evresini; gözleme dair düşünce sistemini geliştirdikleri evren yapısının mitlerin göksel tanrıları tarafından değil de belli başlı yasalar sonucu var olduğu fikrini ortaya koyan Miletos kent devleti düşünürleri oluşturmuştur (Kömürcüoğlu, 2019, s. 49). Mitsel inanç sistemi insanların kafasından silinmeye başlayıp eleştirel akıl muhakeme (logos) gücüne evrildikçe var olan her şeyin kökenini Thales su, Anaksimenes hava, Herakleitos ise ateş olarak yorumlamıştır (Platon, 2016, s. 200). Atina halkı tragedyaların bir taklidi olarak nimesis'i tanrıları eleştirmek adına ortaya çıkarmıştır. Babasının soyu tanrı Poseidon'a dayandırılan Platon ve Epikürcüler mitleri aklın gerçekliğinden uzak, varlık ve birliğin kaynağı olan logosa karşıt bir tuzak olarak görmüştür. Aristoteles ise mitlere karşı iyimser bir tutum sergilemesine rağmen mitlerin ve anlatıcılarının birer yalan ve yalancıdan başka bir şey olmadığını vurgulamıştır.

İnsanlık, tarımın keşfiyle yerleştikleri coğrafyalarda medeniyet tarihi adına sürekli devinen bir yapı içerisinde ilerlemiştir. Ancak Avrupa'nın 1500-1648 yılları arasında çektiği doğum sancıları o güne kadar erişemedikleri ve 19-20. yüzyılda tüm dünyayı etkisi altına alacak olan bir uygarlığın zeminini hazırlamıştır (Demir, 2019, s. 73). Modern dönem öncesi kent devletlerinin tarım anlayışı yerini teknolojik üretim şekline ve kazanılan sermayenin tekrardan yatırım dönüştürülmesi fikrine bırakmıştır. Batı toplumu gelişme ağını logos sistemli yararçı (pragmatik) ilerleme anlayışı üzerine kurmuştur. Bu durum mitolojik unsurların tarih sahnesinden silinmesini kolaylaştırmıştır. Mitsel dünyanın kahramanları yerini bilim insanlarına ve kâşiflere bırakmıştır. Batılı insanların bilimsel ve coğrafi keşifleri, tıp, ulaşım alanındaki gelişmelerle birlikte mitlerin işlevleri tahakküm altına alınan doğa karşısında anlamını yitirmeye başlamıştır. 1350'lerde İtalya'da başladığı bilinen Rönesans, insan yeteneklerine

olabildiğince imkân tanıyan ve tanrısal inancı reddederek insanı merkeze koyan bir sistem geliştirmiştir (McNeill, 2002, s. 467).

Leonardo Da Vinci, Machiavelli, Copernicus gibi dönemin nedensel olgularının doğasını yorumlayabilen kişiler, modern dünyanın uzman kişi algısını inşa etmiştir. Copernicus o güne kadar mitsel bilginin, insanı evrenin kendisiyle çevrili olduğuna dair inancını ortadan kaldırmıştır. Katolik ve Protestan reformcular insanın mitsel getirilerin bir uzantısı olarak aziz, melek gibi inançlarından kurtulmaları ve yalnızca her şeyin kaynağı olan Tanrı üzerine odaklanmalarını istemiştir (Armstrong, 1998, s. 326). Martin Luther'e göre kutsal inancın öğretisini değiştirmeye çalışan Avrupalı reformcular, insanları kutsal maneviyatı algılama noktasında yabancılaştırmıştır. Papalığın emri altında hizmet gören din adamları tarafından sunulan, kişinin işlemiş olduğu günahların kefareti ve cennete girişin anahtarı olarak adlandırılan Af Belge'lerini kesin bir dille reddettiğini belirtmiştir. Luther "Tanrı merhametini göstermek için herkesi söz dinlemeziğın tutsağı yapmıştır. İnsanlar cesurca günah işlemeli ve tanrının merhametinden ne kadarını uyandırabildiklerini görmelidir" savını savunmuştur (Luther, 2019). Böylelikle ilkel dönem mitsel inanç içerisinde temsil edilen sembolik gerçeklik tekrar tekrar sergilenerek, onun yaşanılan bir tecrübe olduğu kabul edilmiş olacaktır. Mitsel anlatıların törensel sunum tarzına bir diğer tepki matbaanın icadıyla olmuştur. Varlığına dair ilk bulgular VIII. yüzyıl Japonya'sına ait olup Avrupa'da 15. yüzyılda etkili olmaya başlayan matbaacılık, kutsal metinlerin çoğaltılıp insanların kendi özel alanları içinde tüketmesine ve mevcut gerçekliğin dışına çıkılamaması durumunu meydana getirmiştir. Francis Bacon insanlığın doğa üzerine egemenliğini arttırarak, geçmişten getirilen bilgileri sürekli sorgulamak adına bilimin mitolojik bilgidan ayırıştırılması gerekliliğini vurgulamıştır (Montuschi, 2010). Keşfettiği genel yerçekimi yasası ve klasik mekaniğinin kurucusu olan Isaac Newton'a göre deneysel yollar Tanrı'nın varlığını açığa çıkarmıştır. Bunun bir sonucu olarak düşüncenin ilkel bir formu olan mitolojinin de mantıksal yollarla açıklanamayan her bilgi gibi kuşku içinde terk edilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Snobelen, 2015, s. 375-389).

18. yüzyılda batılı halklarda Tanrı ve din merkezli toplumsal yapı yerini kalıplaşmış ideolojileri, değişmez varsayılan tüm algı ve önyargıları ortadan kaldırmayı amaçlayan akıl merkezci bir düşünce çağına bırakmıştır. Bu kapsamda bilginin malzemesi olarak deneyimleri gören John Locke tanrı üzerine yapılan mistik ve gizem dolu arayışların, kutsalın varoluşunu kanıtlama noktasında yetersiz olacağını, Fransız ve Alman aydınlanmacılar ise mitolojik

dinlerin yaşadıkları çağa uygun olmadıklarını, Hristiyanlığın mitsel öğelerden arındırılması gerekliliğini savunmuştur (William, 2022).

19. yüzyıla gelindiğinde ise aklın dayanağı olan gerçeklik “gözle görülür ve gösterilebilir” olma seviyesine indirgenmiştir (Armstrong, 2006, s. 91). Bilimsel aklın çatıştığı, toplumun yapı dinamikleri bozup olumsuz sonuçlara neden olan masal, mucize ve mitolojik öğelerle dolu olduğu varsayılan din zararlı olarak görülmüştür. Alman filozof Ludwig Feuerbach’a göre “din insanlara çocukluklarında musallat olmuş uyanılması gereken, sonunda da uyanılacak olan rüyalardır. Neşe, huzur, mutluluk göklerdeki Tanrının egemenliğinde değil, yeryüzünde bilimin emrindedir” (Yıldırım, 2014, s. 197). Feuerbach’ın materyalist düşünce anlayışının etkilediği bir diğer kişi olan Karl Marx’dır. Marx emeğin sömürsünde din ve devlet gibi kurumların, gerçekliğin önünde bir perde gibi durup insanı başkalaştırıp kendine yabancılaştırdığını belirterek; insan bilincinin olduğu bir ortamda tanrıların hiçbir görev ve fonksiyonu olamayacağını, aksine bu inançların birer afyon etkisi yaratıp devrimci nitelikleri ortadan kaldıracığı yönünde görüşler bildirmiştir (Marx ve Engels, 2019, s. 9). Yeni bir döneme geçiş halinde olan insanlar, geleneklerinin bilimsel aklın kuralları altında toplanmasına özen göstermiştir. Bunun bir sonucu olarak hayatın kökenine dair olan yaratılış olgusu bilimsel yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu da Charles Darwin Türlerin Kökeni adlı çalışmasıyla görünür kılınmak istenmiştir. Darwin’in evrim teorisini tutkulu bir şekilde destekleyen Thomas Huxley de insanlığın eğitimi için kiliselerin yetersizliğini ve bilimsel düşünce ufkunun dini dogmalardan tartışılmaz bir şekilde daha yararlı olduğunu savunmuştur (Alatlı, 2016, s. 433). 19. yüzyılın son evresine doğru mitos ve logos arasındaki karşıtlık tanrının öldürüldüğüne dair bir iddiayla en uç noktaya erişmiştir. 1882 yılında Friedrich Nietzsche’ye göre çağdaş insanlık eleştirel aklın hükümleri sonucu, kavramsal bir gerçeklik içerisinde tanrıyı açıklamaya çalıştığı için hem kendi tanrısını hem de mit, dini tören, tapınma ve ahlaki yapılanmadan uzaklaşmalarının sonucu olarak da kutsal kavramını öldürmüştür (R. Lanier, 2024).

Modern Dünyanın Mitleri

21. yüzyıl insanı mitlerin zihinsel bir tasarısı olarak ortaya çıktığını ve mitoloji çağının artık son bulduğu kabul etmektedir. Ancak Joseph Campbell’a göre yeryüzünde insan yaşamını sürdürdüğü her yerde, her koşulda ve tüm çağlarda mitleri üretmiştir (Campbell, 2017, s. 13). Günümüzün örgütlü ve düzenli toplumsal yapısı, egemen güçlerinin elinde bulundurdukları üretim araçları

sayesinde mitlerin meydana getirilme olgusu kolaylaştırılmıştır. Özellikle internet, televizyon, sinema gibi teknolojik düşler insan hayatına egemen olan yeni mitleri üreten fabrikalara dönüşmüştür. Mitsel algı geleneksel bir toplumun düşünce yapısı içerisinde imgesel alegorik bir anlatımla, evrensel düzeni anlama illüzyonunu hep canlı tutmuştur. Böylece ortaya inanç sistemiyle desteklenen bir varsayım çıkartarak; sosyal içgüdüleriyle hareket eden, birbirini tanımayan yabancı insanlardan topluluk oluşturup, ortak bir mit çevresinde iş birliği yapabilme birlikteliğini sağlamıştır. Bunun sonucu olarak mitler; insan davranışlarını ve yaşantısını belirlenmiş paradigmlar üzerine kurup, hayatın acılarına karşı umut ve hayal algısını canlı tutarak kendisini gerçek kılmıştır. Ancak nasıl ki mitsel anlatılar toplumsal ihtiyaçlar neticesinde her çağa göre şekillenip kendini yenilemişse, teknoloji tarihinin ortaya çıkardığı mit üreten araçları da dönemsel etkileri son bulunca farklı bir teknolojiyle birleşip işlevini devam ettirmiştir.

Elektrik

Çağına göre şekillenen mitsel anlatılar kapsamında 1831 yılında Michael Faraday elektrik dinamosunu icat ederek karanlığın ve kötü güçlerin aydınlatıcısı olarak İncil'in takdirini kazanmıştır. Dönemin insanları hayatın anlamını kalplerinde tanrı sevgisi ve evlerinde elektrik olmasıyla açıklamıştır. Elektrik ilmini ele geçiren insanlık şairler aracılığıyla bu yeniliği Roma panteonunun baş tanrısı Jüpiter' in özelliklerine denk tutmuştur. Aydınlatılan sokaklar tanrılar dağı Olimpos ile kıyaslanarak elektrik miti dönemin bilim adamları tarafından toplanan kalabalığa karşı yapılan gösteriler eşliğinde desteklenmiştir (Gözükeleş, 2018, s. 24-36). Elektrik 1878 Paris bilim fuarında tanıtılmasıyla insanlar üzerinde büyük bir etki yaratmıştır. Ancak doruk noktasına 1900 yılında düzenlenen bir diğer bilim fuarında ulaşmıştır. 1900 yılı bilim fuarı "tüketimin tinsel isteklerini, bilginin artmasıyla yaratılan entelektüel tavrın karşısında kesin bir zafer" kazanıldığını göstermiştir. Diğer fuarların aksine makineler ürettikleri ürünlerin yanına koyularak "el konulmuş bir tapınak" gibi üretim sürecinin dışında bırakılmıştır. Elektrikle birlikte "düşler ülkesinin mucizevi derecede kusursuz ürünlerinin markaları, reklam panoları sayesinde yıldızların arasında parlamaya başlamıştır" (Crowley ve Heyer, 2019, s. 180,187). Böylelikle geçmiş yüzyıllarda insan, hayal gücünün gereksinimlerini din ve sanat yardımıyla tatmin ederken; 19. Yüzyıl, günümüzün mekanik bir sorunsalı haline gelen "tüketerek hayal dünyasını canlı tutma" temelini atmıştır.

Telgraf

Teknolojik çağın enformasyon alanında meydana getirmiş olduğu ilk mitsel dokunuş 1837 yılında telgrafın icadıyla olmuştur. Öyle ki 1830'da yılında Londra'dan Hindistan'a gönderilmek üzere yazılı halde hazırlanmış bir mesaj, Ümit Burnu'nu dolaşarak en uygun coğrafi rotayı izleme şartıyla da olsa alıcısına beş ila sekiz ay arasında teslim edilebilme umuduyla gönderilirdi. Alıcının karşı tarafa içinde bulunduğu şartlar, coğrafi etkenler (muson yağmurları) göz önüne alınıp değerlendirildiğinde iki yılı bulan bir zaman dilimini içerisinde dönüştürme imkânı sunardı (Aymaz, 2018, s. 16). Bu doğrultuda iletişim alanında mesafelerin ortadan kaldırılması ve haberin anında iletilmesine dair yapılan bu yenilik, dünyanın tek bir çatı altında toplanması ve küresel bir köy olma noktasında önemli bir adım olmuştur. Bu bakımdan Telgraf, piyasaları mekân ayırımı olmaksızın eşitlemiştir. Bu da fiyatlarda oluşan mekânsal farkları ortadan kaldırmasıyla birlikte ticari amaç güden herkesin aynı yerde toplanmasına neden olmuştur. Bunun sonucu olarak aynılaşan fiyatların yayılması, mekânın sömürgeleştirilmesi ve aklın istatikselleştirilmesine sebep olarak insanlar arasındaki ilişkiyi sayısal bir dile indirgemıştır. Telgrafın icadıyla sabit politikalarla yönetilen coğrafya insan yaşamına "tanrılar tarafından dokunan kader" olma noktasında değerini kaybetmiştir (Homeroy, 2019, s. 538). Bu keşif toplumsal bir sinirsel ağ oluşturup mesajın hızlı iletebilecek olmasından dolayı geçmiş ulusların arasında yaşanmış yanlış anlaşılmaları, savaşları, sınıfsal farkları ortadan kaldıracağı ve bilgi akışında önemi bir rol üstleneceğine inanılmıştır.

Telefon

1876 yılında Graham Bell'in tasarladığı telefon kadınlara kamusal bir alan yaratarak evrensel insan kardeşliğine katkı sunabileceğine inanılmıştır. Ancak başlangıçta sadece iş adamları ve şirketler arasında basit bir düzenek olarak kullanılırken 1878 yılında bu envanter bir rekabet alanına dönüşmüştür. Western Union şirketinin elinde bulundurmuş olduğu telgraf istasyonları Thomas Edison ve Elisha Gray tarafından tasarlanmış telefonlar ile birleşince, Bell piyasaya hâkim olabilmek adına bu şirkete patent davası açmıştır. Bu çatışma 1879 tarafların patent ve araçlar konusunda anlaşmaya varmasıyla yeni bir edinim sürecine zemin hazırlamıştır. Anlaşmaya göre Western Union, Bell şirketinin kendi kazancından vereceği yüzde 20'lik bir pay ve de telgraf hizmetlerini sonlandırmasına karşılık tüm patent haklarından vazgeçmiştir. Bunun sonucunda da Bell'in şirketinin tekelleşmesinin yolu açılmıştır. Buna bağlı olarak

1880 yılında Bell şirketi piyasada kendinden başka telefon hizmet sağlayıcısı kalmadığından 40 dolarlık olan yıllık hizmet ücretini 60 dolara yükseltmiştir (Fischer, 1994, s. 37).

Radyo

1901 yılına gelindiğinde radyo bilgiyi boşlukta iletilerek uzak mesafeleri yakınlaştırması sebebiyle telepati yöntemiyle ruh çağırma ya da melekler tarafından ziyaret edilmek anlayışıyla bir tutulmuştur. Kabile ateşinin başında hikâyeler dinleyerek büyüyen insanlık, artık bir odanın içinde uzaklardan gelen sesleri aktaran radyo ile bu deneyime ulaşacaktır. Ancak 19.yüzyılın buhar gücüyle ilerleyen gemileri, ticaretin artan hacmine paralel olarak teknolojiye gelişmelerle birlikte Süveyş kanalının açılması denizcilik rekabetini artırmıştır (Erbaş, 2016, s.137). Buna bağlı olarak dönemin en etkin deniz gücü olan İngiltere ham madde akışını ve ihracatını tek bir çatı altında toplama zorunluluğundan dolayı, çalışmaları boyunca tüm imkânlarıyla Marconi'yi desteklemiştir. Bunun yanı sıra ekonomik getirisini göz önüne alan General Electric ve Radio International of America'nın (RCA) sahibi James G. Harbord elektrik, telgraf ve telefon gibi radyonun da çağların mucizesi anlayışıyla genel ve kalıcı bir barış aracı olarak hizmet edeceği vurgulamış, toplumun diğer kesimleri de radyonun politikacıların sözlerini kendilerine dolaysız aktardığı için doğrudan demokrasiyi katılımın mümkün olabileceğine inanmıştır (Mosco, 2004, s. 128-130). Ayrıca radyo Amerika'da kültürel bir devrim yaratarak binlerce çocuğa her gece masal anlatan, dinleyicisine futbol tribünlerinin arbedesine, kongre ve müzikal faaliyet alanlarındaki kalabalığa maruz bırakmadan erişim olanağı sağladığı için popüler kültür yapılanmasını da oluşturmaya başlamıştır (Douglas,1987, s. 15).

Rewiew of Reviews'a göre radyo dinleme etkinliği günlük yaşamı o kadar etkilemiştir ki "elektriğin var olduğu tarihten beri başka hiçbir icat popüler beğeniye bu düzeyde etkileyememiştir" (Crowley ve Heyer, 2019, s. 264). Ancak 1920'lerin sonuna doğru evrensel barış miti olarak yaklaşılacak radyo, önemini kavranmasından dolayı hükümet ve şirket politikaları altında işletilmeye başlatılmıştır. Bu anlayış 1933 yılında Almanya'da Hitler'in iktidara gelmesiyle Halkı Aydınlatma ve Propaganda bakanı olarak göreve atanan Paul Joseph Goebbels'in ellerinde karşı konulamaz bir silaha dönüşmüştür. Goebbels için önemli olan halkın eğitilmiş, aydın kesimi değil, kandırılmak için en savunmasız durumdaki kitleler olmuştur. Bu doğrultuda Goebbels, Hitler'in Alman kitleleri karşısında otoritesini arttırmak ve onu kült bir lider olarak tasarlamak için

dönemin en popüler iletişim aygıtı olarak radyoyu kullanmıştır (Çakı, 2018, s. 25). Ayrıca Alman generaller Paris'te 1942 yılında kaybettikleri bir taarruzdan sonra Goebbels'e işgal bölgesindeki bütün radyoları toplatma teklifinde bulunmuştur. Ancak Goebbels "halkın elindeki radyoları toplarsak kendi propaganda imkânlarımızı da feda etmiş oluruz" cevabıyla bu öneriyi kesin bir dille reddederek radyonun sihirli sesine güvenmiştir (Goebbels, 1968, s. 19).

Televizyon

1950'lerde savaş sonrası yıkılan, yavaşlayan hayatın temposunu hızlandıracağı ve uluslararası ilişkilerde yeni bir çağ açacağı düşünülen, adını Yunanca uzak anlamında kullanılan Tele ve Latince görmek ifadesi olan Vision'dan alan televizyona mucizevi bir kaynak olarak yaklaşılmıştır. Bu kapsamda televizyon sıkıntılı bir dünya yaşamı içerisinde; resimleri ışıktan elektriğe dönüştüren, bir tel yardımıyla elektriğin içinden akıp yayılan çağın büyücüsü, görsel ve işitsel teknikler sayesinde eğitim alanında fakir ülkeler ve çocuklar için bir cennet olacağı savunulmuştur (Mosco, 2004, s. 57). Öyle ki Amerikan aileleri arasında televizyon kızıl hastalığı gibi yayılan ve onsuz yaşamın düşünülemediği bir alet, yoksullar içinse en büyük lüks aracı olmuştur. Televizyon alıcısı evde aileyi bir araya toplayarak antik çağ ozanlarının, evi ısıtan şöminenin, bireyleri eğlendirdiği için de piyanonun yerine konumlandırılmıştır (Crowley ve Heyer, 2019, s. 336).

Televizyon yılı ilan edilen 1948'te NBC ve CBS eğitim ve kültür programlarını azaltıp reklam içerikli düşük kaliteli programları sunmasına rağmen televizyona yönelik bağlılık giderek artmıştır. Reklamlar da savaşla parçalanmış topluma aile yapılanması noktasında televizyonun sıkı aile bağları oluşturduğunu, birlikte zaman geçirmeyi olanaklı hale getirdiğini, eşler arası romantizmi tetiklediğini, çocukları sakinleştirip evde kalmalarını sağlayan sevecen bir tutum içerisinde iyi yaşam getirisi adına vaatlerde bulunmuştur. 1952 yılında TV'lerin Prime time kuşağına sunulan çeşitli dramaların reyting ve yabancı piyasalardaki ekonomik getirisi Hollywood stüdyolarının TV evrenine film yapma istediği tetiklemiştir. Bu kapsamda artan program lisans ücretlerini karşılamak adına en avantajlı durumda olan film şirketleri bugün hala devam eden Amerika'nın TV-sinema ilişkilerini oluşturmuştur (Crowley ve Heyer, 2019, s. 336). Bu kapsamda seyirci kaybına karşı temelsiz bir korku duyan Hollywood artık televizyona hem içerik üretmekte hem de değer görmeyen eski filmlerini yayınlatarak önemli bir ekonomik kaynak sağlamıştır. Böylelikle fazlalaşan televizyon içerikleri insanların bu cihaza karşı bağımlılık seviyelerini de artırmış

ve bireylerde patolojik sorunlara yol açmıştır. 1955 yılında ev dergisi olan Corenet'te yer alan bir makalenin konusu: "Bir bağımlının hayata dönmek için verdiği mücadelenin öyküsü: Televizyon tedavisi gördüm ve iyileştim" olmuştur. Bağımlılık seviyesi yönelik bir diğer röportajda New Jerseyli kadın televizyon hakkında "bu canavar hayatlarımızı ele geçirmiş gibiydi. Onun büyüünden kurtulamıyorduk" şeklinde konuşmuştur (Butsch, 2008, s. 136). Devinen zamana bağlı olarak 1960'lı yıllara gelindiğinde televizyon "oturma odası savaşı" olarak Vietnam muharebesini ve de 1969 yılında Ay yüzeyine dikilen ABD bayrağının gösteriminde, kutuplara ayrılmış dünyada propaganda görevini üstlenmiştir. Ayrıca Richard Butsch televizyonun, insanların başından ayrılmadığı aptal kutusu ve onları koltuk patatesine çeviren "fişli bir uyuşturucu" olduğunu ileri sürmüştür (Winn, 1977, s. 1).

İnternet

Düş kurabilen bir varlık olan insan, teknolojik serüven içerisinde keşfetmek adına hayal kurabilmeyi bir mihenk taşı olarak belirlemiştir. Bu bağlamda hantal bilgisayar zekâsıyla 1970'lerde Amerikan teknolojisi olarak askeri sahada varlığını ortaya çıkaran internet, ARPA uydu ağıyla Norveç üssüne bağlanabilmeyi mümkün kılarken oluşturulan TCP/IP mantığı her türlü bilgisayarın birbiriyle iletişim kurabilmesine olanak sağlamıştır. Askeri ve eğitim amaçlı ve kısıtlı bir alanda kullanılabilen bu yapılanma, CERN laboratuvarlarındaki bir grup fizikçi tarafından ağ iletişim sistemine dönüştürülmüştür. Ancak internetin evrensel bir amaca hizmet edebilmesi ve insanları birbirine bağlayabilmesi; öncelikle dil (İngilizce) ve ekonomik ölçekli ülkelere oranla az gelişmişlik seviyesine sahip ülkelerdeki telekomünikasyona dayalı altyapı sorunsalıyla mücadele etmek zorunda bırakmıştır. 1980'lerle birlikte dosya aktarımı ve elektronik posta transferine olanak veren bir sistem geliştirilmiş olmasına rağmen çevrimiçi bilgi akışının aktarımında mutlak bir güçlük söz konusu olmuştur. Ancak tüm bu zorluklar 1990 yılında CERN protokolünden Tim Lee, Robert Cailliau ve çalışma arkadaşları; Word Wide Webb adı altında metin, görüntü ve hiper-metin diğer bir ifadeyle web sağlayıcıları arasında bilgi alışverişini sağlayabilecek HTTP ve istenilen enformasyonun bulunabilmesi adına URL yapılanmasını oluşturmuştur (Berners-Lee, 2000). Bu duruma ek olarak 1993 yılında Marc Andreessen ve ekibi günümüzde internetin milyarlarca kullanıcısı olmasını sağlayacak olan ilk grafik tarayıcısını tasarlayarak kitap, dergi, gazete, sinema, gibi içerikleri tek bir çatı altında toplayarak multimedya siber mekân temelini atmıştır (Marc, 1993).

Ayrıca internet kendinden önceki tüm iletişim teknolojilerini kendine eklemeyerek gündelik olayların aktarımını anlara indirgemiş ucuz bir video akışı sayesinde de buzlarla kaplı kutuplardan, Mars'ın kum fırtınalı iklimine kadar öngörülemez düzleminde kendisine yer edinmiştir. Ancak devletler bu yeniliği denetlenemez, anarşik bir örgüt yuvası olarak sınıflandırırken; bireyler ise kendi kurallarını kendilerinin koyabileceği, hükümet denetiminden muaf donuk ekranlar karşısında macera arayan siberflanörler olmuştur. Dijital devrim anlayışı üzerine çalışmalarını sürdüren Nicholas Negroponte de internet ile milliyetçilik unsuruna dair görüşlerin ortadan kalkacağını, dünya vatandaşlarıyla donatılmış ağların dünya barışını getireceğini ifade etmiştir (Negroponte, 1995). Genel toplum anlayışında internet; mutlak bir demokrasi, özgürlük ve toplumsal tabakalar arasındaki sınıf farkı gözetmeksizin bilgi akışı sağlayıcısı olarak büyülü bir âlem olma inancına erişmiştir.

Mitoloji ve Sinema

Kökeninde, ilkel insanların ateş başı danslarının duvara yansması yatan, ateşin yanıp sönmesiyle “ölme ve yeniden dirilme” ritüelinin gerçekleştiği sinema başlı başına bir mitoloji olarak düşünülmüştür. Platon (İ.Ö 427-347) “Devlet” adlı kitabında duvardaki gölgeler, yaygın olarak bilinen anlamıyla “Mağara Alegorisinde”; mağara duvarına yansıyan gölgeli bir gösteriye bakmaya zorlanan zincire vurulmuş mahkûmlar vardır. Bu mahkûmların arkasında çeşitli taş ve tahtadan yapılmış heykelleri bazen konuşarak bazen de sesli bir şekilde taşıyan insanlar yer alır. Mağaranın ilerisinde gelen ışıkla birlikte mağaranın duvarına vuran gölgeler karanlık bir sinema salonunun büyük ekranında yansıyor gibi bir izlenim oluşturmaktadır. Bu da tarihin en eski sinemasını ortaya çıkarmıştır. Sinemanın temeli olan retinanın görüntüyü içerisinde saklıyor oluşu 10. yüzyılın sonundan beri bilinen bir süreç olmuştur (Betton, 1990, s. 5). Ancak teknik olarak Joseph Plateau, 1832'de Fenakistiskop'u, 1851'de Jules Duboscq Stereofantaskop ya da başka bir deyişle Biyoskop'u, 1853'te Avusturyalı Uchatius ise tarihin ilk projeksiyon cihazı olan büyülü fener ile Fenakistiskopu birleştirerek hareketli görüntüleri yansıtmayı başarmıştır. 1870'ler ve 1880'lerde Fransız Jules Marey ve İngiliz Eadweard Muybridge Zootrop adında bir cihazla insan ve hayvan hareketlerini incelemeye yönelik girişimler yaparak hareketli resim çalışmalarına ilham kaynağı olmuştur. 1888'de Emile Reynaud Praksinoskop adlı kenarları delikli film şerit sistemi vasıtasıyla müzik eşliğinde canlı resim gösterileri düzenleyen ilk kişi olmuştur. Film tarihçileri hareketli resim tekniğinin öncüsü olarak Edison'u gösterebilir de bu yaygın olarak bilinen

bir yanıdır. İlk hareketli resim kamerası (Kinetograf) ve görüntüleme makinesinin (kinetoskop) icat edilmesi Edison'un yardımcısı W. K. L. Dickson'a aittir. Ancak geçmişin getirilerinden yola çıkarak; fotoğrafa ilgili olan resim öğretmeni bir babanın çocukları Auguste ve Louis Lumière kardeşler, Kinetoskop makinesini geliştirerek 1895 yılında kamera, projektör ve banyo ilacının birleşiminden Sinematografi cihazını meydana getirmiştir. Bu etkileşimler korku ve şaşkın bakışlar arasında hareketli görüntü teknolojisi nikelodeonların (çarşı tiyatrosu) artmasına neden olmuştur. 1896-1909 arası dönemin piyasasını elinde bulunduran Edison, Vitagraph ve Biograph öncü şirketlerine rağmen lisans ve film ekipmanları üzerine karaborsa sektörü gelişmiştir (Czitrom, 1982, s. 38). 1909 yılında ise hareketli görüntü sektörü üretim, dağıtım ve gösterim şeklinde birbirine bağlı bir endüstri haline gelmiştir. Bu süreç içerisinde tröstler etkinliklerini kaybetmiştir. Ancak bu durum tröstler öncülüğünde film üretim merkezinin New York'tan Hollywood'a taşınmasına ve yıldız sisteminin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Böylelikle 1905- 1918 arası komedi, melodram, Western gibi konulu filmlerin ortaya çıkışı ve de 10-15 dk. uzunlukta film süreleri izleyici patlamasını tetiklemiştir. İzleyici artışının bir diğer nedeni de sinemanın girdiği yeri eğlence mekânına dönüştürmesidir. Öyle ki 1907'de 3 ila 5 bin, 1911'de 11.500, 1914'te ise 18.000 salon ile birlikte günlük sinemaya gidiş sayısı 7 milyondan fazla, toplanan giriş ücretiyse 300 milyon dolar düzeyinde olmuştur (Crowley ve Heyer, 2019, s.229). Sinema sihirli koltuklarına oturtup bir arınma ritüeline eklemiş olduğu insanları; kütüphanelerden, müzelerden, okullardan alıkoyarak eğlence algısını insan iradesinin önüne geçirmiştir. Dönemin yazarları "serbest zaman uygarlığımızı şekillendiriyor ancak ticari arzuların istediği gibi" şeklindeki söylemleriyle duruma açıklık getirmeye çalışmıştır (Czitrom, 1982, s. 44).

Sinema savaş yıllarında askerlere moral vermek, SSCB hükümeti uyguladığı rejimi geniş kitlelere yayabilmek, Hitler içinse Nazi propagandası yapabilmek adına önemli bir araç haline gelmiştir. Öyle ki Hitler halkın tepkisini çekmeden onlardan en iyi para toplama yönteminin sinema biletlerine ağır vergiler uygulamak olduğunu belirtmiştir (Goebbels, 1968, s. 145). Bunlara ek olarak sinema gösterimi yapılan yerlerde koşulların uygunsuz oluşu ya da herhangi bir sağlık problemine sebebiyet vermesi bile insanları bu tutkudan vazgeçirememiştir. Yunan mitlerinde yer alan, gemiciler seslerini duyunca onlara ulaşma arzusundan kurtulamadıkları sirenler gibi, salonlardaki sinematograf aleti de insanlar üzerinde aynı etkiyi bırakmıştır.

İnsan akleden, düş gücü sayesinde hayal kurabilen, kafasında senaryolar ya da günlük yaşantısının deneyimleri ötesinde hikâyeler üreterek kendini diğer canlılardan ayıran bir varlıktır. The Science of Discworld II: The Globe adlı eserde Terry Pratchett, Ian Stewart ve Jack Cohen'e göre "ekosistem içerisinde biz insanları diğer varlıklardan ayıran şey ne din, ne sanat, ne politika, ne matematik, ne de bilimdir. Bunların hepsi yaratmış olduğumuz hikâyelerin yan etkileridir. Gerçekte hikâye anlatan maymunlar olarak hayatlarımızı sürdürebilmek adına hala mitleri kullanırız. Çünkü mitler, imgesel imkânlar sayesinde imkânsızlığın yeni diyarlarında samimi hazlar yaşamamızı sağlayan araçtır" vurgusuyla sanat dalları arasında mitolojik aklın en yoğun işlev gördüğü alanı da sinema olarak ele almıştır. Mit, icat edilen veya kurgu anlamında sıklıkla kullanmasına rağmen, masallar üzerine çalışmalarıyla bilinen Donald Haase'ye göre "eski çağların ihtişamlı olayları hakkındaki hikayeleri olup, anlatıldıkları kültürler tarafından kabul gören yaptırımlardır" (Pratchett, Stewart ve Cohen, 2002). Bu bağlamda kadim toplumların ateş başında dile getirilen olayları, günümüz insanının hikâyelerini birbirlerine anlattıkları yer haline gelen sinemada yeniden üretilerek, işlenen mitsel konular seyirci merkezli bir kutsama töreniyle perdede yeniden tanrısallaştırılmaktadır.

Walter Benjamin sinemanın ne olduğuna dair fikirlerini aktarırken şu açıklamaya yer vermiştir: "İnsanlar oluşturdukları kentlerde, sokaklarda, iş yerlerinde, istasyonlarda ve fabrika köşelerinde zindandaki mahkûmlar gibi kapalı kalmıştı. Sinema geldi ve karanlığı odada yakılan bir mum gibi, saniyenin onda biri uzunluğundaki zaman parçacıklarının dinamitiyle paramparça etti. Artık bizler bu yıkıntılar arasında maceralı bir seyir içinde süregelmekteyiz" (Benjamin, 1993, s. 64). Panofsky ise sinemayı "cansız şeylere can vermek ya da canlı olanlara farklı bir canlılık bahşetmek" (Wood, 2012, s. 97) olarak Tarkovski de "sinema yeni bir evren tasarlamının, gizli harikaları keşfetsinler diye başkalarına da gösterdiğimiz büyüleyici bir dünya yaratmanın özgün bir yoludur" (Tarkovski, 2009, s. 126) şeklinde tanımlamıştır.

Worley mitlerle örülü sinemayı epik, kahramanlık, dünyada geçen, peri masalı, gerçeküstü peri masalı gibi fantastik dünyanın serbest anlatı düzeni olarak değerlendirmektedir. Ancak mitlerin etkisinin fantastik türün tamamında hissedilmesine rağmen, Worley'e göre mitlerin bütün ağırlığını "epik fantezi" türü taşımaktadır. Bu amaçla Epik anlatının kahramanları hata yapabilen, dünyayı kurtarmak için kendisini feda edebilen kişiler olup yaşadıkları dünyayla güçlü bir bağa sahiptir. Worley ayrıca bu türün köklerinin Homeros'un İlyada ve Odysseia ile Gılgamış destanı gibi mitolojik anlatılara kadar dayandığını ve

istisnasız olarak arkaik dünyaların ruhunu taşıyor olabileceklerini belirtmiştir (Worley, 2005, s. 232).

Campbell'ın mitoslar hakkında bir kılavuz niteliği taşıyan *The Hero With a Thousand Face* (1949) adlı eserinde; mitosların zaman, mekân ve de coğrafya bakımından evrensel olduklarını ve var olan tüm mitosların tek bir kalıba ait özellikleri sergilediğini vurgulamıştır. Bu kalıbı da “Monomitos” başka bir deyişle “Kahramanın Yolculuğu” olarak adlandırmıştır. Campbell bu kavramını üç aşama üzerine temellendirip ayrıntılarıyla sunduğu harita şu şekildedir: “Yola Çıkış (Serüvene çağrı, Çağrının reddedilişi, Doğaüstü yardım, İlk eşiğin aşılması, Balinanın Karnı), Erginlenme (Sınavlar yolu, Tanrıçayla karşılaşma, Baştan çıkarıcı olarak kadın, Babanın gönlünü alma, Tanrısallaştırma, Nihai Ödül), Dönüş (Dönüşün reddedilişi, Büyülü kaçış, Dışarıdan gelen Kurtuluş, Dönüş eşiğinin aşılması, İki dünyanın ustası, Yaşama özgürlüğü)” (Campbell, 2017, s. 63-273). Bu sistem üzerine Campbell modern dünyada sanat, felsefe, bilimin amacından söz ederken “bireyin düş gücünün esir olarak tutulduğu zindanların kapısını açarak, mevcut koşullarından sıyrılmış bir bilinç düzeyine ulaşmasını sağlamak” olduğunu vurgulamıştır. Bu görüş doğrultusunda, sinemanın da amacının bu olması gerektiği sorunsalı kaçınılmazdır. Çağdaş dünyamızın güncel mitlerinin üretim alanı ve öykü aktarım kaynağı olan filmlerin karakterleri de sınavlara dayalı düzen içerisinde Campbell'in yol haritasını izlemektedir. Sinema kuramcısı Christopher Vogler “tartışmasız, Campbell'in mitler üzerine gerçekleştirmiş olduğu çalışmalardan en çok fayda sağlayan Hollywood olmuştur. Miller, Lucas, Boorman, Spielberg, Coppola gibi ve diğer yönetmenlerin filmlerinde bu sistemin kullanıldığı açıkça görüldü” (Vogler, 2007, s. 3) vurgusunu yapmıştır. Sembol ve soyut anlamlar üzerine çeşitli araştırmalar gerçekleştiren Harry Young da “popüler sinema kahramanlarının sorun yaratma noktasında Campbell'ın yol haritasını izlediğini” belirterek; mitolojik eserlerden alınmış kahraman evresi, Yıldız Savaşları (Star Wars-1977-2019), Top Gun (1986-2020) ve de Disney'in birçok animasyon sinema filmi gibi örnekler Campbell'in monomitini kullanmaktadır” (Young, 1999) şeklinde görüşlerini aktarmıştır. Vogler'in senaristlerin kutsal kitabı olarak kabul edilen *The Writer's Journey* eseri, bir filmin oluşturulmasına yardımcı “alet çantası” olarak kullanılan tekniklerin hepsinin, Campbell'in mitlerin gizemini ortaya çıkarmayı hedeflediği monomitinde zaten var olduğunu fikrini içermektedir (Tecimer, 2005, s. 118). Stuart Voytilla'nın *Mitler ve Filmler; Unutulmaz Elli Filmin Mitolojik Yapısı (Myth & the Movies: Discovering the Myth Structure of 50 Unforgettable Films)* adlı eserinde filmlerin “eğlendirme, hayal gücünü

harekete geçirme ve belli bir öykü içerisinde hayatın zorluklarına nasıl karşı koyulması gerektiğini göstermeyi amaçladığını ifade etmiştir. Mitler ise karşılaşılan sorunlara vermiş olduğu cevaplar sayesinde insan kendi varlığına bir anlam katmaktadır. Bu yapısal denklem içerisinde herhangi bir yönetmen tarafından yapılan ve mitos seviyesine erişmiş olan bir sinema filmi, kültür ve geleneğin önemli bir değişim mekanizması olarak yaşamlarımızı etkilemiştir” (Voytilla, 1999, s. 1-5) yorumuyla mitlerin sinemayı nasıl yapılandırdığına dair fikirlerini ortaya koymuştur.

Fantastik sinema, tür olarak Hollywood’la ilişkilendirilmektedir. Bu türün amacını Jackson “tüm hayali faaliyetleri görünür kılarak açıkça göstermek” (Jackson, 2008, s. 13) şeklinde Attebery ise “hayal gücünün mümkün olan gerçekliğin ötesine geçme yeteneğinin ortaya çıkması” olarak yorumlarken, Grant’a göre de tür filmler, tanıdık karakterlerin bilindik hikâyeler içinde ticari ve uzun metrajlı sinema çalışmalarıdır” (Grant, 1986, s. 41). Fantastik sinemanın kalbini mitler oluştur. Ancak sinema, mitlerin sahip olduğu Tanrılar, yarı Tanrılar, melek, şeytan, süper kahramanların ve doğaüstü yaratıkların yanında, efsaneler (korsan, haydut, şövalye), peri masalları (elfler, cüceler, goblinler, hobbitler, büyücüler) gibi malzemelerle kendini süslemektedir. Ancak mitlerle yoğrulmuş sinema filmi “Gerçeklerden Kaçma” noktasında izleyicisi için son derece önemli bir etkidir. Bu durumu Harley “filmlerin sığınılan bir liman gibi dünyayı daha yaşanabilir kıldığını, dinin insanları bir araya toplayabilme özelliği gibi sosyal organizasyonu sağladığını, bir deneyim aktarıcısı olarak sinemanın geçmişin mitler yardımıyla toplumsal hayatı denetim altında tutmasına benzer bir işlevi sürdürdüğünü” ifade etmiştir (Kirke, 1993, s. 22-25). Bu konu üzerine diğer bir bakış açısı da Kolker'den gelmektedir. Kolker’e göre “filmler pahalı teknolojik aletlerle pahalı mekânlarda üretilmelerine rağmen onları tüketenler tarafından ucuza satın alınmaktadır. Buna bağlı olarak onları tüketecek insanlar için gerçek dünyadan bir kaçış, geçici bir soyutlanma şekli olarak hizmet ediyor” olduklarını belirtmiştir. (Kirke, 2004, s. 1-30). Jowett ise bu durumun bir kaçış olmadığını; “sinemanın Orta çağın Katolik zihniyetinin yaratmış olduğu tutsaklıktan beri toplumsal ve kültürel inançları, değerleri çarpıttığını ve sinemaya maruz kalan insanların hayal gücünü esir eden bir aygıt” konumunda olduğunu belirtmiştir. (Güçhan, 1992, s. 63). Günümüz ortamlarında mitsel içerikli filmler entelektüellikten uzak; popüler, sıradan, çocuksu ve gerçek sanat kolları dışında kalmakla eleştirilmektedir. Ancak yapımcılarına en çok para kazandıran Avatar (760.505.847 milyon dolar 2009), Yüzüklerin Efendisi (I, II, III, 2001- 2003, 3.067 milyar dolar) gibi filmler dikkate alınınca sinemada anlatılmaya

çalışılan öykülerin merkezinde mitolojinin yer aldığını, filmlerde sunulan içeriği mitsel sembollerin kuşattığını, ideolojik açıdan da toplumsal ve kültürel uzuvlara temas edebildiğini görülmektedir. Bu doğrultuda Alman filozof ve sinema tarihçisi Siegfried Kracauer (1889- 1966), kitle süsüne dayalı sinemanın üretiminde devletin tutumunu, insanların kültürel deneyimlere açık olduğu kitle eğlencelerini, sinema salonları, popüler filmler gibi “yüzey meselesi” sorunsalına dikkatleri çekmiştir. (Hıdıroğlu, 2010, s. 30). Yüzey meselesi sorunsalı hakkında Kracauer, doğal güçlerin mitsel aklı “reason” ile kapitalist düzenin aklı olan “ratio” çatışmasının tarihsel rotasına odaklanmıştır (Hıdıroğlu, 2019, s. 19). Yüzey, anlamın hiçleşmesidir. Bu bağlam neticesinde kapitalist aklın zaferi adına mitlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Gizem, büyü, mitlerden (reason) arındırılmış dünya yüzey’dir. Ancak bu durum kapitalist yapılanmanın içi boşaltılmış anlam yitiminden başka bir şey değildir. Kracauer, mitsel dünya tanrılarının bir düşünce biçimine dönüştüğünü şu özellikler bağlamında savunmuştur; “mitolojik düşünce sistemli bir düşüncenin süper yapıları için hizmet eder, mitolojik düşünce her şeye gücü yetmesi durumunda doğayı doğrular, mitolojik düşünce her döneme göre değişiklik göstermektedir ancak doğanın çizmiş olduğu sınırlara uymak zorundadır. Mitolojik düşünce doğanın kurallarına isyan etmeksizin onların terimlerini yansıtır, mitolojik düşünce kaderin eserlerini sonuç olarak sunar” (Hıdıroğlu, 2019, s. 30).

Kracauer Peri Ülkeleri olarak adlandırdığı sinema salonlarında birbiriyle alakasız görüntülerin, modernitenin dili olarak hizmet eden kurgu ile oluşturulduğunu vurgulayarak; sanat sineması aksine popüler fantastik filmlerin, insanların istek ve arzularını dile getirebilmesi açısından çok önemli görmüştür. Kracauer tabakalara ayrılmış toplumda; insanları tatmin etme görevini üstlenmiş olan sinemanın, fantastik unsurlarla dolu filmin ideolojik olarak dünyayı nasıl yeniden kurduğunu ve yeniden inşa edilen dünyada ideolojilerin nasıl yansıtıldığı üzerine odaklanmıştır (Hıdıroğlu, 2019, s. 25). Sinema, sosyokültürel sorunlar üzerinde yoğunlaşp, insanların bu yönde bir bakış geliştirmesini sağlama potansiyeline sahipken, fantastik filmler toplumsal eşitsizliğe dayalı sorunların anlaşılmasını kolaylaştırmadığı bir gerçektir. Ancak ticari film endüstrisi ekonomik kaygılar yüzünden razı olma ile isyan etme noktasından kendi kendisiyle çatışmaktadır. Bu nedenle ulusal bir sinema olan Hollywood, Amerikan toplumuna ait ideolojik sembollerin aktarıldığı “ana akım” bir kültürün üretim alanıdır. Ulus ötesi dağıtım ağlarının kalbi olan Amerika, gündelik yaşam içerisinde tüketilen değerlere Amerikan tarzı bir yaşam stili pompalamaktadır. Bu nedenle filmlerin hiçbir zaman sadece birer

eğlence aracı olarak üretilmedikleri açıktır. Kültür Endüstrisi açısından filmler, ideolojilerin meşrulaştırıldığı bir sahadır. Bu bakımdan sinema bir sanat dalı olmanın aksine, bilinçli hakikatlerle üretilen mitleri meşrulaştıran bir ideoloji aracı olarak “bütünü bir arada tutmak” adına kullanılmaktadır (Adorno, 2020, s. 50).

Kültür endüstrisi, tek düze bir teknik çeşitliliği altında seri üretimden meydana gelen, ekonomik talepler nedeniyle eserin ve toplumsal mantığın çatışmasıdır. Bu açıdan sermaye sahiplerinin tek derdi, filmler sayesinde insan yığınlarının meydana getirdiği kitlelerin kalplerine iktidar olgusunu kazımdır (Adorno, 2020, s. 52-53). Bunu başarabilmek adına Hollywood üretim tarzı popüler sinema aklı teknolojik yeniliklerin yanında tüm sanat dallarını kendisine eklemiştir. Böylelikle Hollywood filmlerinde perdeye yansıyan ve çeşitlilik vaadiyle üretilen içeriklerin, üretildiği şirketlere bakılmaksızın egemen iktidarların sesleri ileten bir mesaj oldukları açıktır. İzlemeye maruz kalınan filmlerin giriş, gelişme, sonuç bölümleri standarttır ve bu bağlamda da kimin zafer kazanıp kimin mutlak mağlubiyet alacağı önceden anlaşılabilir. Tanıdık müzik tonlarıyla kulak fethedilir. Diyalogların içerdiği kelime sayısı bellidir. Efektlerin esrilere katkısı teknik unsurlarla birleşen filmler sanat eserlerine baskın hale gelmektedir. Benjamin sinema yapıtını örnek göstererek şimdi, buradalık ve biriciklik özelliğine bağlı olarak sinema seyircisinin maruz kaldığı görüntüler kapsamında toplumda geleneklerin zayıflatıldığını ve insanlığın bir kaybedişte olduğunu belirtmiştir. Hareketli görüntünün algı üzerinde yaratmış olduğu şok etkisi de Duhamel'in: “Artık düşünmek istediğimi düşünemiyorum. Düşüncelerimin yerini devingen görüntüler aldı” (Benjamin, 1993, s. 49) şeklindeki açıklamasıyla kitle hareketleriyle çok yakından bağlantılı olan bu durumun yöneticisi olarak sinemayı görmektedir. Benjamin'in oluşturduğu bu sorunsal bağlamında Abel Gance'in görüşleri ise iyimser bir tutum içerisindedir. Abel “Shakespeare, Rembrandt, Beethoven film yapacaklar. Bütün söylenceler, mitolojiler, mitler, bütün dinler sinema yoluyla dirilmeyi beklemekteler ve kapıların önü, şimdi kahramanlarla dolu” açıklamasıyla durumu olumlamaktadır (Benjamin, 1993, s. 50-66).

John Gregory sinemayı tanımlarken “eğer perdedeki insanlar, izleyenlerden daha büyük değillerse buna film denemez. Oyuncular filmin dilidir ya da bu dilin büyük bir parçasıdır” yorumuyla oyuncu merkezli bir anlatıya vurgu yapmıştır. Bu amaçla sinema filmlerinde yüceltilen oyuncu ünlüler ise Hollywood yıldızlarıdır. Aktörler Homeros'un Tanrıları gibi tek bir birey olarak perdeye çıkmalarına karşılık ekranda devleşirler ve kılıktan kılığa

bürünerek filmlerle ölümsüz varlıklar kategorisine taşınırlar. Bu insanların özellikleri abartılarak insanüstü sunum içerisinde cesur, korkusuz, iyi yürekli, güçlü zeki ve her şeyi bilen canlılara dönüştürülmüştür. Bu bağlamda Olimpos dağının Tanrıları günümüz dünyasında Hollywood'a taşınmıştır. Evrensel yasalar bu kahramanlar için yok niteliğindedir.

Öyle ki madde kullanımı sırasında yakalanan Robert Downey Jr, çocuk istismar suçuyla yargılanan Michael Jackson gibi ünlülerin tutuklanmaları protestolara yol açmıştır (Wood, 2012, s. 99). Ayrıca sinemaya gitmek için bilet satın olmak film yıldızlarını yüceltme girişimidir. Sinema salonuna atılan adım ise dış dünyadan yeni bir dünyaya giriş yapmaktır. Filmin, salonun atmosferiyle birleşen etkisi ne kadar çarpıcıysa, izleyici o ölçüde etkilenerek; ekranda yer alan zaman ve mekân bağlamında sanal bir gerçeklik içerisinde kendini unuttur. Aktörleri ekran aracılığıyla görmek için sinemaya gitmek, kiliseye gitmek gibi, tanrının varlığına en yakın olunabilecek yerdir. İnsan kendine ait bir yolculuğa çıkar. Bunun sonucu olarak "sinemaya gitmek, miti ayınle harmanlar ve tanrıları yakınlaştırır." Böylelikle mit dünyaya geri gelir. Filmlerin gişe başarısı oyuncunun mevcut sergilemiş olduğu yeteneğinden ziyade dış görünüşüne bağlıdır. Bu yıldız adı altındaki oyuncular putlaştırılır. Kusurları yok sayılarak onlara tapınılır ve en büyükleri Tanrılar kategorisine çıkartılır (Wood, 2012, s. 177). Film yıldızlarının çıkartmaları, posterleri, bunun yanı sıra çeşitli şirketler ürünlerini bu kahramanlarla ilişkilendirilip bu ürünlere farklı anlamlar yüklenerek tüketici kitle yönlendirilmektedir. Kitleler adına mutsuz bir tutum içerisinde olan Georges Duhamel'e göre sinema ve sinema seyircisini "ancak, kölelere uygun düşebilecek bir vakit öldürme aracı, sıkıntılarının altında ezilen, bilgisiz, yoksul, çalışmaktan posaları çıkmış yaratıklar için düşünülebilecek bir hiçbir yoğunlaşma istemeyen, hiçbir düşünme yetisini koşul kılmayan bir gösteri! Yüreklere hiçbir ışık yakmayan, günün birinde Los Angeles'ta "star" olmak gibi gülünç bir umudun dışında, hiçbir umut uyandırmayan bir gösteri" şeklinde olan bir oyalanma aracı olarak nitelendirmektedir (Benjamin, 1993, s. 163). Yıldız mitlerini üreten Hollywood bu karakterlerle birlikte, üretim gücünü elinde bulunduran küresel şirketler aracılığıyla da kendi dünya görüşünü aktarmaktadır. Kapitalist dünyanın modern insan olarak kabul değerleri kariyer, kaliteli yaşam, gençlik hareketleri, ataerkil düzen ve ırksal farklılar bu görüşlerden birkaçıdır. Küresel gücün filmleri "Anglosakson Protestan Beyaz Erkek" üzerinden sınıf atlama ümidi, kadınlar içinse göreceli bir özgürlük vaadi sunmaktadır. Tüketiciye yönelik karakterlerin tensel renkleri değişiklik gösterse de hizmet edilen amaç değişmemektedir (Ülkü, 2014, s. 40).

Sinema, dünyanın insanlarla iletişime geçerken kullandığı dillerden bir tanesidir. Ancak bu noktada “insanlar neler görmeyi arzu ediyor” sorusundan çok “egemen ideolojiler ne iletmek istiyor” hizmeti vermektedir. Bunun sonucu olarak da “her film politiktir çünkü onu üreten ideoloji tarafından belirlenir” (Büker ve Topçu, 2009, s. 91). Sinema kültürel olayları ve insan bilincini yönlendirme noktasında da önemli bir araçtır. 1986 yılında Winston Groom tarafından yazılan Forrest Gump adlı roman edebi anlamda okuyucusu tarafından ilgi görmemiştir. Ancak 1994 yılında Robert Zemeckis’in sinemaya uyarladığı film ile kitap satışlarını da tırmanışa geçirmiştir. Bu olay karşısında yazar “bu aynı lanet kitap” yorumunda bulunmuştur. Bu durumda sinema, modern dünyanın çağdaş kültürüne kendini kamufle ederek uyarlayan bir mit olarak, mitsel bir anlam yaratmış olacağı endişesi uyandırmamaktadır. Toplumun yaratmış olduğu kültürel tabakalar çağın gereksinimleri bağlamında, bilinçdışı bir kurgu sayesinde mitsel algoritmanın kendini sürekli yenilemesini sağlamaktadır. Hegel bu konuya “fikirlere estetik kaygıdan yoksun şekilde aktarılması, başka bir deyişle fikirlere mitolojik anlamlar yüklediğiniz sürece halk tarafından yok niteliğindedir” yorumuyla açıklık getirmiştir (Hegel, 2020).

(Eagleton, 2011, s. 213). Sinema dili, mitsel aklın estetize edilmiş çok boyutlu dünyasıyla benzerlikler taşımaktadır. Vernant bu durumu “mitsel anlatı evresi katmansal bir yapı içerisinde sadece çok anlamlı olmakla kalmaz. Kapalı uçlu bir anlamın dışında her zaman çeşitli ifadelerle sahiptir. Hikâyeyi aktaran kişi koşullara, kendi tercihlerine veya dinleyicilerin tutumuna göre anlatısını şekillendirebilir, uzun ya da kısa bir biçimde değiştirebilir” şeklindeki açıklamasıyla sinema ve mitoloji arasındaki ilişki ortaya koymuştur (Vernant, 2001, s. 14). Bu kapsamda doğrudan mitolojik hikâyelerin sinemaya aktarımı olarak Troy (Wolfgang Petersen, 2004, ABD), The Odyssey (Andrey Konchalovsky, ABD, İngiltere, Yunanistan, İtalya, Almanya, 1997), Jason ve Argonotlar (Don Chaffey, Amerika, İngiltere, 1963) örnek olarak verilebilir. Buna ek olarak çağlar boyunca insanın uygar aklı, bilinçli bir şekilde sinema ve edebi alanda kurgusal evrenler içerisinde fantastik dünyalar, sınırsız coğrafyalar, doğa yasalarını kendi içerisinde taklit eden bilinçli “Mitopya” adı altında mitolojik dünyalar yaratmıştır (Yiğit, 2019). 14. yüzyıl Dante Alighieri’den İlahi Komedi, 17. yüzyıl William Beckford’un Vathek’i, 20. yüzyıl John Ronald Reuel Tolkien’den Yüzüklerin Efendisi, 21. yüzyıl George Raymond Richard Martin’in Taht Oyunları gibi eserler mitopya örnekleri oluşturmaktadır. Sinemanın kendisine atfedilen tanımlamaları ne ifade ederse etsin; birey, gözlerini asla kapamayan bir kameranın kaydedip aktardığı görüntülerle eve dönerken,

yanında kendisine ait olmayan hayatların içinde olma deneyimiyle etkileşime girmektedir. Bunun yanı sıra sinema, yeniden doğuş mitlerinde olduğu gibi fotoğrafın tek tuşla öldürdüğü anları, yaşamın devinen gücüyle birleştirerek hareketten ve korkudan heyecan duyan insanlar için bir sanat biçimine dönüşmektedir (Wood, 2012, s. 127).

Sonuç

Mitsel dünyanın hayaletlerini yeryüzünden kovduğuna inanan insan; örgütlü, düzenli toplumsal yapısı ve egemen güçlerin elinde bulundurduğu üretim araçları sayesinde var edilen teknolojik yenilikler mitlerin yeniden doğaya döndürülmesini kaçınılmaz kılmıştır. İnsanın ilkel dünyanın yaratılarına göbek bağı ile bağlı olduğuna dair izlenimi, zıt anlatıların birbirini beslediği; akıl, deneysel yaptırımlar sonucu ulaşılan elektriğin toplumsal kabul noktasında tanrısal bir nur olarak değer görmüştür. Telgraf ve telefonun dünyayı sarıp, mekân ve coğrafi sınırları ortadan kaldırması ile insan sesi; kara, deniz, gökyüzü ve bulutlar arasında canlı bir bağ yapılandığına dair inanç kümelenmesi oluşturmuştur. Radyo, ilkel insan eğilimi olan ruh ve meleklerle olan ilişkisini üstlenerek “çağların mucizesi” olarak adlandırılmış ve popüler kültür bağlamında da modern insanların oturma odalarına indirgenerek kutsiyet kazanmıştır. İyi bir yaşamın kaynağı olarak görülen Televizyon, bağımlı olunan bir madde halinin yanı sıra çağın büyücüsü, evrensel değerlerin yaşanabileceği bir cennet aşamasına evrilmiştir. Tarih sahnesinde insan; ulak, güvercin, at sırtında mesaj aktarımından dünyayı bir araya getirecek kozmik barış ve evrensel özgürleştirme amacı taşıyan internet ağı ile birlikte büyülü bir ütopya düşü tasarlanmıştır. Diğer bir ifadeyle bilgi iletişim teknolojilerinin toplum üzerindeki etkileri, sadece teknik yenilikler olarak kalmamış, aynı zamanda toplumsal yapıları ve bireysel deneyimleri kökten değiştirmiştir. Bu teknolojiler, bilgiye erişim, iletişim kurma ve sosyo-kültürel etkileşim biçimlerini yeniden tanımlamıştır. Elektrik ve telgraf, sanayi devriminin hızlanmasına katkıda bulunarak, ekonomik ve toplumsal yapıları dönüştürmüştür. Telefon, bireyler arası iletişimi kolaylaştırarak, sosyal ve ticari ilişkilerin hızlanmasını sağlamış, bu da şehirleşme ve modernleşme süreçlerine ivme kazandırmıştır. Radyo ve televizyon, kitle iletişiminin yaygınlaşmasını sağlayarak, toplumda ortak değerlerin ve normların oluşmasına katkıda bulunmuş, bu süreçte demokratikleşme ve kitle kültürünün yayılması gibi toplumsal değişimleri tetiklemiştir. İnternet ise, bilgi toplumunun temellerini atarak, küresel

ekonominin ve sosyal ağların oluşumuna katkıda bulunmuş, böylece toplumsal yapıları ve bireysel kimlikleri derinden etkilemiştir.

İnsan, atalarından bugüne sergilemiş olduğu aktivitelerin şekli değişse de içerik bağlamına sadık kalmıştır. Bu doğrultuda sinema, herhangi bir yüzeye yansıyan gölgelerin aktarımı olarak insanları bir perde önünde toplayarak, Sirenlerin denizcileri büyülediği gibi Sinematograf cihazı da aynı etkiyi izleyicilerinin üzerinde sergilemiştir. Bu yeni medya, insanların hayal gücünü besleyen ve onları başka dünyalara taşıyan bir araç olarak algılanmış, bu nedenle de mitolojik bir statü kazanmıştır. Sinema, kolektif hafızanın oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Tarihsel olaylar, kültürel anlatılar ve toplumsal değerler, sinema aracılığıyla geniş kitlelere aktarılır ve bu süreçte sinema, toplumsal hafızanın inşa edilmesinde kritik bir araç haline gelir. Filmler, belirli bir dönemin ruhunu ve toplumsal dinamiklerini yansıtarak, geçmişin kolektif hafızada canlı kalmasını sağlar. Bu bağlamda, sinema teknolojisi, geçmişi yorumlama ve anlama biçimimizi şekillendirir, böylece toplumun tarihsel bilincini ve kimliğini güçlendirir. Toplumun kabul mekanizmalarını oluşturan mitler ideolojik, kültürel ve ekonomik sistemlerin işleyişinde sinemanın pahalı ancak ucuza tüketilen içerikleri vasıtasıyla toplumsal hayat üzerinde sosyal yapılanmayı denetlemiştir. Sinema, ideolojik mesajların iletilmesinde güçlü bir araçtır. Filmler, toplumsal normlar ve değerler hakkında bilinçaltı mesajlar vererek, izleyicilerin düşünce yapısını ve davranışlarını etkiler. Hollywood sineması, Sovyet montaj sineması ve Alman dışavurumcu sineması gibi farklı sinema akımları, belirli ideolojik ve politik amaçlar doğrultusunda şekillenmiştir. Sinema, bu bağlamda, toplumsal ve politik ideolojilerin yayılmasında ve kitlelerin mobilizasyonunda etkili olmuştur. Sinema teknolojisinin bu ideolojik rolü, onun bir mit olarak algılanmasına katkıda bulunur. Sinema, kültürel küreselleşmenin en önemli araçlarından biridir. Hollywood'un küresel hakimiyeti, Amerikan kültürel değerlerinin ve yaşam tarzının dünya genelinde yayılmasını sağlamıştır. Hollywood filmleri, yalnızca eğlence amaçlı değil, aynı zamanda kültürel değerleri ve ideolojileri küresel ölçekte yaymak için de kullanılmıştır. Bu süreçte sinema, kültürel hegemonyanın bir aracı haline gelmiş ve küresel izleyici kitlesi üzerinde güçlü bir etki yaratmıştır. Bu bağlamda sinema teknolojisi, küresel kültürel değişimlerin ve etkileşimlerin başlıca dinamiklerinden biri olarak kabul edilir. Sinema, bireylerin kimlik ve benlik algısını şekillendirmede de önemli bir rol oynar. Filmler, izleyicilerin kendilerini ve dünyayı anlama biçimlerini etkiler, rol modeller ve idealize edilmiş karakterler aracılığıyla bireysel kimlik oluşumunu destekler. Sinema, bireylerin

hayal gücünü ve duygusal deneyimlerini zenginleştirir, bu da onun mitolojik bir statü kazanmasına katkıda bulunur. Sinema teknolojisi, bireysel kimliğin ve toplumsal rol modellerin şekillenmesinde güçlü bir araçtır, çünkü filmler, izleyicilere yeni perspektifler sunar ve onların dünyayı farklı açılardan görmelerini sağlar. Sinema dünyasına kazandırılan (fantastik, epik) içerikler mitsel anlatıların kurgusal düzeneğinden beslendiği belirlenmiştir. Teknolojik teknikler ve yenilikler sayesinde de sinema; öykü ve hayal ile beslenen insan doğasına gerçekmiş gibi evrenler sunarak duygusal ve psikolojik algılama noktasında mitsel atmosferlerin yaratılmasında en büyük etkenlerden birisi olduğunu ortaya çıkarılmıştır.

Extended Abstract

In modern societies, myths are generally perceived as superstitions of the past, while rational thinking is believed to have replaced them. Despite the attempt of human rationality to eliminate mythical beliefs, technological innovations have been found to create new myths that fulfil a similar psychological need. Although electricity, telegraph, radio, television, internet and cinema were initially adopted as miraculous inventions that would transform the society, these technological innovations started to serve economic and ideological interests.

In this respect, the article titled "Daydreams of the People of the Cultural World: The Birth of Modern Myths: Cinema" examines in depth the impact of technological developments on cultural beliefs and the emergence of modern myths, with a particular focus on the fields of communication and cinema. Tools such as the telegraph, telephone, radio and the internet have made it possible for the myths they have created to cross borders and interact between different cultures. For example, the telegraph is portrayed as a unifying force that equalized prices and brought people together in a common space, erasing spatial differences and facilitating commercial interaction. This rapid transmission of messages was believed to eliminate misunderstandings, wars and class distinctions between nations, emphasizing the transformative power of communication technologies. The invention of the telephone by Graham Bell was viewed in terms of its potential to create a public space for women and contribute to universal fraternity. Initially used as a simple device between businessmen and companies, the telephone has over time become a means of competition and wider social connectivity. The article challenges traditional conceptions of destiny and governance, emphasizing the shift from a view of geography as an

area governed by fixed policies to one where human life is affected by rapid communication and interconnectedness.

Cinema is a modern temple of mythology that feeds on myths and stories. Films with mythological and fantastic elements use myths to structure narratives and symbolism. However, Hollywood films also serve the interests of the capitalist system by promoting certain ideologies through characters and stories. While cinema provides an escape from reality, it also shapes people's perceptions and values. The article traces the origins of cinema to the fireside dances of primitive people and their shadows cast on cave walls. These shadows were used to tell stories to the audience and to fulfil rituals. The allegory of the cave in Plato's "State" also supports this idea. In the allegory, people in the cave think that the shadows on the wall are real. This situation points to the power of cinema to transport the audience to another world and give them new experiences. While the magical bond between mythology and cinema and how it shapes our modern world is depicted; the technical development of cinema is also summarized. In the 19th century, inventors such as Joseph Plateau and Jules Duboscq took the first steps in producing moving images. Names such as Eadweard Muybridge and Étienne-Jules Marey analyzed movements through photographs. In 1895, the brothers Auguste and Louis Lumière invented the cinematograph and started shooting films. Cinema is not only a means of entertainment, but also has the potential to give meaning and identity to the audience by using mythological stories and symbols. Walter Benjamin argued that cinema is a tool that allows us to experience intimate pleasures in new realms of impossibility by tearing the darkness.

According to Terry Pratchett, Ian Stewart and Jack Cohen, what distinguishes human beings from other creatures is the ability to tell stories. In this context, by reinterpreting mythological stories and presenting them to the audience, cinema contributes to keeping the common memory and culture of humanity alive. According to Donald Haase, myths are stories about the glorious events of ancient times and are sanctions accepted by the cultures in which they are told. In today's cinema, mythical themes are also explored through fantasy films and epic heroic stories. Campbell's monomyth describes the hero's journey as a universal pattern. This pattern can be seen in many modern films. Examples such as Star Wars, Top Gun and Disney animated films can be shown as films that use Campbell's monomythos.

Film theorists such as Vogler and Young argue that Campbell's monomythos is used extensively in Hollywood films and that modern heroes are shaped according to this pattern. According to Voytilla, films, like myths, can lead to a significant change in societies and give meaning to people. The genre of fantasy cinema is one of the genres that feed on mythology the most. Authors such as Jackson, Attebery and Grant interpret the purpose of fantastic cinema in different ways. Harley and Kirke argue that fantasy films have the function of escaping the viewer from reality and providing a temporary abstraction. Jowett, on the other hand, argues that this is not an escape, and that cinema is a tool that reflects capitalist ideology. Today, films with mythical content are criticized as unintellectual and popular. However, the box office success of films such as Avatar and The Lord of the Rings shows that mythical stories continue to attract audiences. Kracauer argues that cinema is a tool that reflects capitalist ideology and that myths serve this ideology. Adorno argues that cinema is not only a means of entertainment, but also a means of legitimizing capitalist ideology. Benjamin argues that cinema is an art form that hypnotizes audiences and myths play an important role in this hypnosis. John Gregory argues that cinema is an actor-centered art form and that stars in films are mythologized. The article dives into the magical world of film stars, who in the final act ascend into the pantheon of modern heroes. As these deified figures become the focus of the adoration and admiration of the fanbase, it highlights the power of cinema to create and perpetuate myths and its role in shaping our collective consciousness.

Kaynakça

- Adorno, T. W. (2020). *Kültürel Endüstrisi- Kültür Yönetimi*, Çevirenler: Nihat Ülner, Mustafa Tüzel, Elçin Gen, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Alatlı, A. (2016). *Batıya Yön Veren Metinler (Aydınlanma, Burjuva Yüzyılı, Bilim Çağının Zaferi 1650-1800) III. Cilt*, İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Anderson, R. Lanier, "Friedrich Nietzsche", The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Spring 2024 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.), [URL](https://plato.stanford.edu/archives/spr2024/entries/nietzsche/)
- Andreessen, Marc; NCSA Mosaic Technical Summary; National Center for Supercomputing Applications; February 20, 1993.

- Armstrong, K. (1998). *Tanrı'nın Tarihi İbrahim'den Günümüze 4000 Yıllık Tanrı Arayışı*, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Armstrong, K. (2006). *Mitlerin Kısa Tarihi*, İstanbul: Merkez Kitap Yayıncılık.
- Assmann, J. (2015). *Kültürel Bellek*, Çevirmen: Ayşe Tekin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Aymaz, G. (2018). *İletişim Araçlarının Toplumsal Tarihi İçin Bir Giriş*, Global Media Journal, 8.(16).
- Batuk, C. (2009). *Mit, Tarih ve Gerçeklik Sorunu Üzerine Notlar*.
- Benjamin, W. (1993). *Pasajlar*, Çevirmen: Ahmet Cemal, İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık.
- Berners-Lee, Tim. (2000). *Weaving the Web: The Original Design and Ultimate Destiny of the World Wide Web*.
- Betton, G. (1990). *Sinema Tarihi: Başlangıcından 1986'ya kadar*, Çevirmen: Ş. Tekeli. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Butsch, R. (2008). *The Citizen Audience: Crowds, Publics, and Individuals*, London: Routledge.
- Büker, S., Topçu, G. (2019). *Sinema: Tarih-Kuram-Eleştiri*, İstanbul: İthaki Yayıncılık.
- Campbell, J. (2017). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, Çevirmen: S. Gürses, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Crowley, D., Heyer, P. (2019). *İletişim Tarihi*, Çevirmen: B. Ersöz, Ankara: Siyasal Kitabevi Yayınları.
- Czitrom, J. D. (1982). *Media And The American Mind: From Morse To McLuhan*, U.S.A: The University Of North Carolina Press.
- Çakı, C. (2018). *Adolf Hitler'in "Kült Lider İnşasında Kullanılan Propaganda Posterlerinin Göstergebilimsel Analizi"*, Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 3(6).
- Çevik, Ç. (2019). <https://twitter.com/jimithekewl/status/1190550043914375168>, Twitter Post, 2 Kasım, 11:43.
- Demir, Ş. (2019). *Mitoloji, Kur'an Kıssaları ve Tarihi Gerçeklik*, İstanbul: Beyan Yayıncılık.
- Douglas, S. (1987) *Inventing American Broadcasting, 1899-1922*, U.S.A: Johns Hopkins University Press.
- Eagleton, T. (2011). *İdeoloji*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Erbaş, F. (2016). *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı.8.
- Erdemli, A. (2017). *Mitostan Felsefeye*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Fischer, C. (1994). *America Calling: A Social History of the Telephone to 1940*, U.S.A: University of California Press.
- Goebbels, J. (1968). *Goebbels Savaş Notları*, İstanbul: Bahar Basımevi.
- Gözükeleş, İ. (2018). *Teknoloji Mitleri*, Bilim ve Gelecek Dergisi, Sayı:169.
- Grant, B. K. (1986). *Film Genre Reader*. Austin: University of Texas Press.
- Güçhan, G. (1992). *Toplumsal Değişme Ve Türk Sineması- Kente Göç Eden İnsanın Türk Sinemasında Değişen Profili*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Hegel, G. W. F. (2020). *Estetik: Güzel Sanatlar Üzerine Dersler* (T. Altuğ & H. Hünler, Çev.). İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Hıdıroğlu, İ. (2010). *Türkiye'de 1980 Sonrası Sinema Politikaları'*, Doktora Tezi, Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı.
- Hıdıroğlu, İ. (2019). *Televizyonun Eğlendirme İşlevine Eleştirel Bir Bakış; Acun Medya*, Konya: Literatürk Academia Yayıncılık.
- Homer. (2019). *İlyada* (Çev: A. Erhat & A. Kadir). Hasan Ali Yücel Klasikleri.
- Ian C. J. (1993). *Sosyal Bir Kurum Olarak Sinemaya Gitme*, akt. Serpil Kirke, 25. Kare. Sayı:5. Mayıs-Haziran.
- Jackson, R. (2008). *Fantasy: The Literature of Subversion*, United Kingdom: Routledge.
- Jung, C. G (2005). *İnsan ve Sembolleri*, İstanbul: Okuyan Us Yayınları, İstanbul.
- Kaçar, F. (2024). Sinema ve Sanat İlişkisi Bağlamında "Melankoli" Filminin İkonolojisi. *Journal of Communication Theory & Research/İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 66.
- Kömürcüoğlu, Ş (2019). *Logostaki Mito Antik Yunan Felsefesinde Tanrıya Benzeme Düşüncesi*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Luther, Martin. (2019). *Doksan Beş Tez*, Çevirmen: C. Cengiz Çevik, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Marx, K., & Engels, F. (2019). *Din Üzerine*, Çevirmen: Murat Belge, Ankara: Fol Kitap.
- McNeill, H. W. (2002). *Dünya Tarihi*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Montuschi, E. (2010). Order of Man, Order of Nature: Francis Bacon's idea of 'dominion' over Nature. *ORDER, GOD'S, MAN'S, NATURE'S*.
- Mosco, V. (2004). *The Dijital Sublime Myth, Power and Cyberspace*, England: The MIT Press Cambridge.
- Negroponte, Nicholas (1995) *Being Digital*. Vintage Books, New York.

- Platon. (2016). *Sokrates'in Savunması*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Pratchett, T., Stewart, I., & Cohen, J. (2002). *The Science of Discworld II: The Globe*. Ebury Press.
- Robert K. (2004). *Kültürel Bir Pratik Olarak Sinema*, Akt. Serpil Kirke, Sinemasal Güz/ Kış,1- 30.
- Snobelen, S. D. (2015). Isaac Newton: His Science and Religion. In *Science, Religion and Society* (pp. 375-389). Routledge.
- Tarkovski, A. (2009). *Şiirsel Sinema*, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Tecimer, Ö. (2005). *Sinema Modern Mitoloji*, İstanbul: Plan B Yayınları.
- Theodor W. A (2020). *Kültürel Endüstri- Kültür Yönetimi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Topal, G. ve Topal, Z. Ö. (2022). Modern dünyanın kutsal göstergeleri üzerine mitolojik bir okuma. *Journal of Pure Social Sciences*, 3(4), 41-59.
- Topal, G., & Alanka, Ö. (2021). Dijital Bilinç ve Etik Arayüzünde Transhümanizma: Altered Carbon Örneği. *TRT Akademi*, 6(12), 328-341. <https://doi.org/10.37679/trta.906964>.
- Topal, G., & İspir, N. (2022). Kadim Tanrılardan Modern Tanrılara: 21. Yüzyıla Dair Mitolojik Bir Okuma. *Kültür Araştırmaları Dergisi* (12), 232-252.
- Topal, Gökhan (2022). *Katastrofik Düşler Temsili Olarak Sinema: Deep Impact ve Dont Look Up*.
- Topal, Gökhan (2022). *Sinemada Sesi Kısılmış Bir Rüya Senfonisi: Histriyonik Kişilik Bozukluğuna Dair Fenomolojik Bir Okuma: BAD TEACHER*.
- Topal, Gökhan. (2020). *Kadim Tanrılardan Modern Tanrılara: Yapay Kutsallıklar Bağlamında American Gods Tv Dizisi Üzerine Göstergibilimsel Bir Çözümleme*, Yayınlanmamış YL Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzgalis, William, "John Locke", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2022 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2022/entries/locke/>>.
- Ülkü, R. (2014). *Post-Sinema*, Mobidik.com.
- Vernant, J. P. (2001). *Evren Tanrılar İnsanlar*, Çevirmen: M. E. Özcan, Ankara: Dost Kitabevi.
- Vogler, C. (2007). *The Writer's Journey, Mythic Structure for Writers*, Michael Weise Productions.

Sağlık İletişiminden Fitness İletişimine: Postmodern Dönemde Sağlığın Anlam Yitimine Zygmunt Bauman Yaklaşımı

Ülhak Çimen* & Öznur Çimen**

ÖZ

Modern zamanda beden terbiyesi ve biyopolitika vücudun sağlıklı olmasını hedeflerken postmodern zamanda vücudun görünümü sağlıklı olmanın önüne geçmiştir. Postmodern (akışkan) ayartma buyruğu, insanların sağlıklı olmalarından ziyade görünümünün daha değerli olduğunu tavsiye etmektedir. Bilinçsiz diyet, takviye gıda kullanımı, zayıflama hapları vb. diğer uygulamaların insan sağlığı üzerine olumsuz etkilerinin olduğu bilinmektedir. Bu uygulamalar fitness iletişimine ilişkindir. Önceleri sağlığa ilişkin referanslarıyla kıymet kazanan sağlık iletişimi postmodern zamanda fitness iletişimine dönüşmüştür. Fitness iletişiminin kıymet görmesinde etkili bir araç olan medyanın ne türden bir işleve sahip olduğu bu çalışmada tartışılmış ve Zygmunt Bauman'ın fitness iletişimi kuramıyla çalışma zenginleştirilmiştir. Çalışmada betimsel analiz yöntemine başvurularak sağlığın önemsizleştirilmesinin bilinçli bir yaklaşım olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sağlık, Fitness, Zygmunt Bauman, Medya, Postmodernizm

Makale Türü: Derleme Makale

Başvuru Tarihi: 16.02.2024

Kabul Tarihi: 29.04.2024

* Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, ulhacimen@gmail.com, 0000-0002-7307-4874

** Dr. Aile Hekimi, Sağlık Bakanlığı, oznurcetinkayacimen@gmail.com, 0009-0002-9420-0814

From Health Communication to Fitness Communication: Zygmunt Bauman's Approach to the Loss of Meaning of Health in the Postmodern Era

Ülhak Çimen* & Öznur Çimen**

ABSTRACT

While physical training and biopolitics aim to make the body healthy in modern times, in postmodern times the appearance of the body has become more important than being healthy. The postmodern (liquid) temptation imperative recommends that people value their appearance rather than their health. It is known that unconscious dieting, use of food supplements, slimming pills, etc., have negative effects on human health. These apps are about fitness communication. Health communication, which previously gained value with its health-related references, has turned into fitness communication in the postmodern period. In this study, the function of media, which is an effective tool in appreciating fitness communication, is discussed and the study is enriched with Zygmunt Bauman's fitness communication theory. By applying the descriptive analysis method in the study, it was tried to show that trivializing health is a conscious approach.

Keywords: Health, Fitness, Zygmunt Bauman, Media, Postmodernism

Article Type: Review Article

Submitted: 16.02.2024

Accepted: 29.04.2024

*Assoc. Prof., Atatürk University, ulhacimen@gmail.com, 0000-0002-7307-4874

** Dr. Family Practitioner, Ministry of Health, oznurcetinkayacimen@gmail.com, 0009-0002-9420-0814

Giriş

Biyopolitika ve beden terbiyesinde insan vücudunun akılcı biçimde geliştirilerek sağlıklı, güçlü ve çevik olması hedeflenmekteydi (Karaburun, 2023, s.75). Bu durum modernitenin genel mantığıyla örtüşmekteydi. Çünkü modernite bedenin görünümünden ziyade sağlıklı olmasını ön planda tutmaktaydı. Postmodern dönemde ise bedenin sağlıklı olmasından ziyade görünümü kıymetli hale getirilmiştir.

Sağlık, üretim toplumunda üreticiler için ne anlama geliyorduyorsa fitness da (uygunluk da) tüketiciler toplumunda tüketiciler için o anlama gelmektedir (Bauman, 2018a, s.123). Hem fitness hem de sağlık bedensel bir duruma gönderme yaparken bu iki kavramın içerikleri ve yönleri birbirlerinden oldukça farklıdır. Fitness henüz keşfedilmemiş zevklerle ilişkili olduğu için fitnessin herhangi bir üst sınırı yoktur. Yani fitnessi tanımlayan şey sınırların reddedilmesidir. Beden ne kadar fit ve güzel görünümlü olursa olsun onu daha fit ve güzel hale getirmenin mümkünlüğü fitnessi arzu nesnesi haline getirmektedir. Fit olmayan bir durum olmasa bile fit olmadığına inanılan bir düşünce fitness tüketicisinin beynini rahatsız etmelidir.

Araştırmalar fitness yapmada insanların kaslı görünme arzusunun sağlıklı olma arzusundan daha belirleyici olduğunu ortaya koymuştur (Boz vd, 2023, s.5). Yine çalışmalar takviye kullanımının ve ergojenik yardımcıların fitness yapan insanlarda azımsanmayacak oranda olduğunu ortaya çıkarmıştır (Boz vd. 2023, s.9). Perçinci & Kıbçak bu oranın yüzde 90'lar civarında olduğunu ortaya koymuştur (2020, s.196.) Yine besin destek ürünü alan insanların kulaktan kulağa iletişim yoluyla bu ürünleri tercih ettiklerine dair bulgular mevcuttur (Dal, vd. 2017, s.464). Fitness sporu yapanların supplement ve ergojenik takviye kullanmaya meyilli oldukları; bu meyillerinde kontrolsüz kullanım yaptıklarını ve bu durumun sağlık etiğine uygun olmadığını ortaya koymaktadır (Sezer & Şahin, 2023, s.170).

Modernitenin yeni evresinde normallik standardı ve bu standarda değer kazandıran sağlık kavramının anlamı da değişmiştir. Bu dönemde sağlıklı olmayı karşılayan kelime fitnessdir. Bir zamanlar insan yaşamına garantör olan sağlık artık yeni referanslara karşılık gelmediğinden önemsiz hale gelmiştir (Bauman, 2018b, s.126). Bireyin vücudunun şekli, sağlıklı olup olmadığını belirleyen tahlil referanslarından daha gerçek hale gelmiştir. Hatta fitness yapıp vücudun istenilen kalıba sokulmasında çeşitli sağlık değerlerine zarar verebilecek ilaçların kullanılmasında herhangi bir sakınca yoktur. Çünkü bilim

gerektiğinde bu zararı önleyecek yeni ilaçları hizmete sokabilecektir. Bu sarmalda her yeni ilacın yeni yan etkilerinin olması da önem arz eden bir konu olarak görülmemektedir.

Kilo vermek için kullanılan bitkisel ürünlerin ciddi yan etkilerinin olduğu ortaya konulmuştur (Aslan & Orhan, 2010; Saraçoğlu & Ergün, 2006; Erkekoğlu vd., 2009; Giray vd., 2009; Bayramoğlu vd., 2021). Bunun yanı sıra normalde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın onayı ile satılması gereken zayıflama hapları internetten, eczanelerden hatta normal satış yapılan yerlerden bile alınabilmektedir. Zayıflama haplarının bilinen yan etkilerinden bazılarının kalp ritm bozukluğu, hipertansiyon, kaygı bozukluğu, kardiyovasküler semptomlar, çarpıntı, titreme, duyu bozukluğu ve akut miyokard infarktüsü olduğu bilimsel olarak ortaya konulmuştur (Cihan & Bozo, 2012).

Sağlığın bir sınırı ve referansları vardır. Lakin fitnessde herhangi bir sınır ve referanstan bahsedilmesi mümkün değildir. Fitnessin sonu gelmeyen bir çaba olması beden memnuniyetsizliğine yol açmakta dolayısıyla kişilerde benlik saygısı ve beden imajı arasında negatif durumlar oluşmaktadır (Şentürk ve Göbel, 2023,s.9). Fitnessde hedefe erişmekten bahsedilememektedir. Çünkü her hedef yeni bir hedefin başlangıcını oluşturmaktadır. Dolayısıyla vücudun görünümünde mutlaklıklardan bahsedilmesi mümkün olamamaktadır.

Fitnessin sağlıktan farkı ulaşım, durma ve gerçek zevke erişmeye imkân tanımamasıdır. İnsanların gerçekten erişebilecekleri herhangi bir fitness normu bulunmamaktadır (Bauman, 2018a, s.123). Fit olma tüketici mantığıyla örtüşebilmek için bağımlılığa dönüşen bir saplantı halini almalıdır. Bu nedenle fitnessin son durağı bulunmamaktadır. Başarılan her vücut referansı farklı bir referansla beslenmelidir. Erişilen her bir hedef başarılmamış hedeflere kapı aralamaktadır. Vücudun referans görünümünü sağlayan ideal bir durumunu halletmek fitnessle mümkün olmuyorsa takviye edici ilaçların kullanılmasında herhangi bir mahsur yoktur. Kullanılan bu ilaçlar sağlığı ve sağlığa ilişkin çeşitli değerleri bozsa bile insanlar bunları kullanmaktan vazgeçmemektedir.

Çalışmanın Önemi ve Amacı

Bu çalışmada sağlık iletişiminden fitness iletişimine dönüşümde sağlığın değersizleştirilerek insan hayatının, görünümüne kurban edilmesinin postmodern anlayışta ne şekilde gerçekleştiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yine bu çalışmada modern zamanın sağlığa ilişkin referanslarının görünümünden daha kıymetli olduğu ve modern sağlık referanslarının (tahlil, analiz, görüntüleme vb

çıktıları) tekrar değer kazanması gerektiği ifade edilme çabasına girişilmiştir. Yapılan araştırmalarda (Web of Science, Scopus, DergiPark vb.) Zygmunt Bauman'ın fitness iletişimine ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu anlamda çalışma ilk olması nedeniyle önemli olarak değerlendirilmektedir. Yine çalışmanın ilk olması nedeniyle daha sonra yapılacak çalışmalara ön ayak olması da kuvvetle muhtemeldir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışma, betimsel analize yaslanan nitel bir araştırmadır. Betimsel analiz, derinlemesine analize ihtiyaç duymayan konularda konunun literatür zenginliğiyle sunulmasına verilen isimdir. Bu yöntem içerik analizine nazaran daha yüzeyseldir. Özellikle ne olduğu belli olan durumların ortaya konulmasında bu yönteme başvurulmaktadır. Yine çalışmadaki kavramsal çerçeve, veri değerlendirmesi, tanımlama ve yorumlamalar çalışmada bu yöntemin tercih edilmesine neden olmuştur. Çalışmada sosyal medya platformlarından fitness iletişimi ile ilgili paylaşım yapan on binlerce hesabın olması (bunlardan 548 hesabın yaptığı paylaşımlar ücretlidir) çalışmada betimsel analizin tercih edilmesinde önemli bir etken olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın kavramsal çerçevesini fitness, bikini fitness, ergojenik yardım/gıda takviyesi, katkılı beslenme, wellness, sağlık iletişimi ve fitness iletişimi kavramları oluşturmaktadır. Çalışmanın kavramsal çerçevesini oluştururken kuram içeriğine dikkat edilmiştir.

Fitness: Fitness nosyonu fiziksel uygunluğa yani vücudun verimli ve etkili biçimde çalışabilmesine gönderme yapmakta lakin sağlık yararlarından öte performansa kıymet vermektedir (Eraslan vd, 2020,s.129). Fitness, sportif bir derece elde etmekte ziyade insanların kaslarından memnuniyet duyma arzusuyla ortaya çıkan bir davranış biçimidir (Boz vd, 2023, s.3). Bu kavram fiziksel olarak uygunluk anlamına gelmekle birlikte zinde ve fit olma bağlamında yapılan bir egzersiz çeşididir (Gadak & Pulur, 2021, s.14). Sağlıklı ve güçlü olma durumu ve sağlıklı yaşam anlamlarına gelen bu kavram postmodern dönemde sağlığa ilişkin referanslarından bağımsız hale gelmiştir. Yani fitness salonlarına rağbet gösteren bireyler sadece sağlıklı olmaya ilişkin değil çeşitli ve karmaşık motivasyonlara göre hareket etmekte ve farklı beklentiler içerisine girebilmektedir (Bodet, 2006).

Bikini Fitness: Sağlıklı beden, kadınlarda güzellik ve zayıflıkla ilişkilendirilmektedir (Kavasoğlu ve Macit, 2018, 44). Kadınlar günlük yaşamlarında kendilerine ilişkin ötekileştirici tutumları bertaraf etmek için sıkı diyet, estetik operasyonları, cerrahi ameliyatlar, kozmetik ürünler ve fitness gibi birçok yöntem başvurmaktadır (Suiçmez, 2018, s.67). Bunların yapılmasında temel amaçlardan biri bikini fitness hedefidir. Bikini fitness hedefi manken vücuduna sahip olmaktır. Lakin manken vücudunun erişebileceği nihai hedef belli değildir. Bikini fitness; bedenini aşırı kaslı hale getirilmeden kadınsı estetizasyon ile idealiz edilmesi anlayışını ifade etmektedir (Kavasoğlu ve Macit, 2018, s.42). Bikini fitness zayıflık, düşük beden algısı, ideal ölçütlere erişme gibi postmodern ayartma yöntemlerine uygun biçimde yapılmaktadır (Durmaz ve Özcan, 2021, s.75). Bikini fitness;

İnsan bedenine yönelik egemen yaklaşımlar aynı zamanda güzellik, estetik ve sağlık fenomenlerini de içerir. Gösteri toplumundaki bireyin bu meziyetlere mutlaka sahip olması ya da bu yolda sürekli olarak çabalaması öğütlenir. Kozmetik endüstrisi, sağlıklı yaşam ve fitness endüstrileri varlık nedeni bu koşturmacadır. Bireyler onlara vaat edilen mutluluğa ulaşmak için sürekli olarak bu idealleri kovalamaktadır. Hiçbir zaman bitmeyen diyetler, güzelleşme, çekici olma çabaları hayatın daha güzel yaşamak için bir araçtan ziyade onun için adanan bir amaca dönüştüğünün göstergesidir (Özer & Yazar, 2023; s.185).

Ergojenik Yardım/Gıda Takviyesi: Ergojenik yardımcıları ağızdan alınan ve gıdalara katılan vitaminleri, mineralleri, bitkisel hapları, amino asitleri, enzimleri, metabolitleri vb kapsamaktadır (Perçinci & Kıpçak, 2020, s.196). Ergojenik desteklerin kullanım sıklığı giderek artmaktadır. Sporcuların yaklaşık olarak yüzde 85'inin besin desteklerini kullandıkları ortaya konulmaktadır (Ulusoy & Özer, 2021, s.21). Ergojenik yardımcıları olarak vitamin, mineral, protein ve kreatin kullanımının sporcular arasında yaygın biçimde kullanıldıkları bilimsel olarak ispatlanmaktadır. Lakin ergojenik madde olarak kullanılan steroidlerin yan etkilerinin son derece tehlikeli oldukları da bilinmektedir (Benardot, 2012) Ergojenik kavramı çalışma eğilimini artırmak için enerji ve performansı artırmak; spor öncesi, esnası ve sonrasında zihinsel ve bedensel iyileşmeyi süratlendirmek için kullanılan tekniklere verilen isimdir (Sezer & Şahin, 2023, s.171). Kas görünümünü, yoğunluğunu ve kuvvetini artırmak; kas kasılmasına katkı sunmak; solunumu olumlu etkileyerek egzersiz süresini artırmak ve yorgunluğu geciktirmek; enerji sağlamak; performans artırmak; vücudun herhangi bir tahribatta erkenden toplanmasına yardımcı olmak için alınan tamamlayıcılara (kreatin, fosfat tozları, L-Karnitin, Kafein, Glutamin, Arjinin, Protein Tozları, Aminoasitler, Hidroksi Metil Butirat, Nitrit

Oksit BCAA, Linoleik Asit, Çinko/Magnezyum Aspartat, Tağ Tabletleri, Ginseng, İçecekler, Jeller vb) verilen isimdir (Öztürk, 2017, s.33-38). Ergojenik yardımcı kullanan insanlar en fazla protein tozu, BCAA, kreatin ve multivitamin kullanmaktadır (Katra vd, 2022, 63). Ergojenik yardımcı besinsel, fizyolojik, psikolojik, mekanik-biyomekanik ve farmakolojik olmak üzere 5 başlıkta incelenmektedir (Sezer & Şahin, 2023, s.176). Fitness yapan insanların yarısından fazlası ergojenik yardımcı kullanmaktadır (Çağlayan & Koz, 2020). Supplement olarak bilinen ergojenik yardımcı ise her seviyedeki spor branşlarında yaygın biçimde kullanılan ve sağlıklı bir hayat için kabul gören diyet takviyesi şekliyle de bilinen başarı artıran maddelere verilen isimdir (Sezer & Şahin, 2023; s.171). Egzersiz öncesi supplementler motivasyon artırması ve enerji kazandırması; egzersiz esnası supplementler glikojen depoları ve elektrolit telafileri; egzersiz sonrası supplementler ise glikojen deposu desteği, kilo kaybı önlenmesi, kas düzenlenmesi, kas büyümeleri için kullanılmaktadır (Galaz, 2013). Besin takviyelerinin insanlar arasında sıklıkla arttığı görülmektedir (Şemşek, vd 2010). Özellikle ülkemizde besin desteklerine karşı ciddi bir yönelim olduğu ve fitness merkezlerinin de bu anlamda etkili yerler olarak insanları bunların kullanımına motive ettikleri ortaya çıkmış; bu durumun insan sağlığı açısından riskler taşıdığı ispatlanmıştır (Ulusoy & Özer, 2021, s.27).

Katkılı Beslenme: Sağlıksız bir beslenme biçimi olan katkılı beslenme; gıda katkı maddeleri, hormonlar veya genetiğiyle oynanmış ürünlerin tüketimi olarak tarif edilmektedir. (Öztürk, 2017, s.28).

Wellness: Wellness kavramının kullanımına bakıldığında, zaman olarak 2.Dünya Savaşı sonrası; yer olarak Amerika Birleşik Devletleri ön plana çıkmaktadır. Bu kavram kişinin tatmin edici bir hayatının olması için bilinçli olmasını, hayat kalitesini yükseltmesi için gerekli davranışlara ulaşmasını ifade etmektedir (Swarbrick, 1997). Bu kavram kişilerin sağlıklarına ilişkin kişinin güçlü yanlarını ön plana çıkararak motivasyon ve iyimser yanlarının güçlenmesini sağlamaya gönderme yapar. Wellness fiziksel, entelektüel, mesleki, ruhsal, finansal, çevresel, sosyal ve duygusal boyutları ile fitness kavramından farklı (daha geniş kapsamlı) olarak sporcu merkezli bir yaklaşım benimsemektedir (Eraslan, 2020, s.133). Lakin fitness olduğu gibi wellnessde de sonu gelmez bir beklenti söz konusudur.

Sağlık İletişimi: Hem bireysel hem de toplumsal anlamda sağlığı korumak ve sürdürmek son derece önemlidir. Sağlık salt hasta ve sakat olmamayı değil bedensel, manevi ve toplumsal anlamda daha iyi olmayı gerektirmektedir.

1970'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde tartışılmaya başlayan sağlık iletişimi ise sağlık ve iletişim alanlarını tümleştirmeyi hedeflemektedir. Sağlık iletişiminin kapsamı son derece geniştir. Bu kapsam bireyin özsel iletişimden başlayarak kitle iletişim araçlarında bulunan sağlık iletişimi kampanyalarına kadar uzamaktadır (Çimen, 2020, s.463).

Sağlık ve sağlığı ilgilendiren konularda bireylerin, örgütlerin, toplumların bilinçlendirilmesi, farkındalık yaratılması, bilgi ihtiyacının giderilmesi, doğru bilgilerin verilmesi, sağlık bilincinin oluşturulması, sağlık okuryazarlığının oluşturulması, yükseltilmesi, hasta ya da birey olarak sağlık hakkının tanınması ve bu konuda bilinç oluşturulması ve sağlıklı çevrede yaşama hakkının korunması için iletişim strateji ve yöntemlerinin kullanılması (Ertekin, 2017, s.95).

Ertekin bu tanımlamasıyla sağlık iletişiminde sağlığı ön planda tutan bir yaklaşım sergilemiştir. Farklı bir ifadeyle sağlık iletişimi sağlığın iyileştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla kişiler, kurumlar ve teknolojiler yardımıyla sağlık hususunda gerçekleştirilen bilgi alışverişini sağlayan bir disiplindir (Korkut, 2023, s.119). Denilebilirse sağlık iletişimi, muhtelif iletişim stratejileri ve oluklarını kullanarak sağlık bilgilerinin yayılması, sağlık davranışlarının teşvik edilmesi ve halk sağlığı politikalarının savunulması çalışma ve uygulamasını ifade etmektedir (Erdoğan vd. 2022, s.14-15).

Fitness İletişimi: Fitness merkezlerinde egzersiz yapan insanların büyük bir çoğunluğu (yüzde 62 ve yüzde 65) besin takviyelerinin yararlı olduğunu ve besin takviyesi ile ilgili içerik bilgilerini internetten öğrendiklerini beyan etmişlerdir (Çavdar vd, 2018, s.26). Medya gerçekliği değiştirilerek sunmuş olduğu beden imajlarıyla sağlıksız ürünlerin talep görmesinde son derece belirleyici olmaktadır (Söyler vd 2022, s.28). İnsanların fitness yapmasında medyanın etkisi oldukça fazladır (Tel vd, 2019, s.103). Medyanın bedene ilişkin inşa etmiş olduğu anlam insanları fitness yapmaya yöneltmektedir. Kalite kontrolü yapılmamış olan; zayıflama üzerine de ne türden bir etki sağladığına dair bilimsel ispatları olmayan ve ismine gıda takviyesi denilen muhtelif bitkisel ürün kitle iletişim araçlarından kolaylıkla pazarlanabilmektedir (Kaner vd, s.2017). Özellikle sosyal medyada fitness, zayıflık, güzellik, uygunluk gibi alanlarda paylaşım yapan; çeşitli markalarla anlaşması olan veya kendi markalarının tanıtımını yapan; temel amacı satış olan oldukça fazla sayıda influencer bulunmaktadır (Çakır, 2020, s.114-115). Denilebilirse sağlık iletişimi geleneksel anlamını kaybederek fitness iletişiminin denetimi altına girmiştir. Hatta sağlık ve fitness eş anlamlı hale getirilerek paylaşımlar yapılmaya başlanmıştır. Sağlık ve fitnessin bir arada sunulduğu on binlerce profilin olduğu anlaşılmaktadır. Dahası ücretli paylaşım

yapan toplam 548 sosyal medya kullanıcısının (Instagram, TikTok, YouTube ve User Generated Content) olduğu görülmektedir (Top 242 Weight Loss Influencers, 2023). Sağlık ve fitness alanında aktif olan firmalar sosyal medyada tanıtım kolaylığından faydalanarak influencerler üzerinden ticari başarılarını katmerlemişlerdir (Djafarova &Thompson, 2020, s.133). Sosyal medya influencerleri ikna edici konuşmalarında tavsiyeden ziyade direktif veren bir tutumla ürün ve hizmetin satın alınması için kişiler üzerinde etki oluşturmaya çalışmaktadır (Çakır, 2020, s.121-125). Kötüsü insanlar bu influencerlere güvenerek bitkisel ürünlerin bilinçsizce kullanımının zararlı olmadığını düşünmektedir (Bayramoğlu vd., 2021, s.51).

...Medyanın ve moda endüstrisinin belirlediği ölçülere uygun bedenlere sahip olmak için doğal zayıflama yöntemlerinin dışına çıkarak bedenlerini ağır zararlara uğratabilmektedir. Zayıflama sürecini abartan bazı kadınlar, ölümcül hastalıklara yakalanarak bu kurgulanan ideal beden algısına saplanıp yaşamlarını kaybetmektedir. Bazen de estetik ameliyatlara sonucu kadınların bedenlerinde ciddi hasarlar ve görünüm bozuklukları oluşabilmektedir. Medyanın ve ışıklı vitrinlerin güzellik ölçütlerini arzulayan kadın, çıktığı yolda hem bedenini hem ruhunu tüketerek mutluluk ve mutsuzluk arasında gidip gelmektedir. İstedikleri ölçülere ulaşamayınca da erkeklerin ötekileştirdiği kadınların kulvarında yer almanın sancılarını yaşamaktadır (Suiçmez, 2018, s.73).

Zygmunt Bauman'ın Fitness Kuramı

Modern dünyada güncelliği hiç eskimeyen iki kitap türü söz konusudur. Bunlar yemek ve sağlık kitaplarıdır. Yine aynı dünyada bedene gösterilen itina zamanın en beğenilen eğlencesi ve saplantılı takıntısı olmuştur (Bauman, 2018b, s.242). Sağlık, fitness hatırına değersiz hale getirildiğinden dolayı sağlığın kültür, ahlak ve değer ile olan ilişkisi geçersiz kılınmıştır. Yeni modern dünyada fitnessin kazandığı sahte değer bütün teknolojiler aracılığıyla yayılmaktadır. Fitness iptilası hiçbir zaman tatmini mümkün olmayan bir arayışın sonsuza dek amaçtan yoksun kalmasını ifade etmektedir.

Üretenler toplumunda sağlıklı olmak temel hedeflerden biriyken tüketenler toplumunda fitness ideali önemlidir. İlk bakışta sağlıklı olmak ve fitness yapmanın aynı kapıya açıldığı düşünülebilir. Lakin gerçekte bu iki kavram birbirinden neredeyse taban tabana zıttır. Bauman'a göre sağlık; kişinin bedeninin ve ruhunun asli ve tarif edilebilen; aynı şekilde kesin olarak ölçülebilen bir haliyken fitness tarif edilemez, kesin olarak ölçülemez ve sınırları belirlenemez bir durumdur (Bauman, 2017a, s.123). Sağlığın bilim tarafından belirlenmiş ve atanmış çeşitli değerleri varken fitness ortaya çıkan tahlillerden

ziyade vücudun şekli kendiliğinden bir değer olarak gösterilir. Sağlıkta kurallara bağlı kalmak temel hedefken fitness bütün hedefleri aşmayı istemektedir. Sağlıklı olmanın belirli referans çizgileri vardır ve bu çizgiler öncesi ve sonrasını hesaba katarak bir yargı üretirken fitnessin öncesi ve sonrası diye bir şey söz konusu değildir. Nihayet, erişim noktası ve varış çizgisi belli olmadığından fitness doğrudan tüketimin kendisi olmuştur.

Çağdaş toplumun ne kitlesel endüstriyel emeğe ne kitlesel ordulara ne de kitlesel üretime ihtiyacı kalmamıştır. Fabrikaların, askeri birliklerin ve üretim alanlarının gerekli olduğu dönem sona ermiştir. İnsanların büyük çoğunluğu halihazırda denetimden çok ayartmayla, doktrin aşılardan ziyade reklamlarla, kural koyucu düzenlemelerin haricinde ihtiyaç yaratımıyla kontrol edilmektedir (Bauman, 2011, s.273-274). İnsanlar artık üretici, asker ve usta olarak değil, heyecan arayıcısı bireyler olarak eğitilmekte ve şekillendirilmektedir. Bireyden beklenen sürekli yeni heyecanlara açık olması ve her yeni deneyim fırsatının mutlak anlamda kaçırılmaması gereken mutlak bir kıymet olarak görülmesidir. Bu mantıkta sağlık uygun biçimde terbiye edilmiş bedenin görünmeyen değerlerinin normal sınırlar içinde yer alması değildir. Yeni modern anlayış sizden form tutmanızı talep eder. Form tutmada bedenin görünümü sağlık değerlerinden daha önemlidir. Sağlığa ilişkin değerler uygun seviyelere geldiğinde fazladan bir şey yapmaya gerek yoktur. Lakin form tutması gereken bir beden sürekli eksiktir, yenilenmelidir, geliştirilmelidir. Form tutmak amacıyla sağlığa ilişkin değerlerle oynanabilir. Örneğin vücut geliştirme ilaçlarının sağlığı bozması herhangi bir sağlık değerini ifade etmemektedir. Önemli olan vücudun görünümüdür.

Fitnessde bedenin eriştiği görünümün gerçekten tatmin edici olup olmadığını belirleyen herhangi bir nesnel standart bulunmamaktadır (Bauman, 2018a, s.124). Fit olmada herhangi bir ideal bulunmadığından hedeflenen durumun ne derece yakınında veya uzağında olduğunuzu bilmenin herhangi bir yolu bulunmamaktadır. Bu nedenle fitness akışkan mantıkta olduğu gibi belirsizdir ve bu belirsizlikte sürekli mücadele halinde bulunmak gerekmektedir. Kendisini bedenini fit kılma mücadelesine adanmış birey sürekli bir şeyler yapmak ve destekleyici ürünleri tüketmek zorundadır. Değişebilmek için esnek olmak gerekmektedir. Saplantılı biçimde vücudun esiri olmak bu anlamda hem görev hem de zorunluluk halini almıştır. Tüketici toplumu için bireylerin saplantılı olmaları sistemin devamlılığında hayati önem taşımaktadır.

Arzulanabilir bedensel durumun tanımı olan fitnessasında sağlıktan ayrılmak demektir (Bauman, 2011, s.274). İlk sağlık bir normdur ve normların tanımlanması belirgindir. Form tutmak [fitness/welness] ise bulanık ve anlaşılması zor bir kavramdır. Form tutmanın nihayete erişeceği yer belli değildir. Form tutmak bireyin erişemeyeceği bir hedef, tatmini olmayan bir ayartma biçimidir. İkincisi form tutma ne öznel ne de nesnel olarak kıyaslama yapılabilecek bir deneyim değildir. Kesinlik insanlar arası bir kazanım olduğu için form tutmaya çalışan birey nerede olduğunu ve daha neler yapabileceğini tam olarak kestiremez. Üçüncüsü form tutma oyununda oyuncu eş zamanlı hem alet hem de aleti kullanan kişidir. Kişinin vücudu kişiye haz verebilir. Kişi bedenine bakarak heyecan duygusunu yaşayabilir. Lakin heyecanın toplayıcısı olan bedendir. Dolayısıyla vücudu şekle sokan kişi hem o bedenin sahibi hem de eğitici ve yönlendiricisi aynı zamanda bedenden soyut bir varlıktır.

Uygunluk [fitness/welness], sağlığın yani standart normallik ve standardın mutlaklığının ilerisinde tutulmaktadır (Bauman, 2013, s.131). Fitness uygun olmayan beden biçimleri uygunsuzluğu, uyuşukluğu, kayıtsızlığı, bezginliği, yeni uyarıcılara kapalı olmayı kısacası sistemin buyruklarına itaat etmemeyi açıklamaktadır (Bauman, 2018b, s.162). Fitnessin ortaya koyduğu ölçütler sağlıklı olmanın ölçütlerini yerinden etmiştir. Fitness tüketim dizgesinin sürdürülmesinde son derece önemlidir. Sistemin isteklerine uygun olarak şekillendirilen bir bedenin insanlara haz verebilmesinin içrek kodları küresel ölçekte dolaşımında tutulmaktadır. Bedenin gerçekten sağlıklı olmasının ötesinde performans hazzı bireylerde gelip geçici mutlulukların yaşanmasına yol açarak sağlığa ilişkin normallik değerlerinin hükümsüz kalmasını beraberinde getirmiştir.

Üyelerini asker ve üretici olarak gören sistemle tüketici olarak gören sistem arasında modern tıp hastalıkla sağlık arasında kesinliği belli olan çeşitli referanslar ortaya koymuştur. Teknolojinin yardımıyla çeşitli tahliller alınarak sağlık anlamında normal ve anormalin ne olduğu kesinkes belli edilmeye çalışılmıştır. Ampirik olarak test edilebilen (kan ve idrar tahlilleri, röntgenler vs.) ve niceliksel olarak açıklanabilen çeşitli ölçütler kişiyi sağlıklı veya hasta olarak tarif edebilmenin ölçütlerini ortaya koymaktaydı. Hastalıklı bedenlerin sağlıklı olabilmesi için tedaviler, genellikle kişileri olması gereken uygunluk seviyelerine ulaştırmekteydi. Dolayısıyla sağlığın ve hastalığın mutlak anlamda doyum seviyeleri mevcuttu. Fitnessde ise doyum seviyeleri mevcut değildir. Bedenin canlı duyum ve coşku seviyesi kesinlikle ideale ulaşamamak üzerine kurulmuştur (Bauman, 2018b, s.164). Kişilerin duyumsal tatmin reçetelerine

erişebildikleri her noktada tatminin orada bitmemesi gerektiği ve yeni hedeflerin planlanması gerektiği zihinlere işlenmektedir. İnsan bedeninin maksimum seviyesinden yeni modern dönemde bahsedilememektedir. Çünkü fitnessse katkı sunan ilaçlar, haplar, ergojenik yardımcıları, supplementler, takviye gıdalar vb. durmaksızın üretilmekte ve bunların beden gelişmesine katkı sunduğu düşünülmektedir. Bu ilavelerin sağlığa verebileceği zararlar herhangi bir önem taşımamaktadır. Bedenin gelişim seviyesinin maksimum ölçütü diye bir hedeften söz edilememektedir. İnsan bedeni özel mülk haline geldiğinden sağlık ölçütlerinin geçerliliğine güvenmemek gerekmektedir. Burada sağlık biliminin de sisteme teslim edildiğini belirtmekte fayda görülebilir. Şöyle ki sağlıklı olabilmenin bilimsel referansları da durmaksızın değişmektedir. Önceleri doğru olarak belirtilen bir aralık daha sonra değişiklik gösterebilmekte daha kötüsü belirlenen değerler fitness ilaçlarının yan etkilerine bağlı olarak revize edilmektedir.

Önceden sağlıklı olmak bedensel olarak sağlam olmak demektir ve bedensel olarak sağlam olmak askerliğe ve işçi olmaya uygun olmak anlamına gelmekteydi (Bauman, 2018b, s.153). Modern zamanın klasik üretici ve asker bedeni sağlamlığıyla bütün sorunları çözebilecek nitelikteydi ve bu niteliklerin sürdürülmesi sağlıklı olmanın belirtisiydi. Güçlü olabilmek için doğru beslenme pratikleri sağlıklı olmayı ve hastalığın önlenmesini beraberinde getirmekteydi. Klasik modern zamanda insanların doğru ve yeterli beslenmelerinin haricindeki tüketimler savurganlığı temsil ettiği için hem hastalık nedeni hem de ahlaksızlık belirtisi olarak değerlendirilmekteydi. Modernite sonrası dönemde üretim/askerlik için insan gücüne gerek kalmadığından ve üretim insan ihtiyaçlarının fazlasına eriştiğinden tüketim önem kazanmaya başlamıştır. Tüketen bedenler tüketme kapasitelerinin artmasıyla birlikte tüketim toplumun sürekliliğine büyük katkı sunmaktadır. Postmodern olarak ifade edilen yeni beden biçimi sadece bedenin doymasını ve tatmin edilmesini değil hazzın da doymasını ve tatmin edilmesini önemli görmektedir.

Sonuç

İnsan bedeni geçmişten bugüne kadar birbirinden farklı birçok, kültür, medeniyet ve uygarlık tarafından incelenmiş; tıp biliminden sosyal bilimlere kadar birçok disiplin tarafından çalışma konusu edinilmiştir (Özer & Yazar, 2023; s.184). Lakin zamanın ve ideolojilerin bedene ilişkin yaklaşımları birbirinden farklılık göstermiştir. Bazı dönemler insan bedenine ilişkin değerlendirmelerde

sağlığı ön planda tutarken bazı dönemler sağlığı önemsizleştirerek görünümü kıymetli hale getirmiştir.

Akışkan modern dünyada insan bedeni teknolojik nesneye dönüşmüştür. Beden sahibi olan kişi vücudunu yönetmede tamamen serbesttir. Fitness katkı maddeleri, kısırlaşmalar, doğrum kontrol hapları, rahim içi araçlar, kondomlar, sperm öldürücü ilaçlar vb. yeni teknolojik ürünler kişinin bedeni üzerindeki denetiminde ve beden hareketlerinin istenilen biçimde dizayn edilmesinde son derece önemlidir (Bauman, 2018b, s.233). Biyo teknolojik benlikler vücudun geleneksel durumunun yapı sökümüne uğramasında polimorfik bir tutum sergilemektedir. Biyo teknolojik benlikler postmodern dünyada ahlakı, değeri ve kültürü önemiz hale getirerek yeni referans biçimlerini benliklerine uygulamasını bilmişlerdir. Yani sağlığa ilişkin referanslar teknolojinin de sisteme hizmet etmesi sayesinde gerektiğinde önemsizleştirilmekte ve sağlığı bozabilen ilave kullanımlar ahlak, değer ve kültür halini alabilmektedir.

Akışkan modern dünyada bütün normlar kırılğan hale gelerek alt üst olmuştur. Bu kırılğanlıklardan sağlık da nasibini almıştır. Önceden normal ve tatmin edici olarak tarif edilebilen bir durum bugün endişe verici aynı zamanda ciddi bir hastalık belirtisi olarak görülebilmektedir (Bauman, 2017a, s.125). Yeni modern dünyada, üretenler toplumunda sınırları kesinkes belirtilmiş olan hastalık kavramı belirsiz bir hale gelmiştir. Sağlığın belirlenmiş referanslarının haricinde her zaman sağlığı bozabilecek şeylere karşı teyakkuzda olma gerekliliğiyle bireyler hazır kıta beklemekteydi. Sağlığı bozabilecek şeylere karşı mütemadiyen savaş halinde bulunmak, sürekli tahliller vermek, takviye gıdalara başvurmak, genetik yatkınlık haritalarına müracaat etmek görünürde sağlıklı olma adına faydalı çabalar şekliyle görülse de gerçekte insanları hasta eden şeyin bu türden gereksiz uğraşlara aşırı bağımlılıklar olduğu görmezden gelinmektedir. Hatta sağlıklı olmak adına başlanan diyetlerin ilk aşaması bitmeden diyetin zararlı olabileceği ve onun yerine farklı bir diyete başlanması gerektiği tavsiye edilebilmektedir. Hastalıklara ilişkin uygulanan önleyici tedaviler farkında olmaksızın iatrojenik (uygulanan herhangi bir tedavinin başka bir hastalığın tetikçisi olması durumu) hastalıklar meydana getirebilmektedir. Akışkan modern dünyada uygulanan neredeyse bütün tedaviler aslında kendi risklerini de beraberinde getirmekte ve ortaya çıkan her sorun yeni bir tedavi şeklinde sonsuza ulaşan bir sarmala dönüşmektedir (Bauman, 2017a, s.126). Yani yaşadığımız akışkan modern dünyada sağlık formları da giderek daha fazla fitnessse benzemeye başlamış hatta arzu ve tatminle ilişki olan fitness aşılarak

bağımlılığın ve korkunun belirgin olduğu yeni bir sağlık takıntısı ortaya çıkmıştır.

Sağlıklı bir bedenin ancak kabul gören tüketim davranışlarının gerçekleştirilmesi durumunda elde edilebileceği bunun da fitness ile gerçekleştirilebileceği kitle iletişim araçları tarafından sunulmaktadır. Lakin fitness ile sağlıklı olmak arasında doğrudan bir bağlantı olmadığı gibi fitnessde hedefe ulaşma diye de bir şey bulunmamaktadır.

Toplumsal normlar sağlıklı olmayı kaslı görünmeye indirgemıştır. Özellikle kitle iletişim araçları fitness iletişimine uygun görünen bireyleri ön planda tutarak bu kişilere özel önem ve ilgi göstermektedir. İnsanlar kabul olan görünümün bu olduğuna inanarak kısa sürede fitness bedenine uygun bir görünüme sahip olmak için sağlıklı olup olmadığına bakmaksızın çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. Bilimsel anlamda zararlı olduğu ispat edilen veya bilimsel anlamda herhangi bir katkısının olup olmadığı onaylanmayan bir sürü ürün, hap vb. kitle iletişim araçlarından pazarlanmaktadır. Özellikle ünlüler, bilineneler ve influencerler bu ürünlerin pazarlanmasında aracı olmaktadır. Nihayetinde sonu ölümlere ulaşan bir sürü istenmeyen olay yaşanabilmektedir.

Sağlık idealinin çeşitli tahlillerle sizi normalleştiren bir alt ve üst limiti olmasına rağmen onun yerini alan sağlık idealini ikinci plana atan fitnessin sınırı bulunmamaktadır (Bauman, 2017b, s.82-83). Form tutma arzusu asla sona ermemelidir ve bu arzunun nihai durağı yoktur. Şu an için formda olabilirsiniz lakin bunun daha iyi bir form şekli muhakkak vardır. Burada ilaç sanayi ve çeşitli kozmetik firmaları daha formda olmanın ve kendini beğenmenin sadece spor yapmakla değil en yeni ticari ürünlerle başarılabilirliğini çoktan kendinden menkul hale getirmişlerdir.

İnsanların sağlıklarını koruması, vücutlarını geliştirmesi ve yüksek spor performansına ulaşması kararlı, düzenli ve dengeli beslenme ile gerçekleştirilebilir (Sezer & Şahin, 2023, s.182). İnsanların sağlıklarına ilişkin durumları görüntüleriyle değil çeşitli tahliller, analizler ve görüntüleme teknolojileri ile anlaşılabilir. Bunun haricinde takviyeler, haplar, aşular ve çay gibi sıvı gıda kullanımları bilinçli yapılmadıkları ve sağlık referanslarıyla desteklenmedikleri müddetçe ölümcül sonuçlar meydana gelebilmektedir. Bu da sağlık iletişimi okuryazarlığının ne derece önemli olduğunu gözler önüne sermektedir.

Ayrıca sağlığa ilişkin durumların kapitalizm ile yakın ilişkisi insanların daha bilinçli olmalarını elzem hale getirmektedir. Şöyle ki sağlığı bozabilecek

yardımcı ürün hazırlayan ve pazarlayan birçok yapı aynı zamanda sağlığın yeniden kazanımını sağlayacak ilaçların üretiminde de tekeli ellerinde tutmaktadır. O halde telafisi çok zor olan veya mümkün olmayan sağlığa ilişkin bilinç kazanımının ne derece önemli olduğu akademik bağlamda da üzerine yoğunlaşılması gereken bir konu olarak merkeze alınmalıdır.

Extended Abstract

In biopolitics and physical training, the aim was to develop the human body rationally and make it healthy, strong and agile (Karaburun, 2023, p.75). This situation coincided with the general logic of modernity. Because modernity prioritized the health of the body rather than its appearance. In the postmodern period, the appearance of the body has become more valuable than its health.

Fitness means to consumers in the consumer society what health means to producers in the production society (Bauman, 2018a, p.123). While both fitness and health refer to a physical condition, the contents and aspects of these two concepts are quite different from each other. Fitness has no upper limit, as fitness is associated with yet undiscovered pleasures. So, what defines fitness is the rejection of boundaries. No matter how fit and beautiful the body is, the possibility of making it more fit and beautiful makes fitness an object of desire. Even if there is no unfit condition, the thought of being unfit should disturb the fitness consumer's mind.

Research has shown that people's desire to look muscular is more decisive in fitness than their desire to be healthy (Boz et al., 2023, p.5). Again, studies have revealed that the use of supplements and ergogenic aids is significant in people doing fitness (Boz et al. 2023, p.9). Perçinci & Kıbçak revealed that this rate is around 90 percent (2020, p.196). There are also findings that people who buy nutritional supplements prefer these products through word-of-mouth communication (Dal, et al. 2017, p.464). Those who do fitness sports tend to use supplements and ergogenic supplements; This reveals that they tend to use uncontrolled products and that this situation is not compatible with health ethics (Sezer & Şahin, 2023, p.170).

In this study, it has been tried to reveal how health is devalued, and human life is sacrificed for appearance in the transformation from health communication to fitness communication in the postmodern understanding. Again, in this study, an effort has been made to express that the health-related references of modern times are more valuable than appearance and that modern

health references (outputs of analysis, analysis, imaging, etc.) should gain value again. In the research (Web of Science, Scopus, DergiPark, etc.), no study was found regarding Zygmunt Bauman's fitness communication. In this sense, the study is considered important because it is the first. Again, since this study is the first, it is highly likely that it will pave the way for future studies.

The study is a qualitative research based on descriptive analysis. Descriptive analysis is the name given to presenting the subject with the richness of the literature on subjects that do not need in-depth analysis. This method is more superficial than content analysis. This method is especially used to reveal situations where it is clear what they are. Again, the conceptual framework, data evaluation, definition and interpretations in the study caused this method to be preferred in the study. The fact that there are tens of thousands of accounts sharing about fitness communication on social media platforms (the shares of 548 accounts are paid) was considered an important factor in choosing descriptive analysis in the study.

The conceptual framework of the study consists of the concepts of fitness, bikini fitness, ergogenic aid/food supplement, additive nutrition, wellness, health communication and fitness communication. While creating the conceptual framework of the study, attention was paid to the theory content.

While being healthy is one of the main goals in the society of producers, the ideal of fitness is important in the society of consumers. At first glance, it may seem that being healthy, and fitness open the same door. But in reality, these two concepts are almost diametrically opposed to each other. According to Bauman, health; the essential and describable of one's body and soul; Similarly, fitness is a state that can be measured precisely, whereas fitness is a state that cannot be described, cannot be measured precisely and whose boundaries cannot be determined (Bauman, 2017a, p.123). While health has various values determined and assigned by science, the shape of the body is shown as a value in itself, rather than the resulting analyzes in fitness. While adhering to the rules in health is the main goal, fitness wants to exceed all goals. Being healthy has certain reference lines, and while these lines make a judgment by considering the before and after, there is no such thing as before and after of fitness. Finally, fitness has become consumption itself, as the access point and destination line are not clear.

There are no objective standards that determine whether the appearance achieved by the body in fitness is truly satisfactory (Bauman, 2018a, p.124). Since there is no ideal in being fit, there is no way to know how close or far you are

from the target situation. For this reason, fitness is uncertain, as in fluid logic, and it is necessary to constantly struggle in this uncertainty. The individual who devotes himself to the struggle to keep his body fit has to constantly do something and consume supporting products. It is necessary to be flexible in order to change. In this sense, being obsessively slave to the body has become both a duty and an obligation. For the consumer society, individuals' obsession is vital to the continuity of the system.

Fitness, which is the definition of a desirable physical state, actually means separation from health (Bauman, 2011, p.274). First, health is a norm, and the definition of norms is distinct. Keeping in shape [fitness/wellness] is a blurry and difficult to understand concept. It is not clear where keeping in shape will reach its end. Keeping fit is a goal that the individual cannot reach, a form of temptation that cannot be satisfied. Second, fitness is not an experience that can be compared either subjectively or objectively. Since precision is an achievement between people, the individual trying to keep in shape cannot fully predict where he is and what he can do. Thirdly, in the fitness game, the player is the person who uses both the tool and the tool simultaneously. One's body can give one pleasure. A person can experience excitement by looking at his body. But it is the body that is the collector of excitement. Therefore, the person who shapes the body is both the owner of that body, its trainer and guide, and at the same time an abstract entity from the body.

People can protect their health, develop their bodies and achieve high sports performance with a determined, regular and balanced diet (Sezer & Şahin, 2023, p.182). People's health conditions can be understood not by their images, but by various tests, analyzes and imaging technologies. Apart from this, the use of liquid foods such as supplements, pills, vaccines and tea can have fatal consequences unless they are made consciously and supported by health references. This reveals how important health communication literacy is.

In addition, the close relationship between health-related situations and capitalism makes it essential for people to be more conscious. Namely, many structures that prepare and market auxiliary products that may harm health also hold the monopoly in the production of drugs that will restore health. Therefore, the importance of gaining awareness about health, which is very difficult or impossible to compensate for, should be taken into the center as an issue that should be focused on in the academic context.

Kaynakça

- Aslan, M.& Orhan, N. (2010). Obezite tedavisinde yardımcı olarak kullanılan doğal ürünler, *Mised*, 23 (24), 91-105.
- Bardak P., N., & Kıbçak, N. (2020). Body building yapan erkeklerin besin desteği kullanım durumlarının antropometrik ölçümleri ile ilişkisinin değerlendirilmesi. *Spor Ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 11(3), 196-206. <https://doi.org/10.17155/omuspd.694050>
- Bauman, Z. (2011). *Bireyselleşmiş toplum*, (Çev. Yavuz Alogan). Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2013). *Postmodernizm ve hoşnutsuzlukları*, (Çev. İsmail Türkmen). Ayrıntı Yayınları
- Bauman, Z. (2017). *Akışkan modernite*. (Çev. Sinan Okan Çavuş). Can Sanat Yayınları.
- Bauman, Z. (2017b). *Akışkan modern dünyadan 44 mektup*. (Çev. Pelin Siral). Habitus Yayıncılık
- Bauman, Z. (2018). *Akışkan hayat*. (Çev. Akın Emre Pilgir). Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z.(2018b). *Parçalanmış hayat postmodern ahlak denemeleri*, (Çev. İsmail Türkmen). Ayrıntı Yayınları
- Bayramoğlu, A., Demir, P., & Buzkurt, S. (2021). Üniversite öğrencilerinin zayıflama haplarına yönelik tutumları. *Turkish Journal of Science and Health*, 2(2), 48-53. <https://doi.org/10.51972/tfsd.837158>
- Benardot, D. (2012). *Advanced sports nutrition*. Human Kinetics
- Bodet, G. (2006). Investigating customer satisfaction in a health club context by an application of the tetraclasse model. *European Sport Management Quarterly*, 6, 149-165.
- Boz, E., Sert, T., Aksoy, Ö. F.&Demirbaş, N. (2023). Üniversite öğrencilerinin kas görünüm memnuniyet düzeyleri ile fiziksel aktiviteye katılım motivasyonları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Dede Korkut Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-16.
- Cihan, B.& Bozo, Ö. (2012). Genç yetişkin kadınlarda zayıflama haplarına yönelik tutumları ölçen bir ölçeğin geliştirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 15 (30), 63-69
- Çağlayan, D. & Koz, M. (2020). Vücut geliştirme sporu ile ilgilenen kişilerde kas yoksunluğu belirtilerinin incelenmesi: Samsun ili örneği. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(4), 180-192. doi:10.33689/SPORMETRE.734424

- Çavdar, B., Cinel, Y., Bayazıt, B.&Yılmaz, O. (2018). Fitness merkezlerinde egzersiz yapan bireylerin supplement kullanımı ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 19-28.
- Çimen, Ü. (2020). Aile hekimliği uygulamasının sağlık iletişimi bağlamında değerlendirilmesi ve Erzurum ili örneği. *EKEV Akademi Dergisi* (82), 463-486.
- Dal, S., Çavuşoğlu, S. B., & Karaman, Ö. (2017). The effect of Word of Mouth (WOM) communication on the fitness center participants' decision making process about nutritional supplements purchase. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(2), 456-466. <https://doi.org/10.24289/ijsser.271085>
- Djafarova, E. & Thompson, M.(2020) , Exploring the aredibility of fitness Instagram micro-celebrities on young British males, athens. *Journal of Mass Media and Communications*, 6(2), 131-14
- Durmaz, M., & Özcan, A. K. (2021). Sosyolojik bağlamda fitness sporunun beden algısı üzerine etkisi: Bursa örneği. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 56-79.
- Eraslan, A., Alvurdu, S., & Bıyıklı, T. (2020). Fitness ve wellness eğitmenliği: Kavramsal bir yaklaşım. *Gazi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 25(2), 127-139.
- Erdogan, T., Bayraktar, Y., Ucan, F., & Atilgan, S. S. (2022). The efect of perceived stress on organizational silence in emergency service doctors in Turkey: the mediating role of emotional intelligence. *Front Pub Health*, 10, 14-39.
- Erkekoğlu, P., Baydar, T.&Şahin, G. (2009). Geriatrik grupta obezite tedavi yaklaşımlarının toksikolojik açıdan değerlendirilmesi-II: obezite tedavisinde kullanılan ilaçlar. *Turkish Journal Of Geriatrics*, 12 (4), 202-216.
- Ertekin, İ. (2017). *Sağlık iletişimi*. Gece Kitaplığı.
- Gadak A., Pular, A. (2021) Fitness merkezine giden bireylerin egzersiz bağımlılıklarının incelenmesi. *SPORTIVE*, 4(2), 12-23.
- Galaz, G. A. (2013), An overview on the history of aports nutrition beverages, *Nutrition and Enhanced Sports Performance*, 205-210. DOI:[10.1016/B978-0-12-396454-0.00020-5](https://doi.org/10.1016/B978-0-12-396454-0.00020-5)
- Giray, B., Erkekoğlu, P.& Şahin, G. (2009). Zayıflama amacıyla kullanılan çok etken maddeli bazı preparatların toksikolojik açıdan değerlendirilmesi: Fen-Phen ve Usnik Asit. *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 29(2), 131-148.

- Kaner, G., Karaalp, C.& Seremet-Kürklü, N. (2017). Üniversite öğrencileri ve ailelerinde bitkisel ürün kullanım sıklığının ve bitkisel ürün kullanımını etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi*, 74(1), 37-54. DOI: 10.5505/TurkHijyen.2016.21347
- Karaburun, M. (2023). *Osmanlıca spor basını ve biyopolitika*(Ed. Ö. Alanka). Efe Akademi Yayınları.
- Katra, H., Günar, B. B., Korkmaz, N.& Özçelik, O. (2022). Vücut geliştirme egzersizi yapan erkeklerin ergojenik yardımcı kullanma durumlarına göre kaslı olma dürtüsü düzeylerinin incelenmesi.*Gazi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 27(1), 57-68. <https://doi.org/10.53434/gbesbd.1008883>
- Kvasoğlu, İ., & Macit, A. (2018). Denetimdeki bedenler: Bikini Fitnessta üretilen kadınlık kimliği.*Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 42-67
- Korkut, Y. (2023). Sağlık iletişimi bağlamında sağlık profesyonellerinin sosyal medyayı kullanım pratikleri: Youtube örneği. (Ed.Ö. Alanka). *İletişim ve Medya Çalışmaları içinde*. Efe Akademi Yayınları. 117-129.
- Özdemir, Ç, H. Ö. (2020). Sosyal medyada ikna: spor ve fitness alanındaki Instagram Influencer'larının ikna edici konuşma edimlerini kullanımları üzerine bir inceleme.*Anasay(12)*, 113-129. <https://doi.org/10.33404/anasay.713548>
- Özer, N. P., & Yazar, A. E. (2023). Türkiye'de fitness dergi reklamlarında insan bedeninin sunumu. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(50)*, 184-203. <https://doi.org/10.52642/susbed.1224446>
- Öztürk, T. (2017). Spor salonlarına giden kişilerin genel beslenme alışkanlıkları, katkılı besinler ve gıda takviyeleri hakkındaki bilgi düzeyleri, görüş ve tutumları. Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*.
- Saraçoğlu, A.& Ergun, B. (2006). Türkiye'de satılan bazı bitkisel zayıflama çaylarının içerikleri ve bu çayların kullanımına bağlı ortaya çıkabilecek istenmeyen etkiler. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 26,355-63.
- Sezer, D., & Şahin, M. (2023). Sporda supplement ve ergojenik yardımcıların kullanımının etik açıdan incelenmesi. *Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 170-185.
- Söyler, D.Y., Karahüseyinoğlu, F., & Nacar, E. (2022). Fitness merkezlerine giden bireylerin zayıflama haplarına yönelik tutumlarının incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(2), 25-39.
- Suiçmez, M. (2018). Medyada kadın bedeninin ötekileştirilmesi: Victoria's Secret modeli. *Middle Black Sea Journal of Communication Studies*, 3(2), 67-84.

- Swarbrick, M. (1997). A wellness model for clients. *Mental Health Special Interest Section Quarterly*, 20, 1-4
- Şemşek, Ö., Yüктаşır, B. Ve Şemşek, S. (2010). Ergojenik yardımcı olarak kullanılan besin supplementleri. *Atatürk Üniversitesi BESYO Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(3), 74- 81.
- Şentürk, G., & Göbel, P. (2023). The relationship between body composition and self-esteem and body image in male bodybuilding athletes. *International Journal of Exercise Psychology*, 5(1), 09- 14. <https://doi.org/10.51538/intjouexerps yc.1250281>
- Tel, M., Aksu, A., & Erdoğan, R. (2019). Fitness spor merkezlerine devam eden bireylerin spor merkezlerini tercih etme ve yeterlilik düzeylerinin araştırılması. *Spor Eğitim Dergisi*, 3(2), 98-105.
- Top 242 Weight Loss Influencers (2024, February 06). *Work with the top 232 weight loss influencers on the world's largest influencer Marketplace*. <https://collabstr.com/top-influencers/weight-loss>
- Ulusoy, Y., & Özer, M. K. (2021). Fitness merkezi eğitmenlerinin besin destekleri ve steroid kullanımına yönelik yaklaşımlarının incelenmesi. *Sağlık Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 19-29.

Hesaplamalı Sosyal Bilimlerden Ne Anlamalıyız? Bir Literatür İncelemesi*

Hasan Tutar** & Esra Ayaz***

ÖZ

Hesaplamalı Sosyal Bilimler, karmaşık sosyal olguları analiz etmek ve anlamak için hesaplamalı yöntemlerden ve veri odaklı yaklaşımlardan yararlanan disiplinler arası bir alanı temsil etmektedir. Bu literatür incelemesi, Hesaplamalı Sosyal Bilimler alanındaki önemli gelişmeler, metodolojiler ve uygulamalar hakkında genel bir bakış sağlamayı amaçlamaktadır. Araştırmada başlangıçtan bugüne yayınlanan ve çeşitli akademik veri tabanlarından elde edilen bilimsel makaleler, kitaplar ve araştırma makaleleri üzerinde sistematik bir inceleme gerçekleştirilmiştir. İnceleme, Hesaplamalı Sosyal Bilimlerin ilk aşamalarından olgun bir alana doğru evrimini vurgulamakta ve ajan tabanlı modelleme, ağ analizi, makine öğrenimi ve doğal dil işleme dahil olmak üzere çeşitli hesaplama tekniklerini tartışmaktadır. Kısaca Hesaplamalı Sosyal Bilimler, sosyal bilimlerin geleneksel yöntemlerini genişletip güçlendirerek sosyal sistemlerin daha iyi bir şekilde anlaşılmasına ve yönetilmesine katkıda bulunan bir disiplin olarak görülmektedir. Hesaplamalı Sosyal Bilimler, karmaşık sosyal sistemler hakkında bir anlayış kazanmak için güçlü bir araç olarak gelişmeye devam etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Hesaplamalı Sosyal Bilimler, Literatür Taraması, Doğal Dil İşleme, Bilgisayar Bilimleri, Sosyal Fenomenler

Makale Türü: Derleme Makale

Başvuru Tarihi: 15.05.2024

Kabul Tarihi: 11.06.2024

* Bu makale TÜBİTAK tarafından desteklenen 122G157 numaralı proje kapsamında üretilmiştir.

** Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, hasantutar@ibu.edu.tr, 0000-0001-8383-1464

*** Dr., Bağımsız Araştırmacı, esraayaz92@hotmail.com, 0000-0003-1641-2803

What Should We Understand from Computational Social Sciences? A Literature Review*

Hasan Tutar** & Esra Ayaz***

ABSTRACT

Computational Social Science represents an interdisciplinary field that leverages computational methods and data-driven approaches to analyze and understand complex social phenomena. This literature review aims to overview key developments, methodologies, and applications in Computational Social Science. A systematic review of scholarly articles, books, and research papers published since its inception and retrieved from various academic databases was conducted. The review highlights the evolution of Computational Social Science from its early stages to a mature field and discusses various computational techniques, including agent-based modeling, network analysis, machine learning, and natural language processing. In short, Computational Social Science is seen as a discipline that contributes to a better understanding and management of social systems by extending and strengthening the traditional methods of the social sciences. Computational Social Science continues to evolve as a powerful tool for understanding complex social systems.

Keywords: Computational Social Science, Literature Review, Natural Language Processing, Computer Science, Social Phenomena

Article Type: Review Article

Submitted: 15.05.2024

Accepted: 11.06.2024

* This article was produced within the scope of the project, numbered 122G157, and supported by TUBITAK.

** Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal University, hasantutar@ibu.edu.tr, 0000-0001-8383-1464

*** Dr., Independent Researcher, esraayaz92@hotmail.com, 0000-0003-1641-2803

Giriş

Sosyal bilimler, bilim insanlarının analiz birimi haline getirebildikleri olay ve olguları inceleyen geniş bir alanı kapsamaktadır. Giderek insan hayatının büyük bir kısmının dijital dünyada geçmeye başlaması sosyal bilimlerin araştırma yöntemlerinin dijital ayak izlerini takip edecek şekilde gelişmeye başlamasına katkı sağlamıştır. Sosyal bilimler alanı, insanlar arası ilişkiler ve toplumla alakalı konularla ilgilidir. Bu alandaki konuların karmaşıklığı hesaplamalı sosyal bilimlerin doğmasına önemli ölçüde etki etmiştir. Geleneksel araştırma yöntemlerinin sınırlılığı sebebiyle keşfedilmesi gereken pek çok sosyal problem bulunmaktadır. Bu problemleri çözebilmek için hesaplama teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ve sosyal bilimler alanındaki önemli çalışmalar sayesinde hesaplamalı sosyal bilimler ortaya çıkmıştır. Toplumla ilgili konuların incelenmesi ve araştırılması için bilgiye ulaşmakta izlenen yollar ve yöntemler farklıdır (Neuman, 2014: 2; Toole, Lin, Muehlegger, Shoag, González ve Lazer, 2015). Bu literatür incelemesinde hesaplamalı sosyal bilimler üzerinde durulmaktadır. Araştırmanın verileri son dönemlerde önem kazanan bilgisayar bilimleri, doğal dil işleme ve sosyal bilimlerin kesişim noktası olarak hesaplamalı sosyal bilimler ile ilgili ikincil kaynaklardan toplanarak analiz edilip çeşitli öneriler bulunulmuştur.

Hesaplamalı sosyal bilimler (HSB), karmaşık sosyal fenomenleri incelemek ve modellemek için sosyal bilimlerin unsurlarını bilgisayar bilimi ve veri analizi teknikleriyle birleştiren disiplinler arası bir alandır. İnsan davranışı ve sosyal etkileşimlerle ilgili büyük veri kümelerini toplamak, işlemek, analiz etmek ve simüle etmek için hesaplama yöntemlerini ve araçlarını kullanmayı içerir. HSB, veri odaklı araştırma ve hesaplamalı modelleme merceğinden çeşitli sosyal, politik, ekonomik ve kültürel konulara ilişkin yeni perspektifler kazanmayı amaçlar. Sosyal bilimler uzun zamandır insan davranışlarını ve toplumsal yapıları deşifre etmeye çalışırken, bu alanda gelişen dijital teknolojiler yeni fırsatlar ve zorluklar sunmaktadır. Çevrimiçi ortamların sunduğu veri bolluğu ve söz konusu verileri analiz edebilme yetenekleri, bu bilimin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu alanın evrimi, disiplinler arası yaklaşımların giderek daha yaygın hale geldiği geniş bir eğilimi yansıtmaktadır. HSB, bilgisayar bilimleri, istatistik, matematik ve geleneksel sosyal bilimlerden yararlanarak insan toplumuna ilişkin anlayışı zenginleştiren geniş bir bakış açısı sunarken, ayrıca hesaplamalı metodolojileri benimseyerek, küçük ölçekli anketlerin ve mülakatların sınırlarını aşarak araştırmacıların toplumsal

dinamikleri daha önce görülmemiş bir ölçekte ve derinlikte keşfetmelerini sağlamaktadır (Snee, Hine, Morey, Roberts ve Watson, 2016; Toole vd., 2015; Lazer vd., 2009). Kavram, bir açıdan geniş bir perspektiften sosyal ihtiyaçlara cevap verebilmek için yeni bir alan olarak, bir yandan da yeni yöntemlerle toplumların sosyal ağlarda ve dijital ağlarda bıraktıkları ayak izlerini takip etmek imkânı sunmaktadır.

21. yüzyılda toplumun işleyiş, iletişim ve gelişim biçiminde benzeri görülmemiş bir dönüşüm yaşanmaktadır. Bu köklü değişimde, bağlantı ve etkileşim biçimlerini yeniden şekillendirmekle kalmayıp aynı zamanda derin bir dijital ayak izi bırakan dijital teknolojiler belirleyici olmaktadır. Genellikle devasa veri kümeleri şeklinde olan dijital ayak izi, insan davranışını ve toplumsal dinamikleri şekillendirmektedir. Bu süreçte gelişen HSB (Computational Social Sciences-CSS), bu veri açısından olağanüstü zengin ortama güçlü ve yenilikçi bir yanıt olarak ortaya çıkmıştır (Toole vd., 2015; Lazer vd., 2009; Strohmaier ve Wagner, 2014). HSB, geleneksel sosyal bilimlerin en son hesaplama teknikleriyle birleşimini temsil etmekte ve insan toplumunun karmaşık dokusunu inceleyip yorumlayabilme olanağı veren benzersiz bir bakış açısı sunmaktadır. Bu disiplinler arası alan, bir zamanlar geleneksel sosyal araştırmaların ulaşamayacağı soruları keşfetmek için yeni metodolojiler ve analitik araçlar sunarak bilimsel araştırmalara yeni boyutlar kazandırmaktadır.

HSB yalnızca geleneksel sosyal bilimleri güçlendirmekle kalmayıp, aynı zamanda yeni keşifleri katalize etme, inovasyonu teşvik etme ve verilerin bol olduğu ve anlama ihtiyacının sürekli arttığı bir çağda kanıta dayalı karar verme sürecine rehberlik etme potansiyeline sahip olduğu açıkça ortaya çıkıyor. HSB, veri analitiği, makine öğrenimi, ağ teorisi ve ajan tabanlı modellemenin gücünden yararlanarak, insan davranışının ve toplumsal olayların gizemlerini sadece birkaç on yıl önce hayal edilemeyecek şekillerde çözebilme imkânı vermektedir (Toole vd., 2015; Lazer vd., 2009; Strohmaier ve Wagner, 2014). İster çevrimiçi sosyal ağlarda bilgi yayılımının dinamiklerini anlamak, ister topluluklar içinde bulaşıcı hastalıkların yayılmasını modellemek veya politika değişikliklerinin ekonomik etkisini incelemek olsun, HSB bu yönde araştırmacılara kolaylıklar sağlamaktadır. Bu literatür incelemesinde, son zamanlarda gelişen HSB alanına bir giriş niteliğindedir. Bu alanı tanımlayan temel kavramları, metodolojileri ve uygulamaları keşfetmek amaçlanmaktadır. Hesaplama becerisini sosyal bakış açısı ile harmanlayan HSB'nin sunduğu sayısız olasılığı ve zorluğu araştırırken, bugün toplumun karşı karşıya olduğu en acil sorulardan bazılarının önemi özellikle vurgulanmaktadır.

Bilgisayar Bilimleri ve Sosyal Bilimlerin Kesişim Noktası Olarak Hesaplamalı Sosyal Bilimler

HSB, toplumsal sorunların ele alınmasında ve insan davranışını tahmin etmede önemli rol oynayan dinamik ve disiplinler arası bir alandır. Bu bilimin ortaya çıkışı, sosyal bilimcilerin istatistiksel verileri analiz edebilmek için bilgisayarları kullanmaya başladıkları 1960'lı yıllara kadar gidebilmektedir. HSB; insan davranışını, toplumsal dinamikleri ve sosyal etkileşimleri anlamının gerekli olduğu çok çeşitli alanlarda ve uygulamalarda kullanılan ve dijital verilere dayalı yeni bir araştırma tekniğidir. Araştırmacılar ve uygulayıcılar karmaşık toplumsal sorunları ele almak ve insan davranışları ve etkileşimleri hakkında fikir edinmek için hesaplama sosyal bilim tekniklerinden yararlanabilmektedirler. HSB alanı gelişmeye devam ettikçe, toplumsal sorunların ele alınması, karar verme süreçlerinin iyileştirilmesi ve insan davranışı ve sosyal sistemler hakkındaki anlayışın gelişmesi daha kolay olabilmektedir. Büyük ölçekli verilerin mevcudiyeti ve bilgi işlem teknolojisindeki ilerlemeler, gelecekte HSB'in kullanım alanının genişlemesine katkı sağlamaktadır (Lazer vd., 2009; Watts, 2011; Salganik ve Watts 2018; Gonzalez-Bailon, Borge-Holthoefer, Rivero ve Moreno, 2011).

Sosyal bilimler alanında 1960'larda, tepkisel olmayan ve tepkisel olan araştırma yöntemleri arasında bir ayrım yapılmış, tepkisel olmayan araştırma yöntemleri, araştırmacının araştırma bağlamına müdahale etmediği yöntemleri ifade etmek için kullanılmıştır (Salganik ve Watts 2018; Tufekci, 2014; De Choudhury, Kiciman, Dredze, Coppersmith ve Kumar, 2016). Tepkisel olmayan yöntem pozitivist paradigmadan hareket eder ve esasen keşif ve açıklama amaçlı araştırmalarda kullanılır. Sosyologların insanlar ve sosyal sistemler hakkında, soru sorarak (anket) veya davranışlarını doğrudan gözlemleyerek (etnografi) onları rahatsız etmeden veri toplamaları ve analizi tepkisel olmayan araştırma yöntemi örneğidir. Geleneksel olarak, tepkisel olmayan araştırma yöntemleri, insan faaliyetlerinin izlerini temsil edebilen fiziksel nesnelere dayanmaktadır. Genel olarak bu veriler bazen buluntu veriler, süreç verileri veya organik veriler olarak adlandırılmakta ve araştırmacının müdahalesinin olmadığı verilerden oluşmaktadır (Webb, Campbell, Schwartz ve Sechrest, 1966; Lee, 2000; Groves, 2011; Zhang, Wang, Xia, Lin ve Tong, 2020). Tepkisel olmayan verilere dayalı araştırmalar keşfetmeye ve açıklamaya dayalı nicel araştırmalar iken, araştırmacının araştırma sürecine aktif bir aktör olarak katıldığı ve anlamaya yönelik analizler içeren nitel araştırmalar ise tepkisel sosyal bilimler olarak

sınıflandırılmaktadır. Ancak bugün HSB getirdiği yeni yaklaşımlarla araştırmacılara tepkisel ve tepkisel olmayan yaklaşımları bir arada kullanma olanağı vermektedir.

İnternetin ve bilgisayar bilimlerinin ortaya çıkması ve gelişmesi sosyal bilim araştırmalarında önemli fırsatlar sunmaktadır. Çevrimiçi etkileşimlerin ve ilişkilerin kenara atılmayacağı fark edilmesi sosyal bilimcilere çalışmalarını için oldukça önemli bir alan sunmaktadır. Sosyal bilim araştırmacılarının yöntemlerini bu yeni alanın kendine özgü özelliklerinden bağımsız olarak düşünmemeleri büyük önem arz etmektedir. Çevrimiçi etkileşimlerin ve dijital teknolojilerin etkilerinin artması internet ve diğer sosyal medyayı geniş bir araştırma alanı haline getirmiştir (Snee vd., 2016; Toole vd., 2015; Lazer vd., 2009; Strohmaier ve Wagner, 2014). İnternetin ve sosyal medyanın geniş veri imkanıyla hesaplamalı sosyal bilimciler genellikle insanların sosyal durumlarda nasıl düşündüklerini /hissettiklerini ve davrandıklarını incelemeye geniş imkanlar sunmaktadır. Bu nedenle HSB, World Wide Web'deki sosyal hesaplamalı sistemlerin mühendislerini insan sosyal davranışını anlamak için modeller, yöntemler ve tekniklerle donatabilmekte ve mühendislik sistemleri için bir temel sağlayabilmektedir. Çeşitli bilgileri aramak için kullanılan dijital veri tabanları dışılınlar arası yaklaşımlar için büyük fırsatlar sunmaktadır. Dijital sistemler tarafından yönlendirilen sosyal hesaplama sistemleri ve makinelerin algoritmik hesaplamaları "sosyal makineler" olarak adlandırılan yeni toplumsal yapıların analizinde büyük olanaklar sağlamaktadır.

Sosyal-bilişimsel sistemler, diğer yazılım sistemlerinden farklı olarak, insan sosyal davranışını büyük ölçekte anlama ve modelleme imkânı vermektedir. Bununla birlikte insan sosyal davranışını tam olarak anlamadan yeni sosyallik biçimlerini ve genel olarak insan davranışlarını anlamak kolay değildir. Bu durum, sosyal bilimleri "sosyal-bilişimsel sistemler" yani yeni bir yazılım sistemi haline getirmektedir. Web üzerindeki büyük ölçekli uygulamaların mühendisliğine yönelik etkili bir yaklaşım, insan sosyal davranışının daha derinlemesine incelenmesine olanak tanımaktadır. Ancak internette insanın sosyal davranışını anlamaya yönelik mevcut yaklaşımlar sınırlı ve uygulama odaklıdır (Preece, 2001; Helic ve Strohmaier, 2011; Mann, 2016: 469). HSB söz konusu sınırlılıkları ve kısıtları aşmanın önemli bir aracı olarak işlev görmektedir ve veri çokluğu nedeniyle sosyal bilim araştırmacılarına geleneksel yöntemlerin sunmuş olduklarından daha yüksek doğrulukta sonuçları ortaya çıkarmalarına olanak sağlamaktadır.

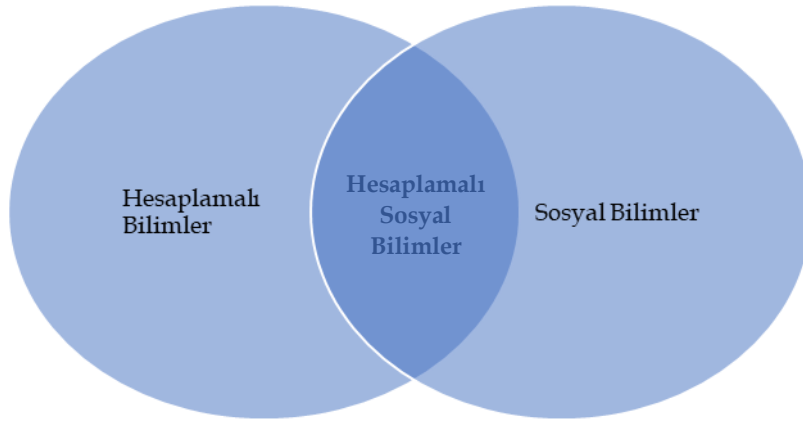
HSB yapısı itibariyle, sosyal olguları hesaplamalı yöntemler ve büyük ölçekli veriler kullanarak incelemek ve analiz etmek için bilgisayar bilimi ve sosyal bilimleri birleştiren disiplinler arası bir alandır. Sosyal bilimlerdeki konuların analizi için ampirik verilerin elde edilmesine yönelik geleneksel yöntemler, sosyal araştırma ilkeleri üzerine kurulmuştur. Bu prosedürler konvansiyonel şekilde anketler kullanılarak elde edilen verilere dayalı olarak gerçekleştirilmektedir. Geleneksel yöntem sadece yoğun kaynak kullanımını gerektirmekle kalmamakta, aynı zamanda temsil edilebilirlik ve diğer doğal sınırlamalar sebebiyle önemli yetersizliklere neden olmaktadır (Lazer vd., 2009; Liu vd., 2018; Neuman, 2014: 10).

Cep telefonu verileri, banka işlemleri, sosyal medya kullanımı gibi arkasında dijital iz bırakan veriler HSB'nin doğal davranış verisi örnekleridir. Simülasyonlar ise genelde bu doğal davranış verileri doğrultusunda olası senaryolar dahilinde yapay veriler üretmektir. Cep telefonu kullanım verilerinden öğrenilmiş hareketlilik modelleri ile bir şehirde ya da ülkede salgın hastalık ortaya çıkarsa bu durumun nasıl yayılabileceğini yapay olarak sentezleyerek ona göre çıkarımlar simülasyon tekniğini ifade etmektedir (Bosetti, Poletti, Stella, Lepri, Merler ve De Domenico, 2019; Amballoor ve Naik, 2020; Metaxas ve Mustafaraj, 2014). Aynı zamanda yaygın ve etkili bir sosyal medya aracı olan Twitter verileri ile acil durumları izlemek hesaplamalı sosyal bilim için iyi bir örnektir. Herhangi bir yerde yangın olayına tanık olan insanların Twitter uygulamasını kullanarak bunu duyuracakları varsayımı ile sanal bir yangın kulesi diğer bir simülasyon örneğidir (Amballoor ve Naik, 2020; Metaxas ve Mustafaraj, 2014; Cameron, Power, Robinson ve Yin, 2012).

HSB, dijital teknolojiye ilerlemeler, büyük verilerin kullanılabilirliği ve toplumsal sorunların artan karmaşıklığı nedeniyle hızla gelişmeye devam etmektedir. Alandaki araştırmacılar, toplumlarının dinamiklerini anlamak, tahmin etmek ve şekillendirmek için hesaplamalı yöntemleri etkili bir şekilde kullanmaktadırlar. Bu pratik imkânı HSB'nin, disiplinler arası araştırmalarda yaygın olarak kullanılmasını sağlamaktadır (Lerman ve Hogg 2010; De Choudhury vd., 2016; Kiciman, Counts ve Gasser, 2017). Teknoloji ve veri toplama yöntemleri ilerledikçe HSB, muhtemel uygulama alanı genişlemeye ve karmaşık toplumsal fenomenlerin derin analizine önemli katkı sağlayacağı ileri sürülebilir. Ancak HSB büyük veri bolluğu sayesinde olay ve olguların daha derinlemesine anlaşılması konusunda büyük umutlar vaat ederken, aynı zamanda bazı zorluklarla da karşı karşıyadır (Gonzalez-Bailon vd., 2011; Tufekci 2014; Lerman ve Hogg 2010). Etik kaygılar, mahremiyet sorunları ve veri toplama

ve analizindeki potansiyel önyargılar söz konusu sorun alanlarından bazılarıdır. Ayrıca, HSB'nin disiplinler arası yapısı, bilgisayar bilimcileri, sosyal bilimciler ve alan uzmanları arasında iş birliğini gerektirmektedir. Söz konusu iş birliğinin sağlanamaması durumunda alanın tüm potansiyelinden yararlanmak kolay olmayabilir.

Şekil 1. Sosyal Bilimler ve Bilgisayar Bilimlerinin Kesişim Noktası Olarak Hesaplamalı Sosyal Bilimler

HSB, klasik araştırma yöntemlerinin ölçeğini büyütme haricinde bazı olanaklar sağlamaktadır. Örneğin Covid 19 pandemisi sürecinde cep telefonu uygulamaları sayesinde gerçekçi hareketlilik simülasyonları ile senaryolar test edilmiş, karantina süreçleri izlenmiş ve pandemi sürecindeki politikaların sonuçları analiz edilebilmiştir. Çevrimiçi veriler mevcut bilimsel ve matematiksel teknikler aracılığıyla çıkarılabilmekte ve tahmin edilebilmektedir. Bu dijital ayak izleri sayesinde gerçek dünyanın mekanizmalarını doğru bir şekilde yansıtılabilmektedir. Teknolojik sınırlamalar ve gizlilik problemleri sebebiyle önceki araştırmalarla ilgili verileri kolaylıkla toplanıp incelenememektedir (Oliver vd., 2020; Jia, Lu, Yuan, Xu, Jia ve Christakis, 2020; Zhang vd., 2020). GPS koordinatları, topluluk üyeleri ve iletişim sıklığı gibi ayrıntılı kişisel verilere günümüzde kolaylıkla ulaşılabilmektedir. Bu tür verilerden yararlanmak insanların sosyal olgularına yönelik paha biçilmez öngörüler elde edebilmelerinde olanak sağlayabilmektedir.

Hesaplamalı Sosyal Bilimlerin Kullanılabileceği Araştırma Alanları

Günümüzde gelişmiş araştırma tekniklerinin yardımıyla çeşitli verilerin erişilebilirliği, araştırmacıların ilgilendikleri araştırma konularını ve yöntemlerini önemli ölçüde kolaylaştırmakta ve bu tür veriler kullanılarak

geleneksel sosyal konuların yeni bir bakış açısıyla araştırılması sayesinde sosyal olgular da daha derinlemesine keşfedilebilmektedir. Ayrıca verilerin sürekli mevcut olması sayesinde yeni araştırma tekniklerinin ve konularının test edilmesi mümkün olabilmektedir. Kavramın ortaya çıkmasıyla beraber artık insan dinamikleri üzerine araştırma konularına veri odaklı açıdan bakılabilmektedir (Cioffi Revilla, 2014; Bedru vd., 2020; Xia, Wei, Yu, Zhang ve Xu, 2019). Tıpkı Galileo'nun teleskopu fiziksel evreni gözlemlemek ve anlayabilmek için temel araç olarak icat etmesi gibi, hesaplamalı sosyal bilimciler de geleneksel sosyal bilim disiplinini yeniden analiz etmek için gelişmiş ve güçlü hesaplama araçlarından yararlanmaya çalışmaktadırlar.

HSB'nin bir çalışma alanı olarak ortaya çıkması, farklı alanları ve ölçekleri kapsayan tamamlayıcı ve sinerjik açıklamaların geliştirilmesini gerekli kılarken, sosyal bilimler, siyaset bilimleri, ekonomi bilimi, iletişim çalışmaları ve bilgisayar bilimleri dahil olmak üzere çeşitli alanlarda geniş uygulama alanına sahiptir (Lazer vd., 2009; Mogos, Mogos ve Florea, 2015; Snee vd., 2016). Sosyal davranışları incelemek, salgınları tahmin etmek, simülasyonlar yapmak ve olası muhtemel durumları modellemek, grup dinamiklerini ve sosyal medya verilerini analiz etmek için HSB uygun araçlar sunmaktadır (Lazer vd., 2014; Lehmann-Willenbrock, Hung ve Keyton, 2017; Metaxas ve Mustafaraj, 2014; Amballoor ve Naik, 2020).

Cioffi Revilla (2010) tarafından önerilen HSB kavramı hesaplamalı yaklaşımların ve bir dizi farklı araştırma metodolojisinin ortak kullanımına sahip sosyal disiplinleri içermektedir. Bunlar: sosyal simülasyon, karmaşıklık modellemesi, sosyal ağ analizi, otomatik bilgi çıkarımı ve coğrafi bilgi sistemleridir (Bonaventura ve Consoli, 2013; Bosse ve Gerritsen, 2010):

Sosyal simülasyon: Sosyal olguların simülasyon modelleri, bilgisayarların veri analizi amacıyla ilk kez kullanılmaya başlanmasından kısa bir süre sonra sosyal bilimlerde ortaya çıkmış ve böylece çağdaş HSB araştırmaları için yeni temeller oluşturmuştur. Hem sosyal araştırmalar hem de politika analizi için hesaplamalı simülasyon modellerinin değerli bir özelliği; belirli bir hedef sistemin yeterince iyi geliştirilmiş bir modelini varsayarak, etkilerini (alternatif senaryolar) gözlemlemek için mevcut ve alternatif politikaları çalışmaya geniş imkân vermektedir.

Karmaşıklık modellemesi: Modelleme, bireysel davranışları toplumsal bir bağlamda simüle etmek için dinamik bir çerçeve sağlar. Denge dışı dinamiklerin analizi için kullanılan bu kavram ilkelere dayalı matematiksel sistemler

sağlamaktadır. Karmaşıklık modellemesi, analiz biriminin nasıl geliştiğini anlamak ve muhtemel tahmin tekniklerini bulmayı amaçlarken, aynı zamanda sanal ajanlar arasındaki etkileşimler modellenerek fenomenler ortaya çıkarılabilmekte ve özel (yerel) eylemlerin genel (küresel) modellere nasıl yol açabileceği incelenebilmektedir. Bu yaklaşım, kalabalık davranışı, trafik akışı ve yeniliklerin yayılması ile ilgili soruları araştırmak için oldukça elverişlidir. Hesaplamalı modeller ve simülasyonlar genellikle HSB de sosyal süreçleri yeniden oluşturmak ve hipotezleri test etmede kullanılabilir. Aracı tabanlı modelleme, sistem dinamiği modellemesi ve ağ modelleri, kullanılan yaygın modelleme yaklaşımıdır.

Sosyal ağ analizi: Sosyal ağlar insan etkileşimlerinin merkezini oluşturmakta ve HSB bu sosyal ilişkilerin yapılarını ve dinamiklerini incelemek için ağ analizinden yararlanır. Bu araç bilgi yayılımı, etki dinamikleri ve toplumsal ilişkilere ışık tutar. Sosyal ağ analizi, yapısal düğüm ve ilişki örüntüleri göz önüne alındığında sosyal grupların işlevselliği hakkında bilgi sağlamayı amaçlarken, esneklik, kırılabilirlik, ayrıştırılabilirlik, işlevsellik gibi doğrudan gözlem yoluyla veya daha geleneksel yöntemlerle çıkarılamayacak özelliklerin analizine de imkân verir. Buna ek olarak, kamu politikasıyla ilgili daha sağlam ağların tasarımına (örneğin ulaşım, iç güvenlik ve halk sağlığı gibi) uygulanabilmektedir. Ağlar içindeki etkili düğümleri, topluluk yapılarını ve bilgi akışını tanımlamak HSB sayesinde kolaylaşmaktadır.

Otomatik bilgi çıkarımı: Verilerden bilgi çıkarmak için veri kaynaklarını veya dokümanları ayrıştırma ve kodlama tekniğidir. Bu teknik son zamanlarda çoklu ortamların (metin, ses, video gibi) hesaplamalı analizine dönüşmektedir. Bu tekniklerin verimliliği yapay zekâ ve diğer hesaplama algoritmalarından hesaplama tekniklerinin tanıtılması sayesinde gelişmektedir. Otomatik bilgi çıkarımı ve metin madenciliği, sosyal bilimlerin “nitelik açısından zengin”, “nicelik açısından fakir” olan alanlarında umut verici bir hesaplama stratejisidir.

Coğrafi bilgi sistemleri: Bu sistemler sosyal dünyaya ilişkin mekânsal referanslı verilerin görselleştirilmesi ve analiz edilmesine yönelik araçlar olarak ifade edilmektedir. Sosyal bilimlerde ve birçok disiplinde uygulama alanları mevcuttur. Sosyal coğrafi bilgi sistemleri, mekânsal örüntüler hakkında benzersiz yeni öngörüler üretmek için diğer nicel tekniklerle birleştirilmiş ve mekânsal istatistiksel analizin geniş alanıyla da yakından ilişkilidir; ancak sosyal veri katmanlarının görselleştirilmesine daha fazla vurgu yapmaktadır (Boulet, Mazzega ve Bourcier, 2010; Lettieri ve Faro, 2012).

Burada belirtilenlerin yanında HSB'nin kullanıldığı diğer bazı alanlar şunlardır:

Her tür dijital veri analizi: HSB araştırmacıları, verileri analiz etmek için çeşitli nicel ve istatistiksel yöntemler kullanabilmekte ve verilerdeki kalıpları, korelasyonları tanımlamak için açıklayıcı istatistikler, ağ analizleri, makine öğrenimi ve veri madenciliği tekniklerini içerebilmektedir. Büyük veri kümelerini analiz için işlemek ve hazırlamak, HSB de çok önemli bir adımdır. Bu, veri temizlemeyi, dönüştürmeyi ve bazen tutarlı bir veri kümesi oluşturmak için birden çok veri kaynağını birleştirmeyi içerir.

İletişim çalışmaları: HSB, iletişim kalıplarını, medya etkilerini ve bilgi yayılımını incelemede etkin bir şekilde kullanılabilir. Araştırmacılar, haberlerin ve söylentilerin sosyal medyada yayılmasını anlamak, medya önyargısını analiz etmek ve reklam kampanyalarının etkisini değerlendirmek için kullanabilirler.

Kültürel çalışmalar: Farklı demografik gruplar arasındaki dil kullanımındaki değişiklikler, sanatsal ifadeler ve kültürel tercihler de dahil olmak üzere kültürel eğilimleri analiz etmek için HSB kullanılabilir. Dil yapıları, normlar ve gelenekler de dahil olmak üzere kültürlerin ve kültürel uygulamaların zaman içinde nasıl geliştiği incelenebilir. HSB, kültürel tüketim kalıplarını, tarihi yerlerle etkileşimi ve kültürel olayların topluluklar üzerindeki etkisini analiz ederek kültürel mirasın korunmasına ve geliştirilmesine yardımcı olur. Ek olarak sosyal fenomenlerin farklı kültürler ve toplumlar arasında nasıl değiştiğini anlamak için uygulanabilir ve araştırmacıların evrensel kalıpları, kültüre özgü davranışları tanımlamasına da yardımcı olur.

Politika analizi: HSB, farklı politikaların ve müdahalelerin sonuçlarına ilişkin veri odaklı kavrayış sağlayarak politika yapıcılarına yol gösterebilir ve siyasi davranışı, seçim sonuçlarını ve politikaların etkisini analiz etmek için uygun bir teknik olarak görülebilir. Sosyal medyadaki siyasi söylemin duygu analizi, seçmen davranışının modellenmesi ve kampanya stratejilerinin etkilerinin incelenmesi için kullanılır.

Bütün bu avantajlarına ve inceleme alanının yaygınlığına rağmen HSB'nin en önemli zorluklardan biri çeşitli bilimsel alanlarda temel çalışma nesnelere olan karmaşık ağların ya da grafiklerin analizi ve modellenmesidir. Bu ağlar yüksek boyutlu ve ayrık olabildiği için onları bir modelleme bağlamında çalışmayı zorlaştırmaktadır. Bu ağlar için doğru modeller tasarlamak, sosyal etkileşimleri

ve bunların toplum üzerindeki etkilerini anlamak oldukça önemlidir. Bununla birlikte, HSB’de bazı zorluklar ve sınırlamalar bulunmaktadır. Bu zorluklardan biri, zengin karmaşık ağlar için düşük temsillerdir ve bu durum ağların modellenmesini, analizini olumsuz etkilemektedir. Bir diğer zorluk ise bu alandaki araştırmacıların hem sosyal teoriler hem de hesaplama yöntemleri konusunda güçlü bir anlayışa sahip olması gerekliliğidir. Bu iki uzmanlık alanı arasındaki boşluğu kapatmak, HSB’de titiz ve anlamlı araştırmalar yürütmek için çok önemlidir (Seshadhri, Sharma, Stolman ve Goel, 2020; Weber, Wagner, Strohmaier ve Aiello, 2016). Bütün bunlara ek olarak internet aracılığıyla paylaşılan verilerin doğru olup olmadıkları da önemli bir konu olarak görülebilmektedir.

Sonuç

HSB, bilgisayar bilimleri, istatistik ve sosyal bilimlerin kesiştiği noktada ortaya çıkan ve toplumla ilgili soruları yanıtlamak için yeni hesaplama yöntemlerinin kullanıldığı bir araştırma alanıdır. Bu alan doğası gereği işbirlikçi bir yapıya sahiptir: sosyal bilimciler ilgili araştırma soruları, veri kaynakları ve elde etme yöntemleri hakkında hayati bir bağlam ve içgörü sağlarken, istatistikçiler ve bilgisayar bilimcileri matematiksel modeller ve hesaplama araçları geliştirme konusunda uzmanlığa katkıda bulunmaktadır (Jarvis, Keuschnigg ve Hedström, 2022; Sagara, Gutiérrez-Roig, Bonhoure ve Perelló, 2016; Mason, Vaughan ve Wallach, 2014). İnternet, sensör ağları ve kitle kaynak sistemlerinden gelen yeni, büyük ölçekli demografik, davranışsal ve ağ verileri kaynakları, makine öğrenimi, istatistik, sosyal ağ analizi ve doğal dil işleme alanlarındaki son gelişmelerle birlikte bu yeni disiplinin kalbini oluşturmak için daha geleneksel veri kaynaklarını artırmaktadır.

Yakın bir tarihe kadar nicel sosyoloji araştırmalarının çoğu anket verilerinin geleneksel istatistiksel analiz ile yapılmasıyla sınırlıydı. Anket araştırma modeli ve buna eşlik eden analitik araçlar büyük ölçüde bağımsız gözlemlerin örneklenmesine dayanmaktadır. İstatistiksel bağımsızlığa duyulan bu güven, birbirine bağlı aktörler tarafından üretilen büyük ölçekli sosyal olguların analizini genellikle engellemiştir. Anket-araştırması nicel sosyolojinin araştırma hedeflerini yönlendirmiş, dikkati sistemin davranışı şekillendiren sosyal süreçlerden bireysel davranışı şekillendiren psikolojik ve demografik süreçlere kaydırmıştır (Coleman, 1986: 1315; Jarvis vd., 2022; Sagara vd., 2016). Sosyal yaşamın giderek dijitalleşmesi sayesinde her tür veriyi toplamak

mümkün olmakta, söz konusu verilerin tanımladıkları davranışları doğru bir şekilde analiz etmek mümkün olabilmektedir.

2021 yılında Networks konferansında HSB ile ilgili yapılan bir panelde çeşitli disiplinlerin sorunlara karşı yaklaşım şekilleri üzerinden bir tartışma yapılmış ve kavramın birtakım sorunlarına değinilmiştir. Bu sorunlardan birinin büyük verinin gelişmiş yapay öğrenme teknikleriyle bulunduğu güçlü kestirim modelleri sağlaması fakat bunu sorunun doğasına yönelik fazla bir şey söylememesidir. Gelişmiş yapay öğrenme modellerinin birçoğunda görülen bu sorun esasen hesaplamalı bilimlerin sorunlara daha indirgemeci yaklaşmasından, anlamaktan daha çok kestirmeye ve bilgisayarla işlemesi daha zor olan nitel veriler yerine nicel verilere önem verilmesinden kaynaklanmaktadır (Hofman vd., 2021; Salah, 2023). Bu sistemlerde karmaşık ilişkiler ağı oluşturularak karar verme öğrenilirken, dışardan bakan biri bu kararların nasıl verildiğini kolay kolay anlamamaktadır. Ayrıca zamanla insanların arama davranışları da değiştiği için kestirim başarısı bundan olumsuz etkilenmektedir.

Farklı sosyal alanlardaki veya ortamlardaki insan etkileşimleri hakkında eşi benzeri görülmemiş miktarda verinin mevcudiyeti, bu verilerin onlarca insan ölçeğindeki araştırmaların ötesinde sosyal davranış hakkındaki bilgilerden yararlanmak için kullanılması olasılığını ortaya çıkarmaktadır. Veriler, simülasyon modellerinin ve sosyo-ekonomik teorilerin sonuçlarını kontrol etmek ve doğrulamak için kullanılabilir, ancak bunları kullanmanın bir ileri adımı, modelleme aşamasında bunları dikkate almaktır. Aynı zamanda, sosyal simülasyon ile teorik anlayış arasındaki ilişki hala sorundur. Büyük ölçekli verilerin simülasyon modellerine dahil edilmesinin, sosyal bilimlerde ilgili ilerlemenin sağlanması açısından beklenen sonuçlara yol açmayabilir (Lazer vd., 2009; Conte vd., 2012). Verilerin analizinin mekanizmaların anlaşılmasına katkıda bulunacağı açık olmakla birlikte, özellikle kontrollü parametreler veya durumlar altında yapılan deneylerden elde edilen girdiler olmak üzere, genellikle daha fazla girdiye ihtiyaç duyulacağı da açıktır. Sonuç olarak, HSB'in çeşitli alanlarda uygulamaları vardır ve insan davranışını anlamak ve tahmin etmek için fırsatlar sunmaktadır. Bununla birlikte, karmaşık ağların modellenmesi ve sosyal bilimciler ile bilgisayar bilimcileri arasında disiplinler arası iş birliği ihtiyacı her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır.

Extended Abstract

CSS has an important role in addressing societal problems and predicting human behavior. This discipline constitutes a new field of study at the intersection of computer science and social science. The history of CSS can be traced back to the 1960s, when social scientists began using computers to analyze statistical data. Developments in this field have made it easier to address social problems, improve decision-making processes, and improve understanding of human behavior and social systems. Advances in the Internet and computing technologies have expanded the use of CSS (Lazer et al., 2009; Watts, 2011).

In the social sciences, a distinction has been made between non-responsive and responsive research methods. While non-responsive methods are used for research in which the researcher does not intervene in the research context and are generally used for exploratory and explanatory research, in responsive research, social sciences are defined as research in which the researcher participates as an active actor and analyzes for understanding (Salganik & Watts 2018; Tufekci, 2014).

Recent years have emphasized the opportunities offered by the internet and computing technologies in social science research. The increasing influence of online interactions and digital technologies, and the vast data availability of the internet and other social media applications, provide computational social scientists with a wide range of opportunities to study how people think, feel and behave in social situations. Therefore, CSS can provide a foundation for engineering systems by equipping them with models, methods and techniques to understand human social behavior.

CSS is an interdisciplinary field that combines computer science and social science. In this field, social phenomena are studied and analyzed using computational methods and large-scale data. The methods used in traditional social sciences are usually based on empirical data. However, these methods are resource intensive and may face limitations such as representativeness. CSS's use computational science in combination with mathematical theories to solve such problems and utilize data processing and analysis techniques (Lazer et al., 2009; Liu et al., 2018; Neuman, 2014: 10).

In CSS's, secondary data, often derived from digital media, are collected, analyzed and interpreted according to specific techniques and rules. In this field, techniques such as big data analysis, algorithms and interpretation of digital

traces are widely used. For example, digital traces such as mobile phone data, bank transactions and social media usage provide natural behavioral data for CSS's. Furthermore, simulations are used to generate possible scenarios based on these data. For example, cell phone usage data can be used to simulate the spread of epidemics in a city or country. Similarly, Twitter data can be used to monitor emergencies (Bosetti et al., 2019; Amballoor and Naik, 2020).

CSSs are rapidly evolving with advances in digital technology and increased availability of big data. Researchers are effectively using these methods to understand, predict and shape the dynamics of society. This has led to the widespread use of CSS in interdisciplinary research. With the advancement of technology and data collection methods, the potential application of CSS is expected to expand and contribute to the deep analysis of complex social phenomena. Researchers in this field are able to develop deep insights into human behavior, social dynamics and the impact of technology on society. However, the challenges of using big data, especially ethical concerns, privacy issues, and potential biases in data collection and analysis should also be considered. Moreover, the interdisciplinary nature of CSS requires effective collaboration between computer scientists, social scientists and domain experts. In the absence of this collaboration, it may be difficult to fully utilize the potential of the field.

CSS is an approach to describing, understanding and modeling social phenomena in which both social sciences and computer science play an important role. While social sciences focus on understanding human decision-making processes at the micro level, computer science allows us to study social phenomena through information processing tools. Big data is an important component of this approach, providing a unique view of social behavior. This approach allows us to dig deeper into social behavior using unprecedented amounts of data on human interactions in different social domains. Data can be used to check and validate the results of simulation models and theories, but the relationship between simulation models and data is still controversial. CSS's can be applied in a variety of fields and offer opportunities to understand and predict human behavior. However, the modeling of complex networks and the need for interdisciplinary collaboration can also pose significant challenges.

Kaynakça

- Abrahao, B. & Parigi, P. (2020). Computational social science, big data, and networks. In: Light, R. & Moody, J. (Ed.) *The Oxford handbook of social networks*, içinde (s. 516-134). Oxford, UK: Oxford University Press,
- Amballoor, R. & Naik, S. (2020). Optimizing the value of big data: role of computational social science. *Topics in Intelligent Computing and Industry Design (ICID)* 2(1), 118-120, <https://doi.org/10.26480/cic.01.2020.118.120>.
- Bedru, H. D., Yu, S., Xiao, X., Zhang, D., Wan, L., Guo, H. & Xia, F., (2020). Big networks: a survey. *Computer Science Review*, 37, <https://doi.org/10.1016/j.cosrev.2020.100247>.
- Bonaventura, L. & Consoli, A. (2013). *Priorities for Backlog of Criminal Cases Pending in Courts: A Computational Agent-based Model*, forthcoming in Faro, Lettieri (ed.), *Law and Computational Social Science*, special issue of the journal *Informatica e Diritto*, 1.
- Bosetti, P., Poletti, P., Stella, M., Lepri, B., Merler, S. & De Domenico, M. (2019). Reducing measles risk in Turkey through social integration of Syrian refugees. *ArXiv*, abs/1901.04214.
- Bosse, T. & Gerritsen, C. (2010). Social Simulation and Analysis of the Dynamics of Criminal Hot Spots. *Journal of Artificial Societies and Social Simulation*, 13(2), <http://jasss.soc.surrey.ac.uk/13/2/5.html>.
- Boulet, R., Mazzega, P. & Bourcier, D. (2010). *Network Analysis of the French Environmental Code*, in Casanovas, Pagallo, Sartor, Ajani (Ed.), *AI Approaches to the Complexity of Legal Systems* içinde (s. 39-53), Heidelberg.
- Cameron, M. A., Power, R., Robinson, B. & Yin, J., (2012). Emergency situation awareness from Twitter for crisis management. *Proceedings of the 21st International Conference on World Wide Web*, 695-698.
- Cioffi Revilla, C. (2010). *Computational social science*. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Computational Statistics*, 2(3), 259-271, <https://doi.org/10.1002/wics.95>.
- Cioffi Revilla, C. (2014). *Introduction to Computational Social Science: Principles and Applications*. Springer.
- Coleman, J. S. (1986). Social theory, social research, and a theory of action. *American Journal of Sociology*, 91(6), 1309-1335, <https://doi.org/10.1086/228423>.
- Conte, R., Gilbert, N., Bonelli, G., Cioffi-Revilla, C., Deffuant, G., Kertesz, J., Loreto, V., Moat, S., Nadal, J. P., Sanchez, A., Nowak, A., Flache, A., San Miguel, M. & Helbing, D. (2012). Manifesto of computational social

- science, *The European Physical Journal Special Topics*, 214, 325-346, doi: 10.1140/epjst/e2012-01697-8.
- De Choudhury, M., Kiciman, E., Dredze, M., Coppersmith, G. & Kumar, M. (2016). Discovering shifts to suicidal ideation from mental health content in social media. In *Proceedings of the 2016 CHI conference on human factors in computing systems*, 2098-2110, <https://doi.org/10.1145/2858036.2858207>.
- Edelmann, A., Wolff, T., Montagne, D. & Bail, C. A. (2020). Computational social science and sociology. *Annual Review of Sociology*, 46(1), 61-81, doi:10.1146/annurev-soc-121919-054621.
- Gonzalez-Bailon, S., Borge-Holthoefer, J., Rivero, A. & Moreno, Y. (2011). The dynamics of protest recruitment through an online network. *Scientific Reports*, 1, <https://doi.org/10.1038/srep00197>.
- Groves, R. (2011). Designed Data and Organic Data. *Director's Blog*, US Census Bureau, <http://directorsblog.blogs.census.gov/2011/05/31/designeddata-and-organic-data>.
- Helic, D. & Strohmaier, M. (2011). Building Directories for Social Tagging Systems. *Proc. 20th ACM Conf. Information and Knowledge Management*, 525-534.
- Hofman, J. M., Watts, D. J., Athey, S., Garip, F., Griffiths, T. L., Kleinberg, J., Margetts, H., Mullainathan, S., Salganik, M. J., Vazire, S. & Vespignani, A. (2021). Integrating explanation and prediction in computational social science. *Nature*, 595(7866), 181-188, doi: 10.1038/s41586-021-03659-0.
- Jarvis, F. B., Keuschnigg, M. & Hedström, P. (2022). Analytical sociology amidst a computational social science revolution. *Handbook Of Computational Social Science, Case Studies and Ethics*, doi:10.4324/9781003024583-4.
- Jia, J. S., Lu, X., Yuan, Y., Xu, G., Jia, J. & Christakis, N. A. (2020). Population flow drives spatio-temporal distribution of COVID-19 in China, *Nature*, 582(7812), 389-394, <https://doi.org/10.1038/s41586-020-2284-y>.
- Kiciman, E., Counts, S. & Gasser, L. (2017). Leveraging social media for behavioral psychology research: The possibilities and challenges. In *Proceedings of the 2017 CHI conference on human factors in computing systems*, 2254-2267.
- Lazer, D., Kennedy, R., King, G. & Vespignani, A. (2014). The parable of google flu: traps in big data analysis. *Science*, 343(6176), 1203-1205, <https://doi.org/10.1126/science.1248506>.

- Lazer, D., Pentland, A., Adamic, L., Aral, S., Barabási, A., Brewer, D., Christakis, N., Contractor, N., Fowler, J., Gutmann, M., Jebara, T., King, G., Roy, D., Macy, M.W. & Van Alstyne, M. (2009). Computational social science. *Science*, 323(5915), 721-723, <https://doi.org/10.1126/science.1167742>.
- Lee, R. M. (2000). *Unobtrusive Methods in Social Research*. Open Univ. Press.
- Lehmann-Willenbrock, N., Hung, H. & Keyton, J. (2017). New frontiers in analyzing dynamic group interactions: bridging social and computer science. *Small Group Research*, 48(5), 519-531, <https://doi.org/10.1177/1046496417718941>.
- Lerman, K. & Hogg, T. (2010). Using a model of social dynamics to predict popularity of news. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107(47), 197-201, <https://doi.org/10.1145/1772690.1772754>.
- Lettieri, N. & Faro, S. (2012). Computational Social Science and its Potential Impact upon Law. *European Journal of Law and Technology*, 3(3).
- Liu, J., Tang, T., Wang, W., Xu, B., Kong, X. & Xia, F. (2018). A survey of scholarly data visualization. *IEEE Access* 6(1), 19205-19221, <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2018.2815030>.
- Mann, A. (2016). Core concept: Computational social science. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 113(3), 468-470, doi:10.1073/pnas.1524881113.
- Mason, W., Vaughan, W. J. & Wallach, H. (2014). Computational social science and social computing. *Mach Learn*, 95, 257-260, doi: 10.1007/s10994-013-5426-8
- Metaxas, P. & Mustafaraj, E. (2014). Sifting the sand on the river bank: social media as a source for research data. *Information Technology*, 56(5), 230-239, <https://doi.org/10.1515/itit-2014-1047>.
- Mogos, A., Mogos, B. & Florea, A. (2015). A voting approach for comparing several swarm intelligence algorithms. *20th International Conference on Control Systems and Computer Science*, Bucharest, Romania, <https://doi.org/10.1109/cscs.2015.134>.
- Muñoz, J. & Young, C. (2018). We Ran 9 billion regressions: eliminating false positives through computational model robustness. *Sociological Methodology*, 48(1), 1-33.
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nitel Yaklaşımlar*. (Çev. Sedef Özge). Ankara: Yayın Odası.
- Oliver, N., Lepri, B., Sterly, H., Lambiotte, R., Deletaille, S., De Nadai, M., Letouzé, E., Salah, A. A., Benjamins, R., Cattuto, C., Colizza, V. & Vinck,

- P. (2020). Mobile phone data for informing public health actions across the COVID-19 pandemic life cycle. *Science advances*, 6(23), <https://doi.org/10.1126/sciadv.abc0764>.
- Preece, J. (2001). Sociability and Usability in Online Communities: Determining and Measuring Success. *Behaviour and Information Technology*, 20(5), 347-356, <http://dx.doi.org/10.1080/01449290110084683>.
- Sagarra, O., Gutiérrez-Roig, M., Bonhoure, I. & Perelló, J. (2016). Citizen Science Practices for Computational Social Science Research: The Conceptualization of Pop Up Experiments. *Front. Phys.* 3(93), doi: 10.3389/fphy.2015.00093.
- Salah, A. A. (2023). *Hesaplamalı sosyal bilimler nedir?*. <https://sarkac.org/2023/01/hesaplamali-sosyal-bilimler-nedir/> (Erişim tarihi: 26.08.2023).
- Salganik, M. J. & Watts, D. J. (2018). *Introduction to computational social science: Principles and applications*. Princeton University Press.
- Seshadhri, C., Sharma, A., Stolman, A. & Goel, A. (2020). The impossibility of low-rank representations for triangle-rich complex networks. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 117(11), 5631-5637. <https://doi.org/10.1073/pnas.1911030117>.
- Snee, H., Hine, C., Morey, Y., Roberts, S. & Watson, H. (2016). Ana Akım Yöntembilim Olarak Dijital Yöntemler: Giriş. (Çev. S. Ersöz Karakulakoğlu), *Sosyal Bilimler İçin Dijital Yöntemler Yöntemsel Yenilikler İçin Disiplinlerarası Bir Kılavuz*, içinde (s. 1-12), Nobel Akademik Yayıncılık.
- Strohmaier, M. & Wagner, C. (2014). Computational Social Science for the World Wide Web. *IEEE Computer Society*, 84-88.
- Strohmaier, M. (2013). A Few Thoughts on Engineering Social Machines, *Proc. 2013 World Wide Web Conf.*, www.markusstrohmaier.info/documents/a_few_thoughts_on_engineering_social_machines.pdf.
- Tindall, D., McLevey, J., Koop-Monteiro, Y. & Graham, A. (2022). Big data, computational social science, and other recent innovations in social network analysis. *Canadian Review of Sociology*, 59, 271-288, <https://doi.org/10.1111/cars.12377>.
- Toole, J. L., Lin, Y. R., Muehlegger, E., Shoag, D., González, M. C. & Lazer, D. (2015). Tracking employment shocks using mobile phone data. *Journal of the Royal Society Interface*, 12(107), <http://dx.doi.org/10.1098/rsif.2015.0185>.

- Tufekci, Z. (2014). Big questions for social media big data: Representativeness, validity and other methodological pitfalls. In *Eighth International Conference on Weblogs and Social Media*, 505-514, <https://doi.org/10.1609/icwsm.v8i1.14517>
- Watts, D. J. (2011). Computational social science: Exciting progress and future directions. *The Bridge on Social Science and Technology*, 41(4), 9-10, doi:10.1145/2939672.2945366.
- Webb, E. J., Campbell, D. T., Schwartz, R. D. & Sechrest, L. (1966). Unobtrusive measures: Nonreactive research in the social sciences, *Rand McNally*.
- Weber, I., Wagner, C., Strohmaier, M. & Aiello, L. (2016). Computational social science for the world wide web (cssw3), *WWW '16 Companion: Proceedings of the 25th International Conference Companion on World Wide Web*, 1037-1038, <https://doi.org/10.1145/2872518.2891062>.
- Xia, F., Wei, H., Yu, S., Zhang, D. & Xu, B. (2019). A survey of measures for network motifs. *IEEE Access* 7(1), 106576–106587, <https://doi.org/10.1109//ACCESS.2019.2926752>.
- Zhang, J., Wang, W., Xia, F., Lin, Y. & Tong, H. (2020). Data-Driven Computational Social Science: A Survey, *Big Data Research* 21, 100145, <https://doi.org/10.1016/j.bdr.2020.100145>.

Teşekkür

122G157 numaralı proje kapsamında üretilen bu makaleyi destekleyen TÜBİTAK'a ve çalışanlarına teşekkür ederiz.

Peace Journalism: An Introduction to Peace Journalism, the Center for Global Peace Journalism, and the *Peace Journalist Magazine*

Steven Youngblood*

ABSTRACT

Most people are reflexively skeptical when they hear the term peace journalism yet are usually receptive to the principles of peace journalism like accuracy; balance; objectivity; discussing solutions; avoiding inflammatory, demonizing, stereotyping language; and rejecting “us vs. them” narratives. Perhaps this is because the term peace is itself ironically inflammatory. A good starting point, therefore, could be to examine the concept of peace, and how it relates to the practice of journalism.

Keywords: Peace Journalism, Johan Galtung, War Reporting, Traditional Journalism, Peace Journalism in Turkey

Article Type: Opinion Article

Submitted: 15.04.2024

Accepted: 27.04.2024

* Assoc. Prof., Fulbright Scholarship, steven.youngblood@fulbrightmail.org, 0009-0008-8954-5694

Barış Gazeteciliği: Barış Gazeteciliğine Giriş, Küresel Barış Gazeteciliği Merkezi ve *Peace Journalist Dergisi*

Steven Youngblood*

ÖZ

Çoğu insan barış gazeteciliği terimini duyduğunda refleks olarak şüpheli yaklaşır, ancak genellikle doğruluk, denge, nesnellik, çözümleri tartışma, kışkırtıcı, şeytanlaştırıcı, klişeleştirici dilden kaçınma ve "biz ve onlar" anlatılarını reddetme gibi barış gazeteciliği ilkelerine açıktır. Belki de bunun nedeni barış teriminin kendisinin ironik bir şekilde kışkırtıcı olmasıdır. Bu nedenle, barış kavramını ve bunun gazetecilik pratiğiyle ilişkisini incelemek iyi bir başlangıç noktası olabilir.

Anahtar Sözcükler: Barış Gazeteciliği, Johan Galtung, Savaş Haberciliği, Geleneksel Gazetecilik, Türkiye'de Barış Gazeteciliği

Makale Türü: Görüş Makalesi

Başvuru Tarihi: 15.04.2024

Kabul Tarihi: 27.04.2024

* Doç. Dr., Fulbright Bursiyeri, steven.youngblood@fulbrightmail.org, 0009-0008-8954-5694

Introduction

Most people are reflexively skeptical when they hear the term peace journalism yet are usually receptive to the principles of peace journalism like accuracy; balance; objectivity; discussing solutions; avoiding inflammatory, demonizing, stereotyping language; and rejecting “us vs. them” narratives. Perhaps this is because the term peace is itself ironically inflammatory. A good starting point, therefore, could be to examine the concept of peace, and how it relates to the practice of journalism.

Definitions

Peace has traditionally been defined as a lack of conflict or violence. However, one of the fathers of peace studies (and the originator of the concept peace journalism), Norwegian academic Dr. Johan Galtung, created a construct that outlines positive and negative peace. Negative peace is simply the absence of conflict, whereas positive peace is the presence of the attitudes, institutions, and structures that create and sustain peaceful societies (Youngblood, 2016) The pillars (elements) of positive peace include well-functioning government, equitable distribution of resources, free flow of information, good relations with neighbors, high levels of human capital, acceptance of the rights of others, low levels of corruption, and a sound business environment (Institute for Economics and Peace, 2017, n.p.).

For the purposes of peace journalism, Galtung’s notion of positive peace is especially salient, since peace journalists report about and analyze these elements of positive peace while leading substantive societal discussions about issues that pertain to justice and equity, both of which are prerequisites to sustainable positive peace. With the foundation of positive peace established, we can look to definitions of peace journalism itself.

In *Peace Journalism*, Lynch and McGoldrick (2005) define the genre as, “when editors and reporters make choices - of what to report, and how to report it - that create opportunities for society at large to consider and value non-violent responses to conflict” (p. 5).

The Center for Global Peace Journalism adapts and expands on the Lynch/McGoldrick definition. The center says that PJ is a practice in which “editors and reporters make choices that improve the prospects for peace. These choices, including how to frame stories and carefully choosing which words are used, create an atmosphere conducive to peace and supportive of peace

initiatives and peacemakers, without compromising the basic principles of good journalism. Peace Journalism gives peacemakers a voice while making peace initiatives and non-violent solutions more visible and viable” (Youngblood, 2018, p. 2). Like the Lynch/McGoldrick definition, this again emphasizes PJ’s place within traditional journalistic practice.

Just as important is a consideration of what peace journalism is not. None of PJ’s foundational literature states that peace journalism means open advocacy for peace, or that peace journalism ignores unpleasant, potentially inflammatory stories. News is news, and it must be reported. Thus, peace journalism asks how the news should be reported, how it should be framed, what words should be used, and how the event can be reported in a way that doesn’t exacerbate already dire situations, fuel violence, and make angry people angrier (Youngblood, 2016).

Two key elements of peace journalism are framing and word choice. One definition of framing in journalism is the way journalists organize and present news. This includes which aspects of stories to emphasize, which to minimize, and which to ignore. In producing frames, media establish the meaning of an event, and help the public understand and categorize its importance. Peace Journalism Principles and Practices (2016) states, “Framing theory is significant for all journalists, but especially so for peace journalists, who often speak of narratives, which can be defined as the interpretation and presentation of a story. This (demonstrates) the power of media to create meaning and, thus, structure societal discourses” (p. 9). The idea that media create frames is integral to understanding how news media and peace journalism in particular operate within society. Another key to peace journalism is the importance of words and word choices. Peace journalists must be careful to avoid demonizing, victimizing, and inflammatory language because carelessly selected words can be anger-inducing, misleading, or divisive.

There are many words that journalists regularly and carelessly use that add only negative emotion, but no substance, to a story. For example, how many people have to die for an event to become a massacre? Or how about the words “brutal,” “callous,” “slaughter,” “grim,” “monstrous”? What exactly constitutes a tragedy? And who is a martyr? This list includes demonizing language like “criminal,” “thug,” “liar,” and “evil.” “Terrorist” is also frequently tossed around carelessly. After all, what’s the difference between a terrorist and a freedom fighter? The fact is that all of these words and their synonyms are subjective and imprecise. If a journalist (or peace journalist) is to adhere to the principles of

objectivity and impartiality, and if these emotive words are inherently subjective, this alone should be sufficient reason to omit such language. Peace journalism teaches that if 100 people were killed, that we simply write that 100 people were killed. Peace journalists report the facts, and let the reader or listener make their own subjective decisions as to whether the event is a tragedy or a massacre.

What words would a peace journalist use instead? A peace journalist can report in a matter-of-fact manner. For example, write “John was arrested for stealing \$100” or “John has been arrested 16 times” instead of “John, a known thief, liar, and thug, was caught red-handed ripping off \$100.” A peace journalist, when writing about victims, could state matter-of-factly what happened without sensational labels designed to make the victims look even more helpless or tragic. For example, “Sara was unarmed and holding her baby when attacked” instead of, “Sara, who was holding her defenseless, ill baby, was helpless when heartless thugs jumped her.” Peace journalists can avoid sensationalism by sticking to the facts. For example, write “23 people were killed” instead of “23 people were slaughtered in a bloody massacre,” or “200 rebels were ambushed by the government” instead of “200 heroes were martyred by brutal enemy soldiers.”

Other Important Principles

In *Peace Journalism*, Lynch and McGoldrick (2005) lay out a number of principles of peace journalism. This includes a 17-point checklist comparing peace journalism to war/violence journalism, or what can more broadly be termed traditional journalism.

In the checklist, war/violence journalism is reporting characterized by “us vs. them” narratives that demonize “them,” the spreading of propaganda, reporting that is victory-oriented, reactive, elite-oriented, and only focuses on the visible effects of violence. Peace journalism is the opposite. It is reporting that is proactive, humanizes “them,” gives voice to everyday people, and discusses solutions.

Other key points in the checklist include avoiding reporting about conflict as if it is a zero-sum game (one winner, one loser); reporting about common ground shared by parties involved in the conflict; avoiding reporting only the violent acts and “the horror”; and not reporting claims as facts (p. 6).

The Center for Global Peace Journalism, using Lynch and McGoldrick 17 points as a foundation, devised a 10-point list outlining the elements of peace journalism.

Peace Journalism Elements

1. PJ is proactive, examining the causes of conflict, and leading discussions about solutions.
2. PJ looks to unite parties, rather than divide them, and eschews oversimplified “us vs. them” and “good guy vs. bad guy” reporting. Peace journalism builds bridges.
3. Peace reporters reject official propaganda, and instead seek facts from all sources.
4. PJ is balanced, covering issues/suffering/peace proposals from all sides of a conflict.
5. PJ gives voice to the voiceless, instead of just reporting for and about elites and those in power.
6. Peace journalists provide depth and context, rather than just superficial and sensational blow by blow accounts of violence and conflict.
7. Peace journalists consider the consequences of their reporting.
8. Peace journalists carefully choose and analyze the words they use, understanding that carelessly selected words are often inflammatory.
9. Peace journalists thoughtfully select the images they use, understanding that they can misrepresent an event, exacerbate an already dire situation, and re-victimize those who have suffered.
10. Peace Journalists offer counter-narratives that debunk media created or perpetuated stereotypes, myths, and misperceptions. (Youngblood, 2016, p. 6)

Peace Journalism: Beyond War Reporting

When the concept of peace journalism was developed, it was created as an antidote to irresponsible reporting about wars and violent conflict. During the last dozen years or so, research and project work done especially by the Center for Global Peace Journalism has demonstrated PJ's utility in improving reporting in a number of domains—elections and politics; reconciliation; crime; race; migrants, and so on. In each of these areas, traditional journalism has been found wanting; and in each area, peace journalism offers valuable guidance as to how to report more responsibly.

For example, traditional media coverage of migrants, including immigrants and refugees, is often one-dimensional, negative, and distorted. The worst reporting about refugees, asylum seekers, immigrants, and IDP's is often racist and/or xenophobic. Worldwide examples of such reporting abound, and include misinformation, scapegoating, and xenophobic coverage of Syrian refugees in Turkish media, where refugees are often portrayed as criminals, disease-carriers, and a burden. The same negative narrative can be found in U.S. media stories about Syrian refugees, who are often portrayed as flooding into the country, stealing Americans' jobs, and infiltrating the U.S. to hatch terrorist schemes (Youngblood, 2016, pp. 154-157).

As noted in *Peace Journalism Principles and Practices*, peace journalism can be employed to offer more responsible coverage of refugees and migrants. Guidelines about migrant reporting articulated in the book include not using language or images that rely on or reinforce stereotypes, racism, sexism, or xenophobia; proactively investigating and reporting refugee stories that offer counter-narratives that debunk stereotypes and challenge exclusively negative narratives; and humanizing individuals and their stories, especially those that illustrate larger statistics or trends (p. 166-168).

Comparison: Peace Journalism and Traditional Journalism

One can see the difference between peace journalism and traditional journalism reflected in these two versions of the same story, taken from *Peace Journalism* (Lynch & McGoldrick, 2005).

Traditional "war" reporting

Skopje, UPI – Peace talks aimed at ending the conflict in Macedonia lay in ruins last night after the massacre of eight policemen by Albanian rebels who mutilated the bodies. The atrocity took place at the mountain village of Vecje, where a police patrol was attacked with machine guns and rocket-propelled grenades, said a spokesman. Six other men were wounded, and three vehicles destroyed.

The bodies were cut with knives after they died, he said, and one man's head had been smashed in. The attack was believed to be the work of the National Liberal Army terrorists from the hills near Tetevo. Ali Ahmeti, a political leader of the NLA, said that his men may have fired "in self-defense" ... (p. 58)

This is a traditional report in every way. Notice first how the writer begins with the inflammatory comment that peace talks are “in ruins.” If indeed peace talks are in ruins, this is a determination that readers should make themselves. A peace journalist would ask: what is the consequence of this kind of reporting? Does this make peace more or less possible? If peace is not possible, then one might logically conclude that violence and war is the only viable solution. This story is also unbalanced and is largely based on the claims (propaganda?) made by one government source. Notice also the emotive language that may incite and inflame. Here is the same story, framed differently.

Peace Journalism story

Skopje, UPI — There was condemnation across the political spectrum in Macedonia after a police patrol suffered the loss of eight men. Both the main parties representing the country’s minority Albanians distanced themselves from the killings, believed to be the work of the self-styled National Liberation Army. Ali Ahmeti, a political leader of the NLA, denied that his men had attacked the patrol, saying they may have fired “in self-defense.” But the Macedonian government said it had done nothing to provoke the machine-gun fire and rocket-propelled grenades which destroyed three trucks. A spokesman added that the bodies appeared to have been cut with knives and one man’s skull caved in ... (p. 58).

This story is much better. Notice first how instead of hopelessness, the writer highlights an area of agreement—condemnation of violence. While the violent acts aren’t ignored, they aren’t sensationalized, either. The imprecise, emotive language is gone. The story is better balanced and doesn’t present as gospel truth claims by the government spokesman.

Peace Journalism in Turkey

A project titled “Reporting Syrian Refugees: Building Communities of Understanding in Turkey” was conducted in 2014 and 2015. It was a collaborative project between Center for Global Peace Journalism and Istanbul University Faculty of Communication, Istanbul, Turkey. The project was funded by the US State Department and US Embassy in Ankara, Turkey. Starting in August 2014, the project partners, Prof. Dr. Nilüfer Pembecioğlu and Center for Global Peace Journalism’s Director Prof. Steven Youngblood, collaborated to address key concepts that included improving the living conditions of refugees by giving their concerns deeper and greater media attention; encouraging and nurturing a

more stable peace between host communities and refugees; and empowering local journalists to employ peace journalism tools that foster reconciliation, and discouraging division and violence.

PJ seminars for journalists and students were held in Malatya, Adana, and Istanbul. The project recommended that the press, employing peace journalism, could help bridge this gap, and open essential dialogues, and aid refugees. (<https://www.scribd.com/document/681933409/Peace-Journalist-Apr2015-Web>).

A more recent project was an effort to combat the spread of racist and xenophobic narratives against migrant communities within the media in Turkey was spearheaded by the U.S. NGO HasNa, which partnered with Kırkayak Kültür Sanat ve Doğa Derneği in Gaziantep, Turkey and the Center for Global Peace Journalism. Their capacity building project in 2022 was titled “Media in Tandem: Social Cohesion through Storytelling.”

Targeting young journalists from migrant and host communities in Gaziantep, the project’s goals were:

1. Promote social cohesion between migrant and host community journalists by encouraging them to collaborate and learn with one another
2. Enhance the professional capacities of journalists through targeted skills trainings thereby better preparing them for the labor force
3. Raise awareness of the issues of xenophobia and hate speech relating to refugees in Turkey, fostering empathy with forcibly displaced communities.

The first phase of the project comprised a series of 12 training sessions on various aspects of peace journalism. Cross-cultural collaboration is a core value of HasNa, which is why the project was designed to facilitate collaboration not only among Turkish and migrant journalists, but also among Turkish and American experts who came together to share knowledge and best practices on a variety of topics. The 12-week training curriculum included weekly sessions under such headings as New Media and Social Transformation, Rights-Based Journalism, Visual Media Ethics, Citizen Journalism, Communication Law, Gender Equality in the Media, and Representation of Refugees in the Media.

During the second phase of the project trainees were divided into four multicultural groups, each receiving a small stipend to produce an audio-visual digital story on the overarching theme “migrants.” Seeing that project

participants were already professional or student journalists, no additional training was provided on videography or documentary filmmaking. The digital stories that emerged from the project serve as important testaments to the lives, struggles, and most importantly, humanity of immigrant communities living in Turkey (<https://www.scribd.com/document/681759767/The-PJ-April-2022-Web>).

The Center for Global Peace Journalism, The Peace Journalist Magazine, Peace Journalism Insights Blog

A semi-annual magazine, *The Peace Journalist*, was launched in 2012 by the Center for Global Peace Journalism. *The Peace Journalist* magazine is dedicated to disseminating news and information for teachers, students, and practitioners of PJ. It is the only publication of its kind devoted exclusively to PJ. Current and back copies can be found at: <https://peacejournalcenter.blogspot.com/>.

The Center for Global Peace Journalism (<https://peacejournalcenter.blogspot.com/>) works with journalists, academics, and students worldwide to improve reporting about conflicts, societal unrest, reconciliation, solutions, and peace. Through its courses, workshops, lectures, this magazine, blog, and other resources, the Center encourages media to reject sensational and inflammatory reporting and produce counter-narratives that offer a more nuanced view of those who are marginalized – ethnic/racial/religious minorities, women, youth, and migrants.

The award-winning *Peace Journalism Insights* blog (<http://stevenyoungblood.blogspot.com>) regularly chronicles the activities and projects of the Center for Global Peace Journalism as well as providing critiques of media practices as seen through a peace journalism lens.

Conclusion

As we have seen, peace journalism, “when reporters and editors make choices that can create an atmosphere conducive to peace” (Youngblood, 2016), offers journalists an opportunity to professionalize their reporting across a number of domains, including reporting about war, civil unrest, reconciliation, race, and migrants. It is grounded in tested journalistic theory, including agenda setting and selective exposure theories, and its principles are embraced and practiced (at least intermittently) worldwide.

Despite the strides made by PJ, the concept still faces an uphill struggle. In the conclusion of the textbook *Peace Journalism Principles and Practices*, I write,

“It would be fantasy to believe that in our world of exaggerated sensational coverage, of red-faced pundits, of polarizing political media, and of unchecked and irresponsible social media messages, that anything approaching widespread adoption of peace journalism will occur anytime soon. That said, I am still optimistic that our journalism can get better and can adopt at least some of the principles of peace journalism, despite the obstacles...While the goal of news media practicing peace journalism is admirable, perhaps a more realistic goal would be the integration of peace journalism into the journalism curricula at universities in the U.S. and worldwide.”

Peace journalism, like the time-honored journalistic tradition of objectivity, is an ideal. Any progress toward this ideal, towards better, more responsible reporting, will make the journey worthwhile.

Unquestionably, progress toward this ideal is well underway. As Dr. Galtung observed, “We are on the way from nothing to something...Looking forward, [there will be] ever more media space for peace” (Galtung, 2015, n.p.).

References

- Banerjee, R. (2022, April). Project seeks to unite Turks, Syrians. *The Peace Journalist*, April 2022, 14.
<https://www.scribd.com/document/681759767/The-PJ-April-2022-Web>
- Cunningham, B. (2013, July). Rethinking Objectivity. *Columbia Journalism Review*. Retrieved November 6, 2018, from http://www.cjr.org/feature/rethinking_objectivity.php?page=all
- Durkin, E. (2018, August 9). Laura Ingraham condemned after saying immigrants destroy ‘the America we love’. *The Guardian*. Retrieved November 15, 2018, from <https://www.theguardian.com/media/2018/aug/09/laura-ingraham-fox-news-attacks-immigrants>
- Galtung, J. (1990). Cultural Violence. *Journal of Peace Research*. 27(3), 291-305.
- Galtung, J. (2015, November 30). Peace Journalism: Is it Working? *Transcend Media Service*. Retrieved November 6, 2018, from <https://www.transcend.org/tms/2015/11/peace-journalism-is-it-working/>
- Glassner, B. (1999). *The Culture of Fear*. New York: Basic Books.

- Institute for Economics and Peace. (2017, October). *Positive Peace Report 2017*. Retrieved October 23, 2018, from <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Positive-Peace-Report-2017.pdf>
- Lynch, J. (2012). Peace Journalism Works. *The Peace Journalist*, 1(1), 4.
- Lynch, J. (2006). What's so great about Peace Journalism? *GMJ: Mediterranean Edition* 1(1), 35-36.
- Lynch, J. & Galtung, J. (2010, April 18). Reporting conflict: A war or peace approach? *The Scavenger*. Retrieved November 15, 2018, from <http://www.thescavenger.net/media-a-technology-sp-9915/media-a-technology/255-reporting-conflict-a-war-or-peace-approach-48676.html>
- Lynch, J. & McGoldrick, A. (2005). *Peace Journalism*. Gloucestershire UK: Hawthorne.
- Newmann, R. & Fahmy, S. (2016, February 15). Measuring journalistic peace/war performance: An exploratory study of crisis reporters' attitudes and perceptions. *International Communication Gazette* 78(3), 223-246.
- O'Donovan, C. (2014, June 2). Readers like stories about problems more when they also include possible solutions. *Nieman Lab*. Retrieved November 30, 2018, from <http://www.niemanlab.org/2014/06/readers-like-stories-about-problems-more-when-they-also-include-possible-solutions/>
- Peace and Reconciliation. (n.d.). *The Guardian*. Retrieved November 15, 2018, from <https://www.theguardian.com/global-development/peace-and-reconciliation>
- Pembecioglu, N. (2014, April). Turkish journalists improve refugee reporting. *The Peace Journalist*, April 2015, 4. <https://www.scribd.com/document/681933676/The-Peace-Journalist-Apr-2014-Web>
- The Sound of Hatred. (1999, June 21). *BBC News Online*. Retrieved June 2, 2015, from <http://www.hartford-hwp.com/archives/35/179.html>
- Waldman, P. (2013, March 19). Duped on War, Has Press Learned? *CNN*. Retrieved November 15, 2018, from <http://www.cnn.com/2013/03/19/opinion/waldman-media-iraq/>
- Youngblood, S. (2013, April 1). Kenya's peace journalists come under fire. [Blog post]

Retrieved November 6, 2018, from <http://stevenyoungblood.blogspot.com/>

Youngblood, S. (2018, October 22). Media more negative than sympathetic toward caravan migrants. [Blog post] Retrieved November 6, 2018, from <http://stevenyoungblood.blogspot.com/>

Youngblood, S. (2016). *Peace Journalism Principles and Practices: Responsibly Reporting*

Conflict, Reconciliation, and Solutions. New York: Routledge/Taylor and Francis.

Youngblood, S. (2018). What is Peace Journalism? *The Peace Journalist*, 7(2), 2.